

Установа адукацыі “Гродзенскі дзяржаўны
універсітэт імя Янкі Купалы”
Лідскі каледж

С. В. Суднік

СТЭНАГРАФІЯ

Навучальны дапаможнік

*Рэкамендаваны Навукова-метадычнай радай
Лідскага каледжа для навучэнцаў каледжа*

Установа інфармацыі “Выдавецкі дом ТБМ”
г. Ліда

Навуковы рэдактар
доктар філалагічных навук, прафесар Сцяцко П.У.

Рэцэнзенты:

1. Кандыдат філалагічных навук Баршчэўскі Л.П.
2. Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь Мельнік М.І.
3. Тэхнічны рэдактар газеты “Перамога” Сціслевіч Н.А.

Суднік С.В.

Стэнаграфія. Навучальны дапаможнік – Ліда: Выдавецкі дом
ТБМ, 2009. – 224 с.

Першы ў гісторыі навучальны дапаможнік па стэнаграфіі на беларускай мове. У кнізе прэзентуецца беларуская сістэма стэнаграфіі, распрацаваная аўтарам на аснове сістэмы Сакалова, якая ляжыць у аснове многіх славянскіх сістэмаў.

У дапаможніку ўлічаны досведы трохгадовага выкладання аўтарам беларускай сістэмы стэнаграфіі ў Лідскім каледжы, сямігадовага выкладання рускай сістэмы ў іншых навучальных установах, а таксама правядзення аглядных заняткаў па польскай сістэме.

Уступ

Гэты навучальны дапаможнік стаўся вынікам нарады на кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, якая адбылася пад старшынствам доктара філалагічных навук, прафесара Паўла Сцяцко ў пачатку 2004 года.

На нарадзе канстатавана, што без беларускай сістэмы стэнаграфіі беларуская лінгвістычная сістэма няпоўная, і разгледжана пытанне пра яе неабходнасць і актуальнасць. Было вырашана новую сістэму стэнаграфіі не ствараць, а прыстасаваць да беларускай мовы добра распрацаваную і эфектыўную сістэму М.М. Сакалова, якая ляжала ў аснове адзінай сістэмы стэнаграфіі СССР і ляжыць у аснове рускамоўнай сістэмы стэнаграфіі Беларусі.

У ходзе працы над беларускай сістэмай стэнаграфіі былі прааналізаваныя Адзіная сістэма стэнаграфіі СССР, адна з сістэм стэнаграфіі Расіі, сістэма стэнаграфіі Польшчы. Быў зроблены запыт у Акадэмію навук Украіны і атрыманы адказ, што ўкраінскай сістэмы стэнаграфіі не існуе.

Падчас працы рэалізоўваліся два асноўныя прынцыпы:

1) як мага больш ашчадна падысці да сістэмы Сакалова;

2) як мага больш поўна ўлічыць асаблівасці беларускай лінгвістычнай сістэмы.

Распрацаваная сістэма - вынік кампрамісу паміж гэтымі двума прынцыпамі.

Выпрацаваная сістэма на працягу трох гадоў праходзіла апрабачню ў Лідскім каледжы, у выніку апрабачці была праведзена даводка сістэмы і пацверджана яе

лагічнасць і завершанасць.

Беларуская сістэма стэнаграфіі дазваляе дасягаць тых жа паказчыкаў хуткасці і чытабельнасці, як і руская. У кожным канкрэтным выпадку гэтыя паказчыкі залежаць выключна ад досведу і навыкаў канкрэтнага стэнаграфіста.

Што такое стэнаграфія?

Стэнаграфія – гэта хуткапіс асаблівымі знакамі, такімі кароткімі, што імі можна запісаць жывую мову. У кнігу рэкордаў Гінэса ўнесены паказчык максімальна дасягнутай хуткасці стэнаграфіі – 173 словы ў хвіліну.

Тэрмін паходзіць ад грэчаскіх словаў *stenos* – вузкі і *grapho* – пішу.

Яшчэ ў старажытным Егіпце было заўважана: час, які ідзе на стварэнне іерогліфа, значна большы, чым той, што ідзе на вымаўленне слова. Таму яшчэ ў Егіпце пачалі выкарыстоўваць спрошчаныя іерогліфы, каб наблізіць тэмп пісьма да хуткасці маўлення.

Далейшае развіццё хуткапісу адбываецца ў Грэцыі і Рыме. Аўтарам старажытнага рымскага хуткаснага пісьма лічыцца Тырон.

Латінскі хуткапіс называўся “тыронавымі нотамі” (*nota* – па латыні – знак).

Сам тэрмін “Стэнаграфія” ўведзены ў Англіі ў 1602 г. Дж. Уілісам. Да XVII ст. існавала да 3000 розных знакаў. Затым пайшлі працэсы скарачэння іх колькасці.

У кірыліцкім пісьме элементы хуткапісу ўжываліся ледзь не ад моманту яго ўзнікнення.

Адна з першых кнігаў па рускай стэнаграфіі выйшла ў 1820 г. у Пецярбургу. Называлася яна “Графодрамя или Искусство скорописи”, аўтар М.А. Корф.

У 1858 г. выйшла кніга М.І. Іваніна “О стенографии и применении её к русскому языку”. У 1860 г. сістэма Іваніна была апрабавана на практыцы.

М.М. Сакалоў на аснове тэарэтычнага і практычнага параўнання сямі лепшых сістэм стэнаграфіі ўдасканаліў

рускую сістэму. Яго метадад заснаваны на вывучэнні біяхімічных заканамернасцяў пісьма з улікам частотнасці літар і марфемаў ў звычайным пісьме.

Да расійскіх рэвалюцый 1917 года веданне стэнаграфіі прыраўноўвалася да ведання замежнай мовы.

У 1933 годзе савецкім урадам было прынята рашэнне аб дзяржаўнай адзінай сістэме стэнаграфіі. Яе вучылі ў школах і ВНУ. У пасляваенныя гады савецкая адзіная сістэма стэнаграфіі была распаўсюджана на большасць краінаў сацыялістычнага лагера. У 1976 годзе сістэма Сакалова была прынята ў Польшчы.

Пасля вайны 1939-1945 гг. стэнаграфію, як правіла, выкладалі на курсах, у прыватнасці пры дамах афіцэраў, а таксама на завочных курсах.

У СССР адзіная сістэма існавала да 1991 г.

Пасля распаду СССР у новых самастойных краінах стэнаграфія пайшла сваімі шляхамі.

Заканадаўцамі моды ў Беларусі сталі спецыялісты блізкія да БДУ і ў першую чаргу Ніна Іванаўна Круглова. У аснове беларускай рускамоўнай сістэмы стэнаграфіі ляжыць усё тая ж сістэма Сакалова.

У канцы XX – пачатку XXI стагоддзя для запісу беларускамоўных тэкстаў прымянялася руская сістэма стэнаграфіі.

Уласна беларуская сістэма стэнаграфіі на аснове сістэмы Сакалова выкладаецца ў Беларусі з 2004 года.

Тэма 1. Алфавіт

Раздел 1.1. Аднамерныя і двухмерныя знакі. Падлінейныя знакі. Малыя знакі.

Тэрміны.

Для арганізацыі стэнаграфічнага пісьма трэба засвоіць некаторыя характэрныя нормы і тэрміны.

Стэнаграфічнае пісьмо ажыццяўляецца паміж дзвюх рэальных або ўмоўных ліній.

Ніжняя лінія называецца **асноўнай**.

Верхняя лінія называецца **кантрольнай**.

Адлегласць паміж лініямі – **адна мера**.

На пачатковым этапе навучання прымаюцца да ўвагі **дадатковыя лініі**:

- лінія, паднятая на адну меру вышэй за кантрольную, называецца **верхняй дадатковай** лініяй;

- лінія, апущаная на адну меру ніжэй за асноўную, называецца **ніжняй дадатковай** лініяй.

Стэнаграфічнае пісьмо ажыццяўляецца **стэнаграфічнымі знакамі**. Стэнаграфічны знак можа абазначаць гук (літару), склад, збег зычных гукаў, слова, некалькі словаў, устойлівы выраз.

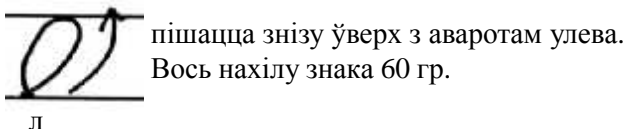
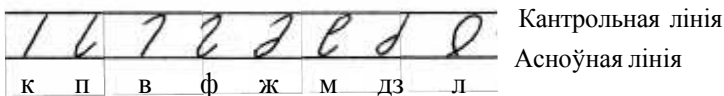
Стэнаграфічныя знакі пішуцца з правым нахілам. Выкарыстоўваецца нахіл 60 гр., 45 гр., 30 гр. Апорны нахіл 60 гр.

Стэнаграфічныя знакі могуць мець велічыню 1/3 меры, 1/2 меры, 1 меру, 1,5 меры, 2 меры, 3 меры.

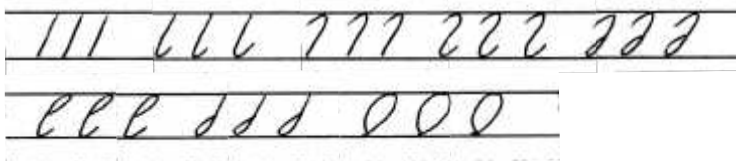
Аднамерныя знакі.

Знакі, якія змяшчаюцца па велічыні паміж асноўнай і кантрольнай лініяй (маюць велічыню ў адну меру), называюцца аднамернымі.

Апорны спосаб напісання аднамерных знакаў, якія абазначаюць зычныя гукі – зверху ўніз. Нахіл - 60 гр.

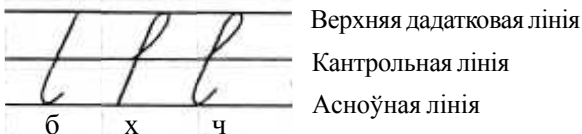

Для засваення тэхнікі напісання трэба кожны знак напісаць некалькі разоў. Асаблівая ўвага на нахіл і памер.

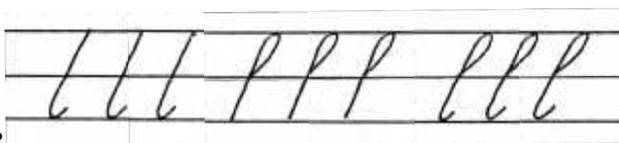
Двухмерныя знакі.

Двухмерныя знакі – гэта знакі велічынёй на дзве меры. Знакі выдаюцца на адну меру над кантрольнай лініяй.

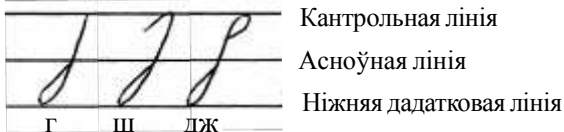
Як і ў аднамерных знаках, апорны спосаб напісання зверху ўніз.

Пішам знакі па некалькі разоў.

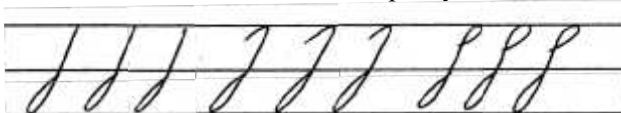
Падлінейныя знакі.

Падлінейныя знакі маюць велічыню дзве меры і выдаюцца на адну меру пад асноўную лінію.

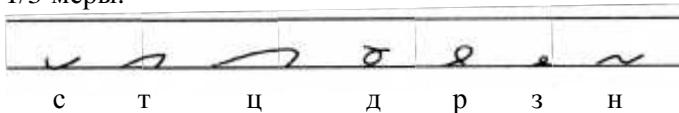
Падлінейныя знакі пішуцца зверху ўніз.

Пішам знакі па некалькі разоў.

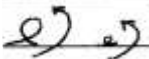

Малыя знакі.

Малыя знакі пішуцца на асноўнай лініі. Велічыня іх - 1/3 меры.

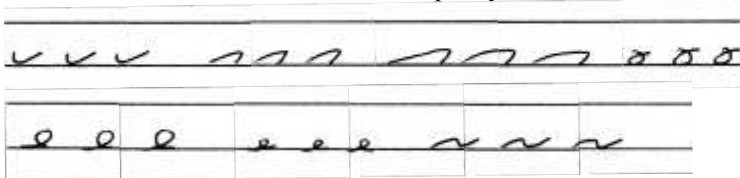
Знак пішацца зверху ўніз з правым аваротам.

Знакі пішуцца знізу ўверх з левым аваротам

 уяўляе хвалістую лінію.

н

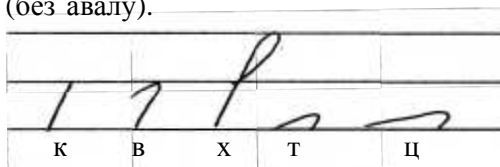
Пішам кожны знак некалькі разоў.

Акрамя падзелу па велічыні стэнаграфічныя знакі падзяляюцца на групы па іншых прыметах.

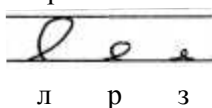
Востраканцовыя знакі.

Востраканцовыя знакі – знакі, якія канчаюцца востра (без авалу).

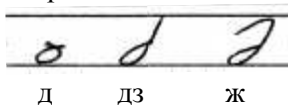
Знакі левага авароту.

Знакі левага авароту пішуцца знізу ўверх з левым аваротам.

Знакі правага авароту.

Знакі правага авароту пішуцца зверху ўніз з правым аваротам.

Сфармаваныя групы знакаў не з'яўляюцца канчатковымі. Пры вывучэнні новых знакаў групы востраканцовых знакаў, знакаў левага і правага аваротаў будуць дапаўняцца іншымі знакамі з тымі ж прыметамі.

Раздел 1.2. Злучэнне знакаў.

Злучэнне са знакамі левага авароту.

Для ажыццяўлення стэнаграфічнага пісьма стэнаграфічныя знакі злучаюцца паміж сабой.

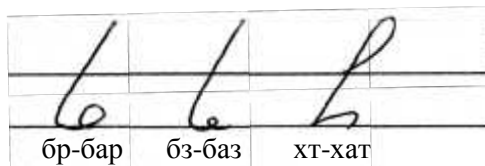
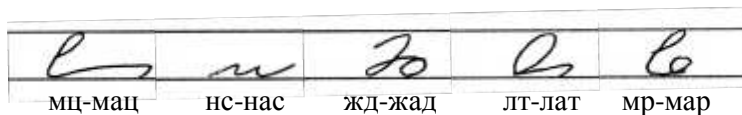
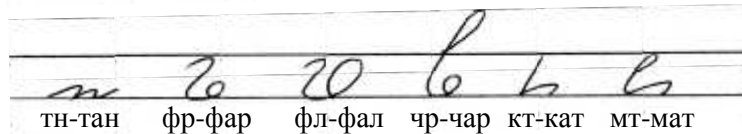
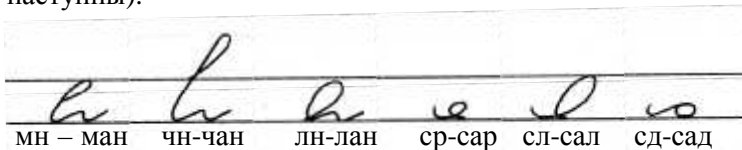
Пры злучэнні знакаў выкарыстоўваюцца розныя спосабы і правілы.

Правіла 1.

У сярэдзіне слова гук (літара) **a** прапускаецца. У цяжкіх выпадках гук (літара) **a** абазначаецца кропкай пад знакам, за якім ён ідзе.

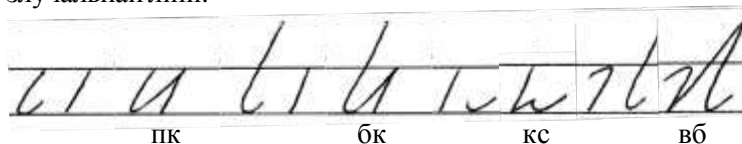
Непасрэднае злучэнне знакаў.

Пры непасрэдным злучэнні знакаў наступны знак прыпісваецца да папярэдняга (папярэдні знак пераходзіць у наступны).

Злучэнне з дапамогай злучальнай лініі.

Калі форма знакаў не дазваляе прыпісаць наступны знак да папярэдняга, знакі злучаюцца пры дапамозе злучальнай лініі.

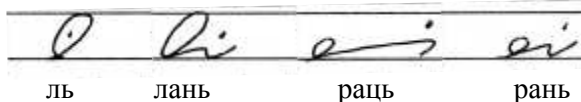

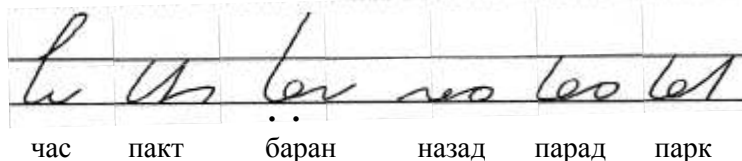
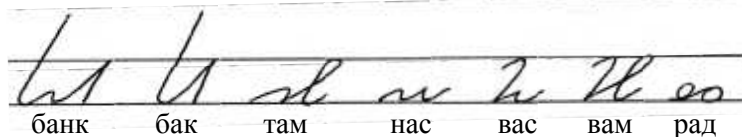
Правила 2.

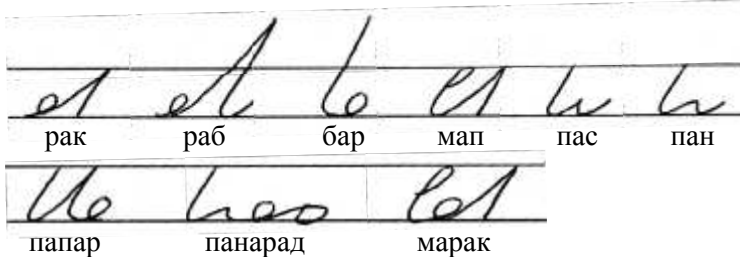
ь (мяккі знак) не пішацца, у цяжкіх выпадках **ь** абазначаецца кропкай над тым знакам, за якім ідзе. Калі **ь** ідзе пасля **л**, то кропка ставіцца ўнутры знака .

‘ (апостраф) не пішацца, у цяжкіх выпадках абазначаецца коскай над тым знакам, за якім ідзе.

Практыкаванне 1.

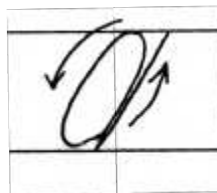
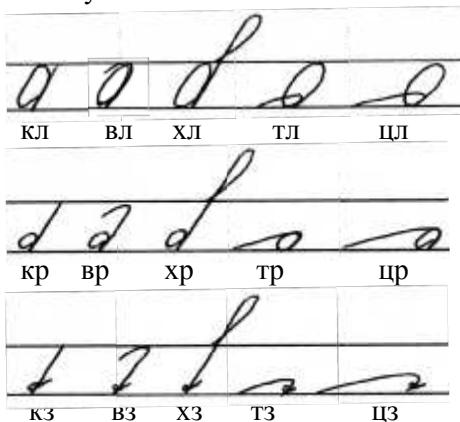

Злучэнне са знакамі левага авароту.

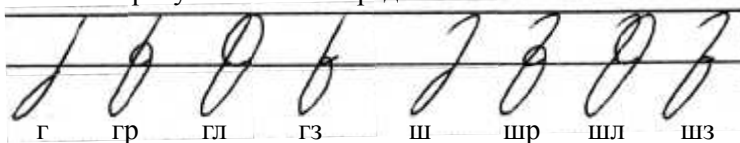
Знакі л, р, з пасля востраканцовых знакаў.

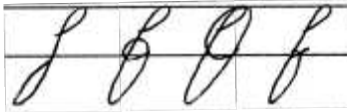
Знакі левага авароту л, р, з прыпісваюцца да востраканцовых знакаў шляхам апятлення востраканцовага знака ўлева.

Злучэнне падлінейных знакаў са знакамі левага авароту.

Пры злучэнні падлінейных знакаў са знакамі левага авароту ў падлінейных знакаў мяняецца кірунак пятлі, а знак левага авароту апятляе папярэдні знак.

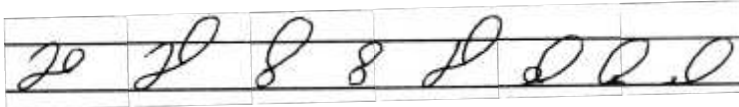

дж джр джл джз

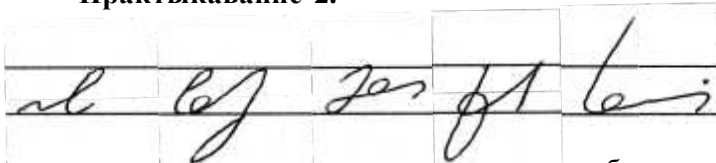
Злучэнне знакаў правага і левага авароту.

Злучэнне знакаў правага і левага авароту адбываецца шляхам непасрэднага далучэння.

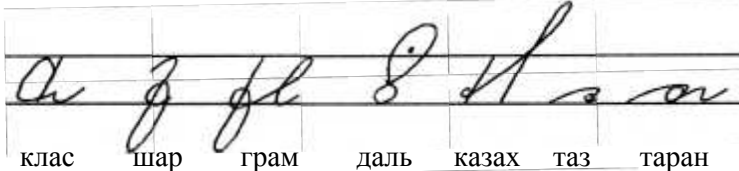

жр жл дл др дзл рл лз зл

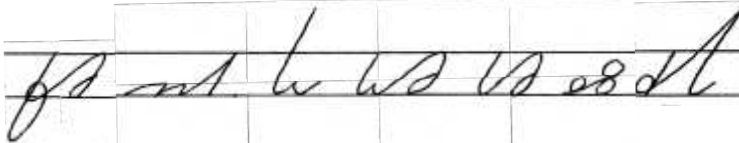
Практыкаванне 2.

нам марш жарт грак браць

клас шар грам даль казах таз таран

гараж танк бас пасаж паж радар краб

Практыкаванне 3.

Вараг, брат, вар, лад, клапан, каран, казак, карал, мараль, шарж, шарм, квас, барабан, баркас, карсар, шлак, караць, брас, грань, град, здань, збан, пасаж, лапаць, пажар, кладзь, рапарт.

Раздзел 1.3. Галосныя *а-я*. Злітыя знакі.
Галосныя *і-ы*. Галосныя *е-э*.

Галосныя *а-я*.

Галосныя *а-я* пішуцца ў выглядзе нахільнай рысы на 1,5 меры. Вугал нахілу 45 гр. Пішуцца знізу ўверх.

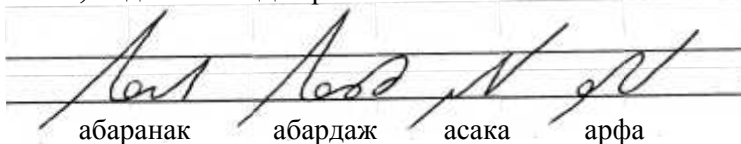
а-я

Пачынаецца рыса ніжэй за асноўную лінію (прыкладна на паўмеры).

У пачатку слова знак *а-я* прыпісваецца да наступнага знака, уваходзіць ва ўсе петлі і авалы.

У канцы слова знак *а-я* прыпісваецца да папярэдняга знака, уваходзіць ва ўсе петлі і авалы.

Галосныя *а-я* ў пачатку і канцы слова пішуцца аднолькава. У цяжкіх выпадках, пры неабходнасці выдзеліць знак *я*, пад ім ставіцца крэска.

абаранак

абардаж

асака

арфа

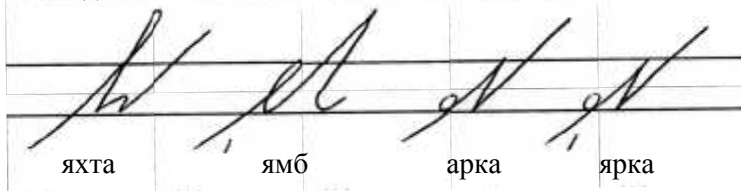

яд

яма

тахта

яшма

яхта

ямб

арка

ярка

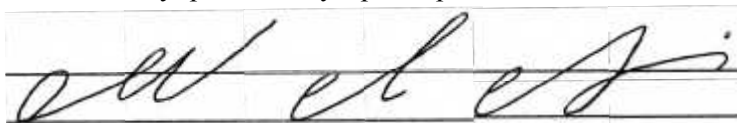
адзнака

амфара

аладка

агат

У сярэдзіне слова **я** перад вялікімі знакамі перадаецца падняццем іх на паўмеры (падлінейных – на меру) з аднясеннем управа на паўтары меры.

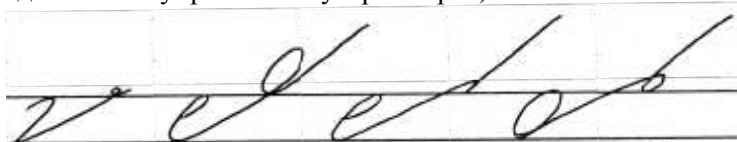

лямпа

мяч

мяшаць

Перад малымі знакамі ў сярэдзіне слова **я** пішацца сваім алфавітным знакам. (Пасля **я** ў сярэдзіне слова малыя знакі падымаюцца на меру, пішуцца над кантрольнай лініяй з аднясеннем управа на паўтары меры.).

вяз

мяла

мята

ляда

Практыкаванне 4.

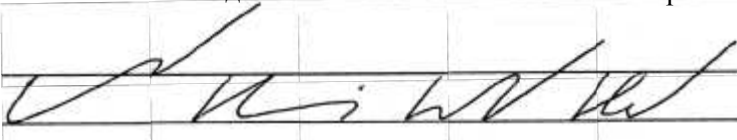
калаж

каляда

канал

камбала

кара

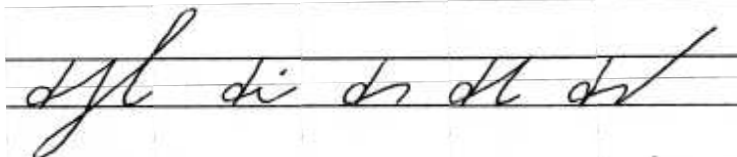

пята

капаць

канава

камса

карагач

карась

карат

карп

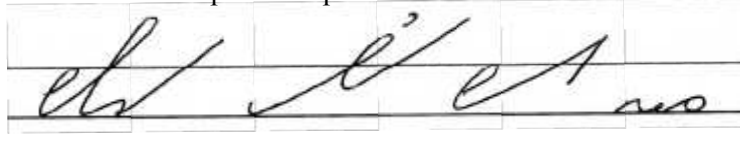
карта

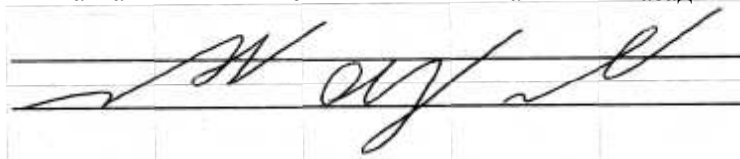
каша вал зяць магма маляр

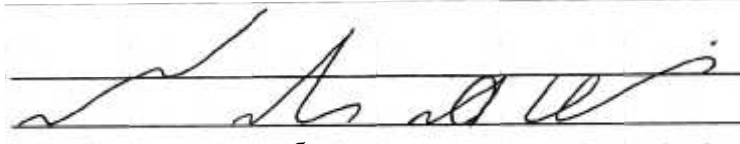
кашаль явар марля маса каса

мачта сям'я маяк назад

цяжка лапша няма

няня набат накал памяць

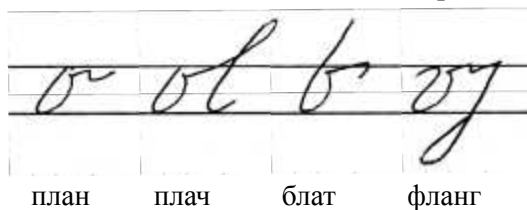
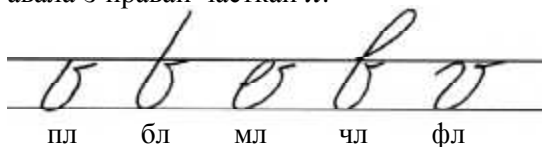
пасат парта пачак пальма

Злітыя знакі.

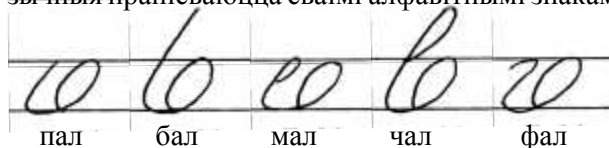
Акрамя знакаў, якія адлюстроўваюць на пісьме пэўны гук, у стэнаграфіі выкарыстоўваюцца злітыя знакі, якія адлюстроўваюць некалькі гукаў. Злітыя знакі ўтвараюцца шляхам злучэння вядомых знакаў або іх частак, шляхам змянення

памераў, а таксама ўводзяцца арыгінальныя знакі для абазначэння некалькіх гукаў. Злітымі знакамі замяняюцца злучэнні, якія выклікаюць пэўныя нязручнасці ці затрымкі на пісьме, а таксама - устойлівыя збегі гукаў, якія паўтараюцца ў многіх словах.

Знакі *п, б, м, ч, ф* са знакамі *л* пішуцца шляхам злучэння авала з правай часткай *л*.

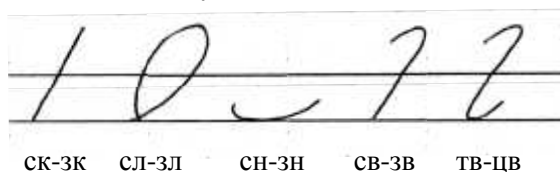

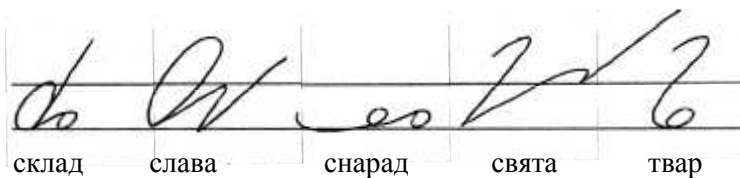
Пры гэтым у злучэннях тыпу *пал, бал, мал, чал, фал* звычайна прапісваюцца сваімі алфавітнымі знакамі.

Злітыя знакі заносзяцца ў алфавіт пасля знакаў *п, б, м, ч і ф* адпаведна.

Другая група злітых знакаў пішацца шляхам павелічэння ўжо вядомых. Пры гэтым знакі набываюць па некалькі значэнняў.

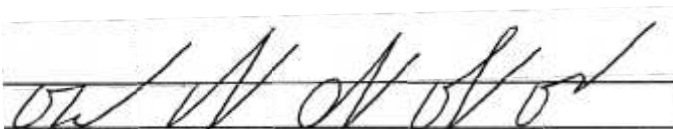
Знакі *ск, сл, св, тв* адносяцца да вялікіх двухмерных знакаў. Знак *сн* – малы знак.

Знакі *ск, св* – востраканцовыя знакі.

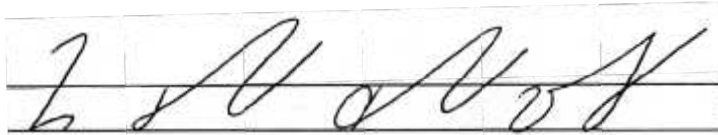
Знак *сл* – знак левага авароту, на яго будуць распаўсюджвацца ўсе асаблівасці напісання, характэрныя для напісання знака *л*.

Розначытанні, якія ўзнікаюць праз наданне злітым знакам некалькіх значэнняў, ухіляюцца разуменнем значэння, якое адпавядае сэнсу фразы. У цяжкіх выпадках выкарыстоўваюцца алфавітныя знакі. Пры дэшыфраванні зліты знак запісваецца ў форме, якая адпавядае правапісу.

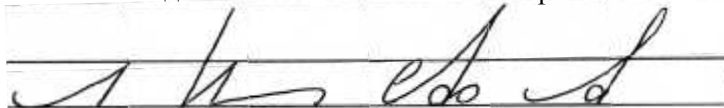
Практыкаванне 5.

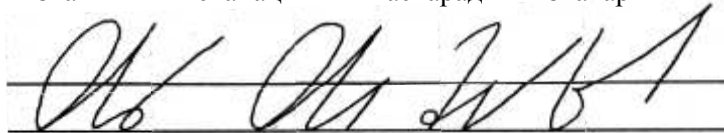
плакса каска ласка плаха плата

сват дзятва клятва фляга

знак сканаць маскарад знахар

слабада слабак сварка бляск

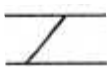

бляха

млячарня

сляза

Галосныя *i-ы*.

i-ы

Знак *i* пішацца ў выглядзе аднамернай нахільнай рысы, пачынаецца ад асноўнай лініі, пішацца знізу ўверх, нахіл 45 гр.

У пачатку *i* ў канцы слова *i* прыпісваецца да знака, уваходзіць ва ўсе петлі *i* авалы.

Пры гэтым малыя знакі пасля пачатковага *i* пішуцца пад кантрольнай лініяй, *л, сл* – на кантрольнай лініі.

Правіла 3.

Ва ўласных імёнах надкрэсліваецца апошні знак.

Іра

ім

імі

ідзі

Іван

Ігар

іскра

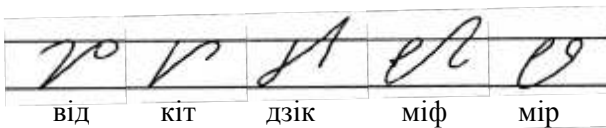
Ілья

Ікар

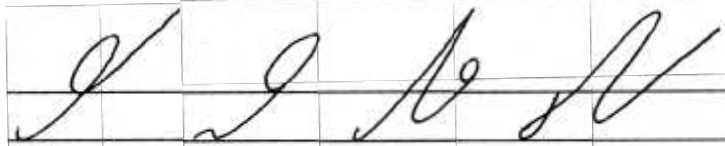
Інга

У сярэдзіне слова пасля *i* малыя знакі пішуцца пад кантрольнай лініяй, *л, сл* – на кантрольнай.

Вялікія знакі пасля *i* ў сярэдзіне слова падымаюцца на паўмеры, падлінейныя - на меру без аднясення.

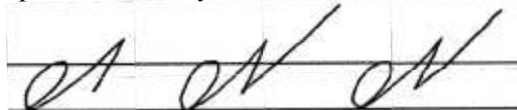

від кіт дзік міф мір

сіла Ніл Сібір Дзітва

ы пішацца таксама, як і **і**. У цяжкіх выпадках ставіцца крэска пад асноўнай лініяй.

лік Ліка лыка

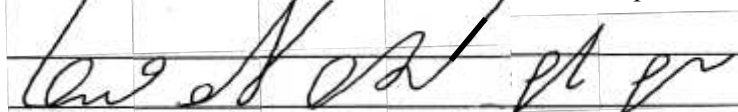

мыш Міша мышы

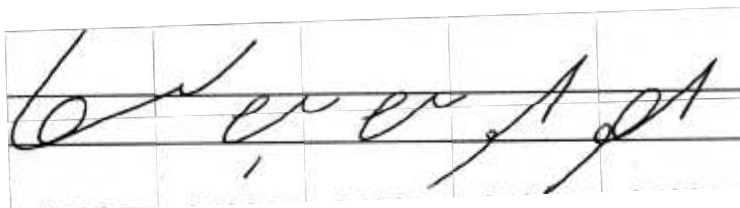
Практыкаванне 6.

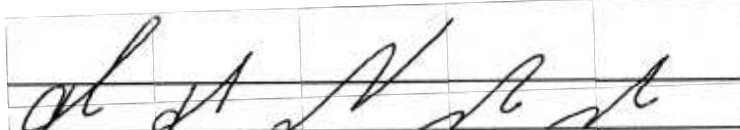
ліга віна віскі балык аршын

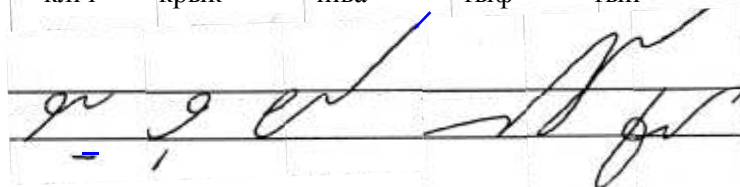
балансір Рыга лыжня джып джын

балясы мыс міс язык ярлык

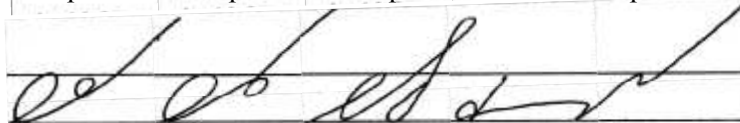
кліч крык ніва тыф тып

Іран сыр міна цішыня граніт

пір тыгр шарык макі гракі

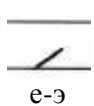
ліра Ліда імідж карціна

Кантрольная дыктоўка.

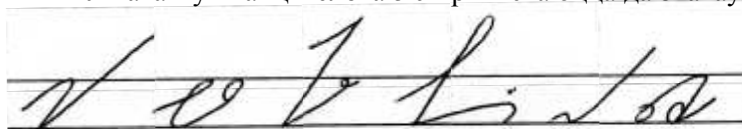
Спаць, слаць, араць, парк, факт, ліфт, бязь, даць, лампасы, дама, святы, святыня, лама, грып, грыб, мансарда, мангал, мадам, магна, магнат, магніт, пальма, калька, апарат, планы, канапа, канава, выплата, выплацаць, гамак, сакавік, аванс, армада, выпарыць, карта, фінал, база, базіс, клавішы, Мінск, Пінск, Вільня, цытата, таксі, імгла, тара, халат, фазан, сказаць, брамар, баркас, крахмал, сарафан, палата, казак,

свіран, алмаз, атаман, ангар, арфа, марка, сатыра, абзац, атака, шынкі, лань, Свіслач, Ашмяны, Дзятлава, Масты, папараць, ліпа, баравік, вясна, зіма, зямля, хмара, сварка, скварка, сняжынка, дажджынка, смяшынка, дажынкі, мытня, мытар.

Галосныя *е-э*.

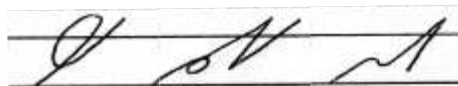
 Галосныя *е-э* пішуцца ў выглядзе нахільнай рысы велічынёй на паўмеры. Пішуцца знізу ўверх. Нахіл 45 гр.

У пачатку і канцы слова *е-э* прыпісваюцца да знакаў.

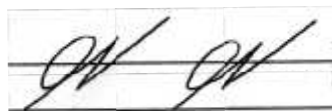
Ева эмір эскіз ехаць на дварэ

Пасля *е* ў пачатку слова малыя знакі *і*, *л*, *сл* падымаюцца на паўмеры.

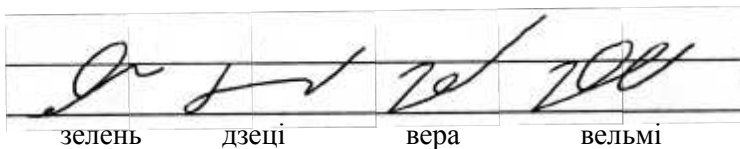
елі едкі энк

Знак *э* пішацца, як і *е*. У цяжкіх выпадках пад знакам ставіцца крэска.

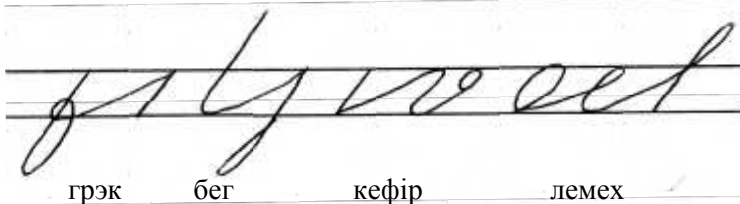

елка Элка

У сярэдзіне слова *е-э* перад малымі знакамі прапісваюцца сваімі алфавітнымі знакамі. (г.зн. малыя знакі *і*, *л*, *сл* падымаюцца на паўмеры.)

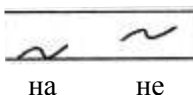
Вялікія знакі пасля *е-э* ў сярэдзіне слова адносяцца ўправа на адну меру.

У стэнаграфіі многія словы пішуцца скарачана. Пад скарачэнне падпадаюць у першую чаргу словы, якія ў мове сустракаюцца вельмі часта.

Правілам скарачэння словаў прысвечана асобны раздзел. Але для засваення курса неабходна пачаць ужываць скарачаны запіс некаторых слоў. Гэтыя словы заносзяцца ў спецыяльны слоўнік і запамінаюцца. Чым большым запасам скарачаных слоў валодае стэнаграфіст, тым лягчэй і хутчэй піша.

Прыназоўнік *на* і часціца *не* ўжываюцца вельмі часта, і таму іх прынята пісаць скарачана.

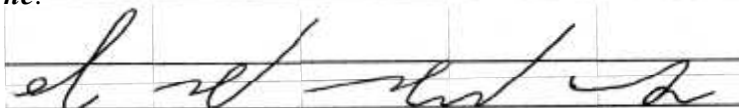
Гэта адносіцца да раздзельнага напісання.

У слове часціца *не* перад малымі знакамі і *л*, *сл* пішацца на асноўнай лініі, перад вялікімі – паміж асноўнай і кантрольнай.

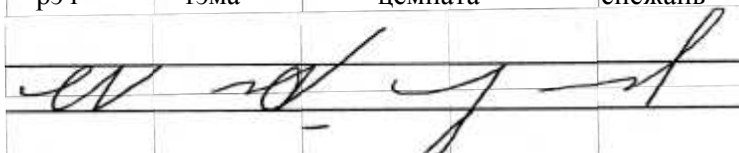

нерпа неба нехта невад нельга

Калі слова пачынаецца з малога знака з наступнымі галоснымі *е-э*, то выпісваецца гэты знак па тыпе адмаўлення *не*.

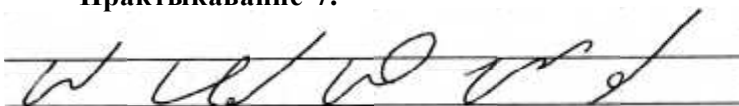

рэч тэма цёмната снежань

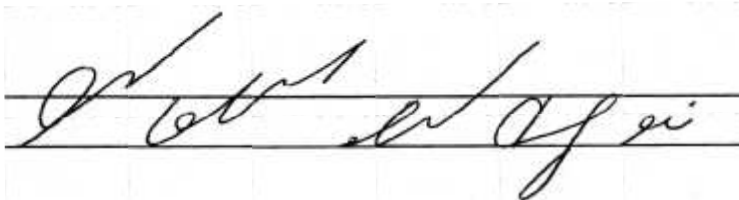

семкі Тэкля снег цэх

Практыкаванне 7.

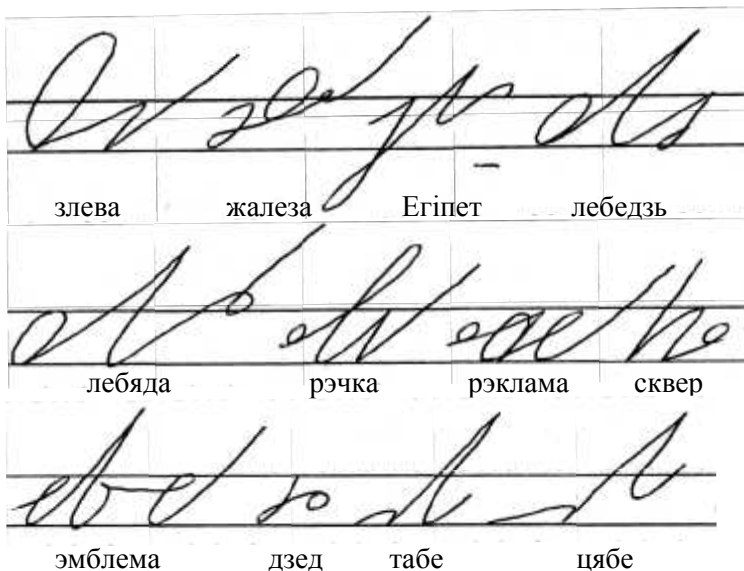
пені пемза пенал эпітэт эра

эліта перапынак змена каледж эрась

міледзі мігрэнь эх негр лета

Практыкаванне 8.

Фазан, балада, аналіз, імгла, ваза, башлык, Рым, масла, латыш, Літва, бритва, каскад, масленіца, масаж, маса, нервы, планшэт, плед, палена, марынад, склеп, скрэпер, славяне, зліць, снарад, тэмп, тэніс, цень, цэх, цэлы, цвет, цаліна, цынга, цырк, чэк, чын, шахта, шведы, шына, штаб, Няміга, немцы, немец, недавер, непарадак, недагляд, пераказ, пераклад, недарэчны, нязвыклы, нязначны, няведамы, нечы, печ, плячнік, гліна, цэгла, сена, снегапад.

Раздзел 1.4. Галосныя *о-ё*. Галосныя *у-ю*.

“Паўгалосныя” *й-ў*. Дадатковыя знакі для галосных.

Правіла лінейнага пісьма.

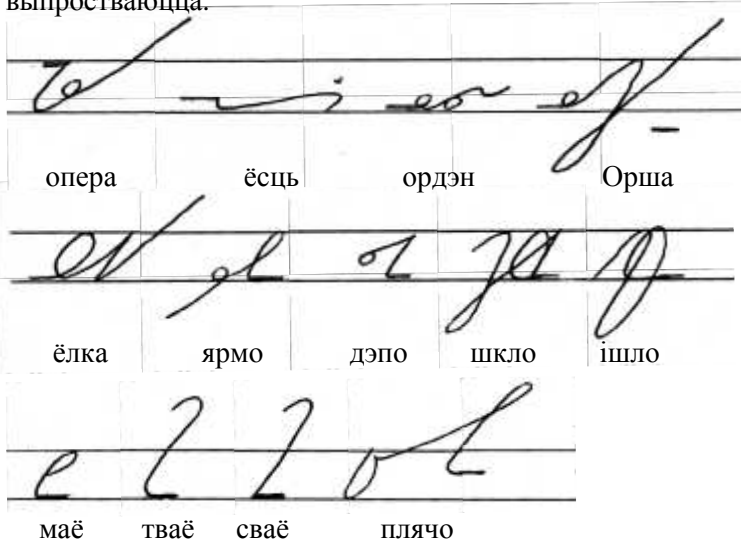

Галосныя *о-ё* пішуцца ў выглядзе гарызантальнай рысы, велічынёй паўмеры.

У пачатку і канцы слова *о-ё* прыпісваюцца да знакаў.

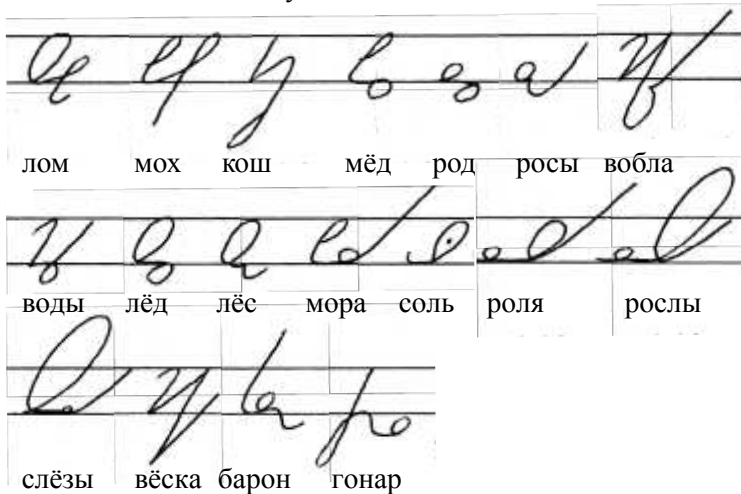
Закругленні знакаў *б, в, ж, м, п, т, с, ц, св, сн, тв, ч, ф*

выпростаюцца.

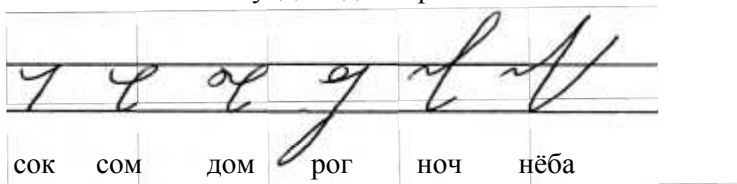

У сярэдзіне слова знакі *o-ё* пішучца сваім алфавітным знакам, прычым наступныя знакі апускаюцца, акрамя знакаў левага авароту. А менавіта:

- вялікія аднамерныя і падлінейныя знакі апускаюцца на паўмеры;
- вялікія двухмерныя знакі апускаюцца на меру;
- малыя знакі апускаюцца на вялічыню знака.

Малыя знакі ў пачатку слова з наступнымі *о-ё* перад вялікімі знакамі пішуцца пад кантрольнай лініяй.

о і ё пішуцца аднолькава. У цяжкіх выпадках пад знакам, за якім ідзе *ё*, ставіцца крэска.

Галосныя *о-ё* перад *л, сл* пасля востраканцовых знакаў, а таксама пасля *п, м, ф, тв, г* выяўляюцца апятленнем іх. Пры гэтым:

- знакі *л, сл* падымаюцца на трэць меры;
- знак *г* мяняе кірункі пятлі, як у спалучэнні *гл*.

Знакі *р і з* для выдзялення *о-ё* апятляюць толькі востраканцовыя знакі і *г*, якое таксама мяняе кірунак пятлі.

Заўвага.

На знакі *ш* і *дж* правіла не распаўсюджваецца.

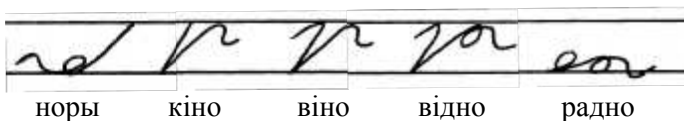

Але

но-нё

Марфемы *но-нё* пішуцца знакамі *н* з нахілам перад знакамі левага авароту і ў канцы слова.

Правіла 4.

Здвоеныя зычныя перадаюцца адным знакам.

Практыкаванне 9.

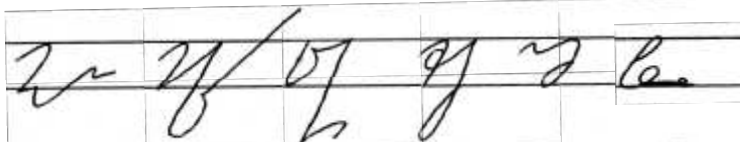

ахвота

моцна

балота

корань

восень

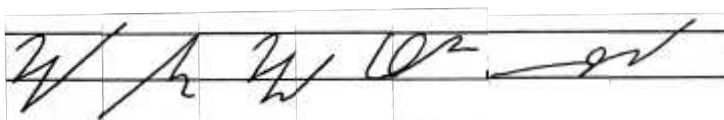
вобла

плёска́т

вораг

нож

мароз

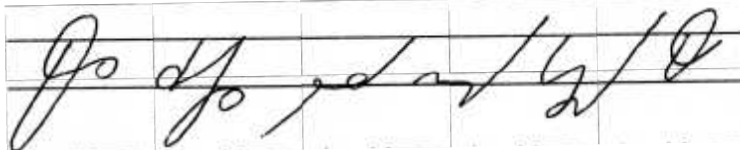
вока

акно

вокны

паліто

цёрты

голад

карагод

азёры

нота

пожня

поле

Кантрольная дыктоўка.

Искры, слесар, салдат, блок, плячо, якар, ангар, палатно, верны, лёх, экран, ветэран, вечар, век, гід, палова, год, гонар, раён, гольф, домна, Пінск, Віцебск, Гомель, даход, мост, моль, мараль, лёд, рэжысёр, акцёр, сын, дачка, ліфт, зацішша, хімік, хлеб, шахта, пост, шарада, шашлык, эмаль, таран, тартак, кнігі, даслаць, саджаць, схема, рэшта, Барыс, Марфа, Вольга, Ірына, Алена, Алёна, серада, тэрмін, дзяркач, галлё, быллё.

Галосныя у-ю.

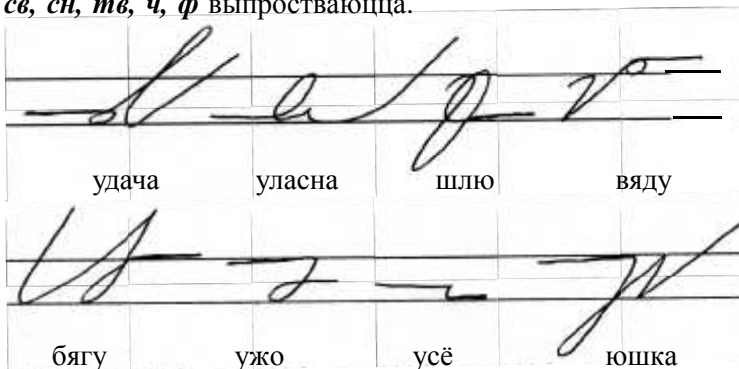

у - ю

Галосныя **у-ю** пішуцца ў выглядзе гарызантальнай лініі даўжынёй 1,5 меры.

На гэты знак распаўсюджваюць многія (але не ўсе) правілы, характэрныя для знака *о-ё*.

У пачатку і канцы слова знак *у-ю* прыпісваецца да знакаў. Пры гэтым закругленні знакаў *б, в, ж, м, п, т, с, ц, св, ш, тв, ч, ф* выпростваюцца.

У сярэдзіне слова *у-ю* пішацца сваім алфавітным знакам, але не строга гарызантальна, а на трэць меры нахільна (перад знакамі левага авароту – гарызантальна).

Гэта значыць:

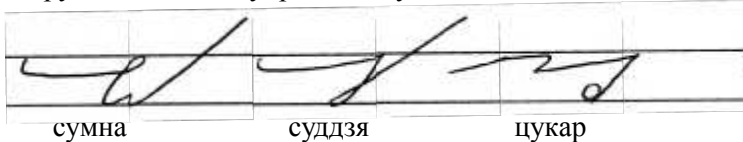
- малыя знакі пішуцца на асноўнай лініі;
- вялікія знакі, акрамя *л-сл*, апускаюцца ўніз, так што над асноўнай лініяй застаецца 1/3 знака.

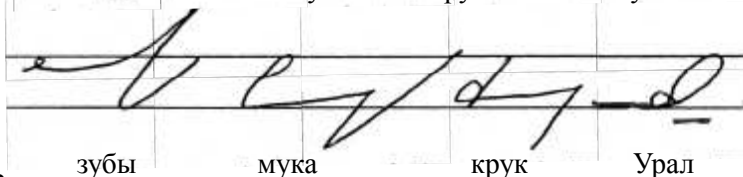
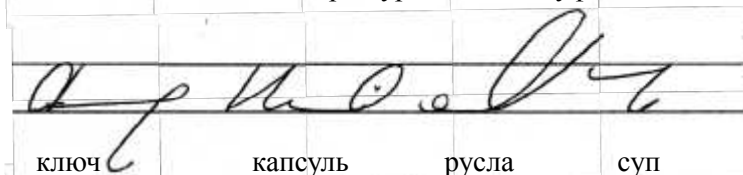
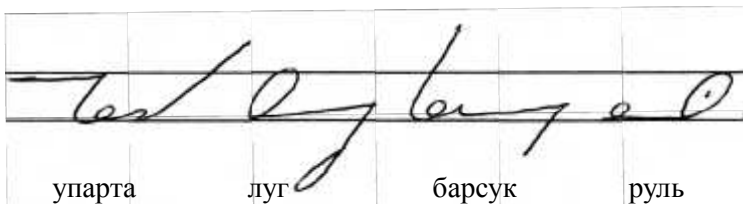
У пачатку слова малыя знакі з наступнымі галоснымі *у-ю* перад вялікімі знакамі пішуцца пад кантрольнай лініяй. Пры гэтым знакі *у-ю* прапісваюцца сваім алфавітным знакам.

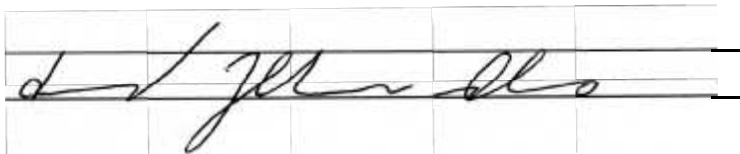
Гэта значыць:

- малыя знакі з наступным знакам *у-ю* перад вялікімі знакамі ў пачатку слова (акрамя *л, сл*) пішуцца пад кантрольнай лініяй (па прынцыпу напісання з *о-ё*), але адстаяць ад наступных знакаў на 1,5 меры.

Практыкаванне 10.

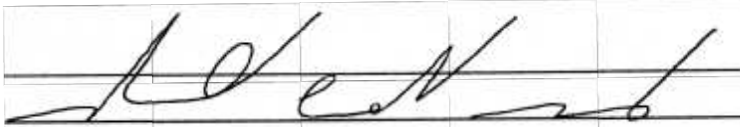

крута

шампунь

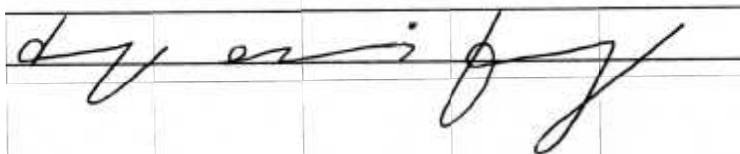
талмуд

цыбуля

музыка

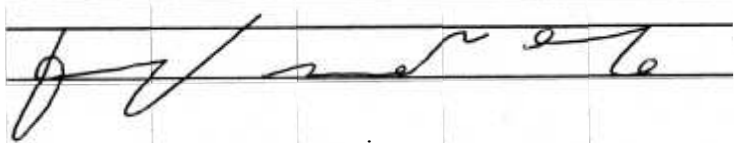
цуда

крупы

ртуць

груша

група

тузін

рупар

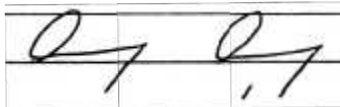

пульс

Сухумі

Батумі

у і ю пішуцца аднолькава, у цяжкіх выпадках пад знакам **ю** ставіцца крэска.

лук

люк

Спалучэнне некалькіх малых знакаў без галоснай або з галоснымі **о-ё, у-ю** паміж імі лічыцца малым знакам. На

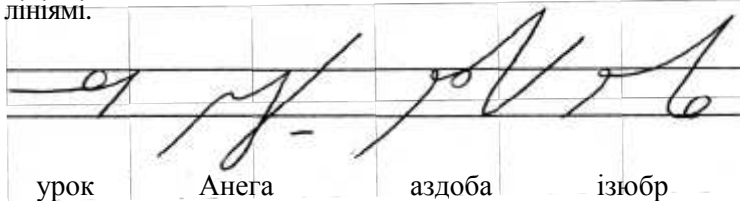
спалучэнне распаўсюджваюцца тых ж правілы, што і на адзіночныя малыя знакі.

На малыя знакі з прыпісанымі галоснымі распаўсюджваюцца прызнакі малых знакаў.

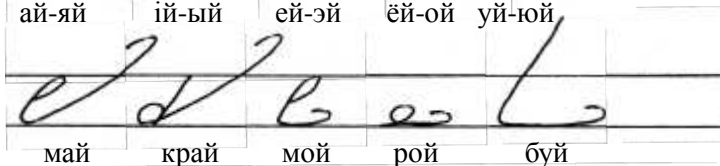
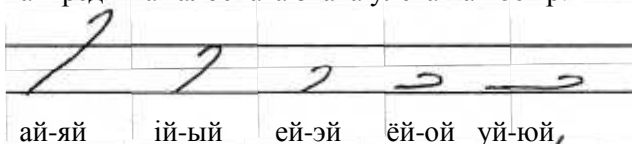
Гэта значыць:

- малыя знакі з папярэднімі галоснымі і наступнымі **о-ё**, або **у-ю** пішуцца перад вялікімі знакамі пад кантрольнай лініяй, з наступнымі **е-э** – паміж кантрольнай і асноўнай лініямі.

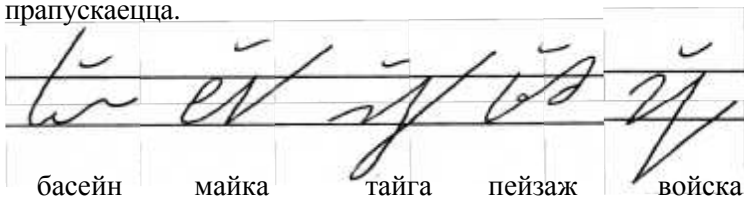
“Паўгалосныя” **й, ё**.

У канчатках **й** выражаецца адхіленнем (загінам) канца папярэдняга галоснага знака ўлева на 180 гр.

У сярэдзіне слова ў цяжкіх выпадках **й** выяўляецца дужкай над тым знакам, за якім ідзе, але, як правіла, **й** прапускаецца.

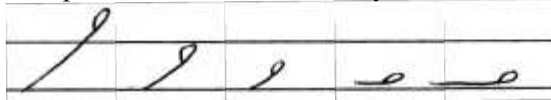
У пачатку слова ў беларускай мове **й** не ўжываецца, але ёсць выпадкі ў паэзіі, пры ўжыванні “гарашкевіцы”, а таксама пры неабходнасці вельмі дакладна запісаць імя ўласнае, калі **й** узнікае ў пачатку слова. У гэтых выпадках у стэнаграфіі **й** абазначаецца знакам **i** з дужкай пад ім або без дужкі, але тады пры дэшыфраванні стэнаграмы трэба памятаць, дзе было **й**.

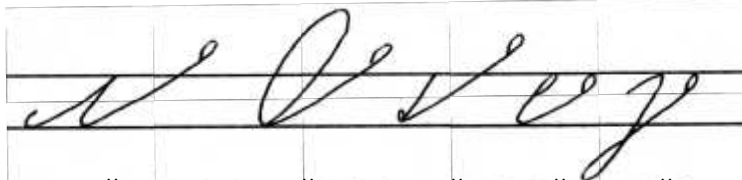
Пры неабходнасці запісаць **й** у якасці злучніка прапісваецца **ій**

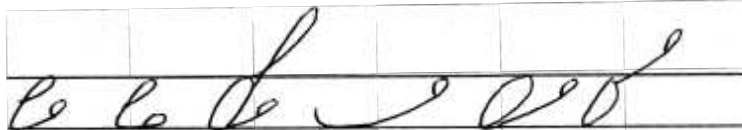
У канчатках **ў** выражаецца закругленнем канца папярэдняга галоснага знака ўлева.

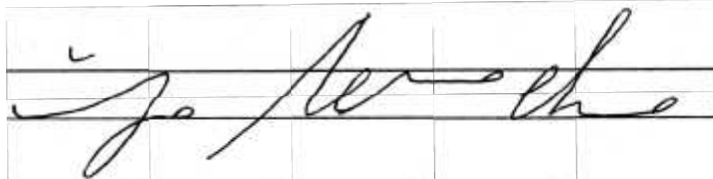
аў-яў іў-ыў еў-эў ёў-оў уў-юў

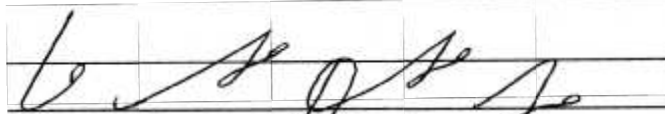
спаў слаў казаў мыў шыў

меў меў хлеў сніў ліў плыў

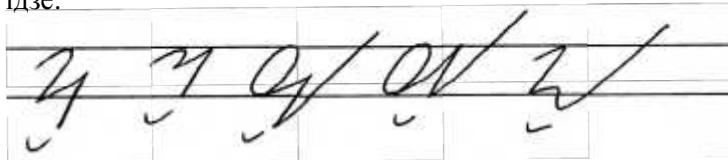

знайшоў абмінуў махнуў

біў сядзеў глядзеў ішоў

У сярэдзіне слова **ў**, як правіла, прапускаецца. У цяжкіх выпадках **ў** выяўляецца дужкай пад тым знакам, за якім **ў** ідзе.

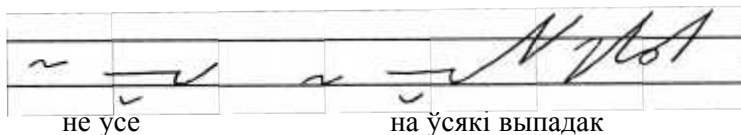
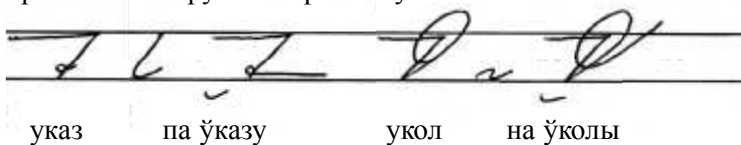

воўк тоўк лоўка лаўка воўна

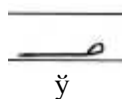

У пачатку слова ў перадаецца знакам у. Пры неабходнасці падкрэсліць кароткасць ў ставіцца дужка пад знакам.

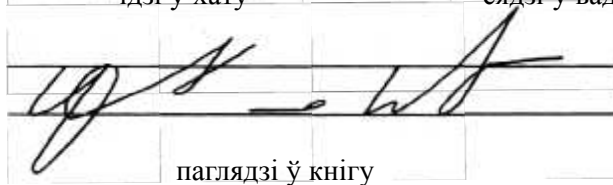
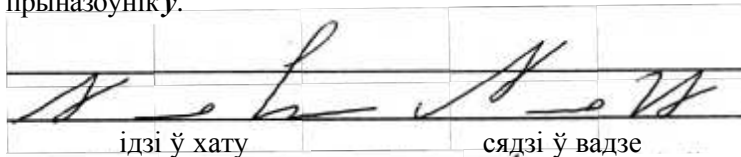
Пры дэшыфраванні ў пішуцца ў адпаведнасці з правіламі беларускага правапісу.

У якасці прыназоўніка ў перадаецца

Дапускаецца ў якасці прыназоўніка замест ў ужыванне знака у. Пры дэшыфраванні пры гэтым павінен пісацца прыназоўнік ў.

Дадатковыя знакі для галосных.

Для перадачы знака *э* і *ё*-тавых галосных *е(јэ)* і *ю(ју)* у стэнаграфіі ўжываюцца дадатковыя знакі для галосных.

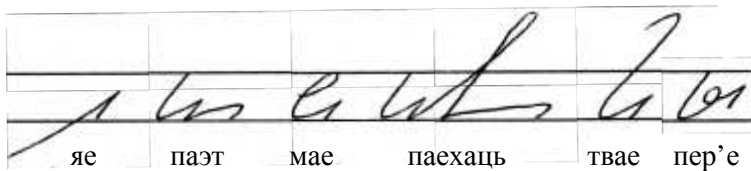

е-э ю

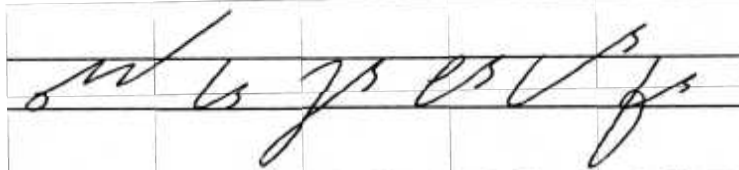
Знакі *э-е* і *ю* пішуцца зверху ўніз пад нахілам у 60 гр.

Гэта малыя вострыканцовыя знакі велічынёй 1/3 меры.

Дадатковыя знакі для галосных ўжываюцца пасля галосных, “паўгалосных”, мяккага знака і апострафа.

яе паэт мае паехаць твае пер'е

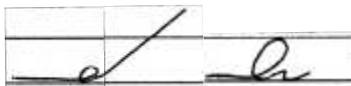
дыета п'ю шыю мыю пяю грэю

Дадаткова знак *ю* ўжываецца перад *н* і знакамі левага авароту.

юны юн юнак Юра юла

Але

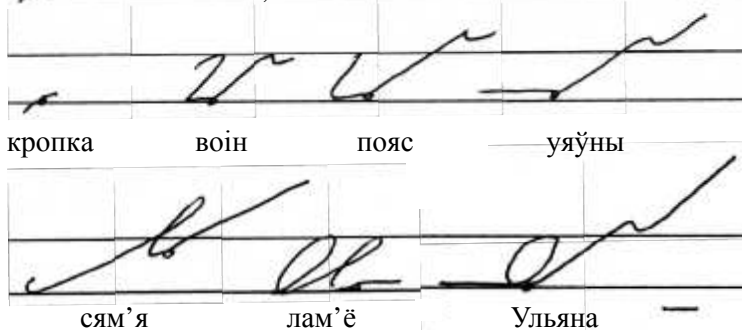

Ура! улан

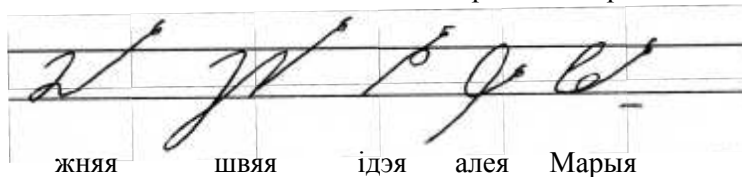
У сярэдзіне слова для раздзялення галосных *о*, *ё*, *у*, *і* выкарыстоўваецца пераходная кропка.

Пераходная кропка можа ўжывацца пасля мяккага знака і апострафа.

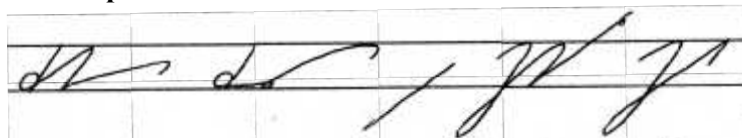
Переходная кропка - малы знак правага авароту - пішацца па прынцыпу напісання знака *д* і па велічыні, як знак *з*.

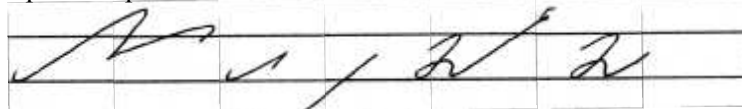
У канцы слова ў спалучэннях *ія, яя, ея* і да іх падобных замест канцовага *я* можа ставіцца пераходная кропка.

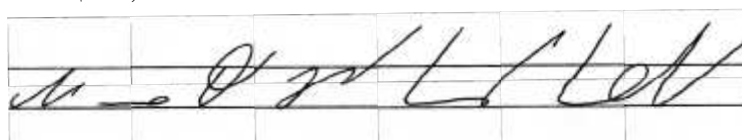
Практыкаванне 11.

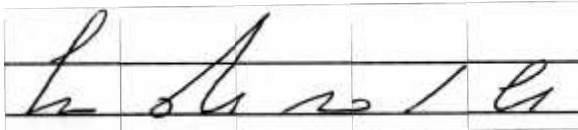
Кравец кроіць, а швяя шые.

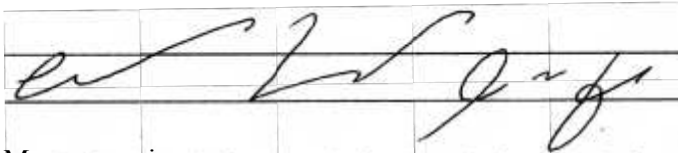
Сявец сее, а жняя жне.

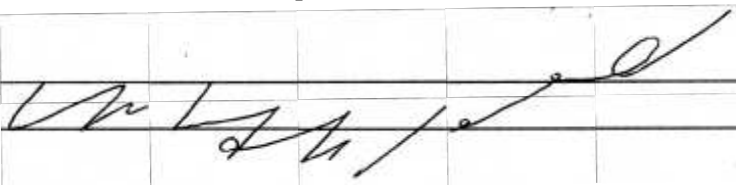
Спее ў полі жыта, буея бульба.

Хто дбае, той і мае.

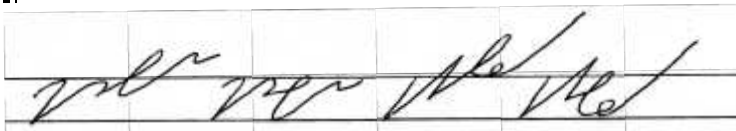
Месяц свеціць, але не грэе.

Певень кукарэкае, а зязюля кукуе.

Правіла 5. Правіла лінейнага пісьма.

Калі знак ужо падняты над асноўнай лініяй на паўмеры ці меру, то наступны за ім вялікі знак пажадана пісаць на асноўнай лініі або максімальна набліжана да яе. Галосныя паміж знакамі пры гэтым прапускаюцца.

вітамін

кікімара

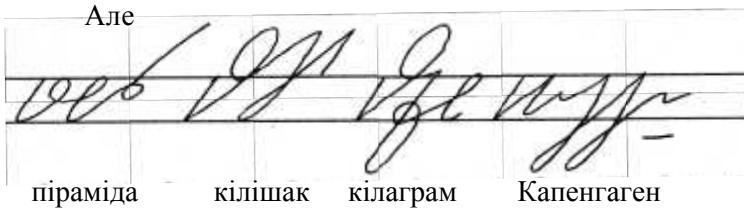
Правіла лінейнага пісьма можа ўжывацца ў выпадках, калі знак апушчаны, а наступны вялікі знак зручней пісаць на асноўнай лініі. Пры гэтым можа ўзнікаць дадатковая галосная паміж знакамі, якая пры дэшыфраванні прапускаецца

Выключэнне складаюць словы іншамоўнага нахо-
джання і ўласныя імёны, якія лепш пісаць цалкам.

Але

Тэма 2. Словаўтварэнне

Раздзел 2.1. Злітыя знакі. Напісанне азначэнняў. Скарачэнне слоў.

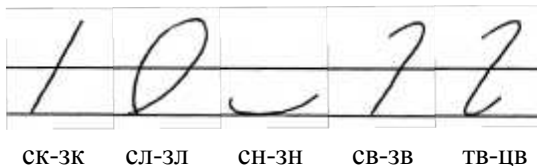
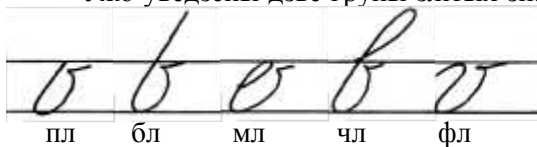
Павялічэнне хуткасці пісьма патрабуе далейшага спрашчэння графемаў словаў, што ў сваю чаргу патрабуе:

- змяншэння колькасці знакаў у кожным слове;
- спрашчэння напісання кожнага знака.

Гэта дасягаецца ўводам новых групаў злітых знакаў, выкарыстаннем спосабаў скарачанага напісання словаў, напісаннем групаў словаў у скарачаным варыянце з захаваннем чытабельнасці ў кожнай групе.

Злітыя знакі.

Ужо ўведзены дзве групы злітых знакаў.

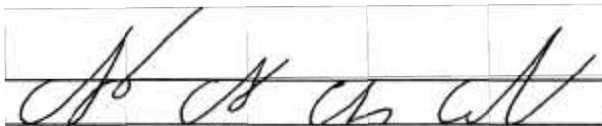

Наступная група злітых знакаў прадугледжвае напісанне адным знакам збегу некалькіх зычных, некалькіх зычных і галосных.

т

пр-про

- знак аднамерны

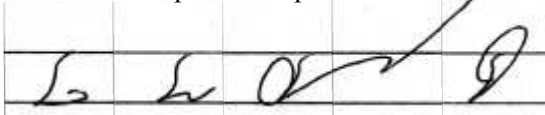

прыгода прыйдзі пракат просьба

ст

ст

- знак аднамерны, востраканцовы

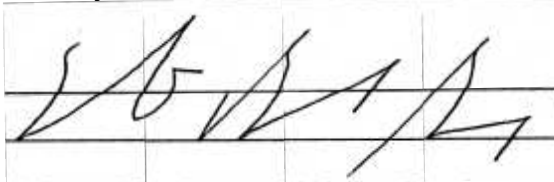

стой стань сталіца стол

сц

сц

- знак двухмерны, востраканцовы

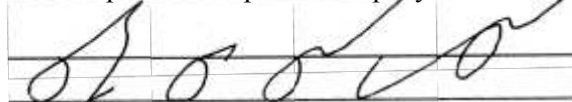

сцябло касцяк асцюк

сч-шч

сч-шч

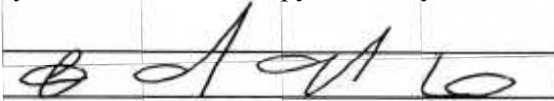
- аднамерны знак правага авароту

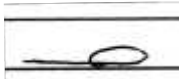
шчасце шчаўе шчаня пясчаны

тр-тар-тор,
др-дар-дор,
ктар-ктор,
торыя,
кторыя,
каторы

- малы знак левага авароту з усімі ўласцівасцямі гэтай групы знакаў

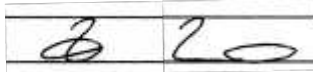

метр трэск тропік Пётр

тура - ктура

- малы знак, уяўляе з сябе знак *тр* з адносам управа.

фактар

фактура

шт-што

- падлінейны знак з усімі ўласцівасцямі

штанга

шторм

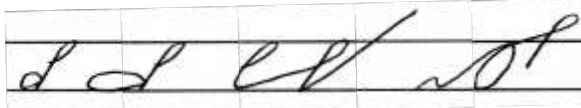
штыль

штука

тк-так-ток,
дк-дак-док

- аднамерны, востраканцовы знак з прыметамі знакаў левага авароту

токар доктар

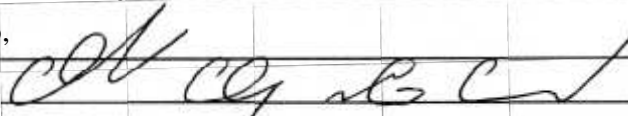
метка

нашчадак

стр-стро,
стар

- аднамерны знак са спецыфікай уваходу ў яго

стрэльба

стралок

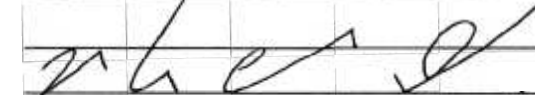
настрой

струна

нт-нд-ндз,
нед-недз-
нет,
над-нада,
неда -нець,
няць, нуць,
нядз, надз

- малы, востраканцовы знак

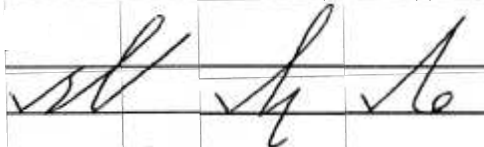

вінт

бант

мяняць

нядзеля

недастача

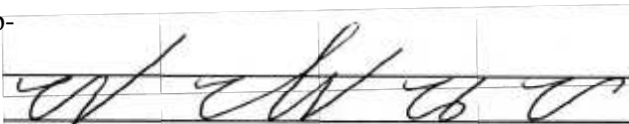
недахоп

недабор

2

- вялікі, аднамерны знак

спр-сапр-
спро

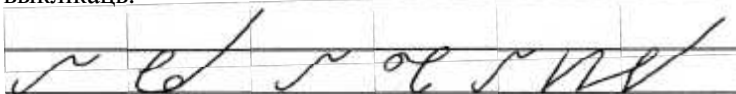

справа спрэчка сапраўды спрыт

Правіла 6.

У азначэннях перад азначанымі словамі канчаткі не пішуцца.

Можна не пісаць канчаткі і ў азначэннях, якія не стаяць непасрэдна перад азначанымі словамі, калі сэнс выразу дастаткова празрысты і дэшыфраванне цяжкасцяў не павінна выклікаць.

сіняе мора

сіні дом

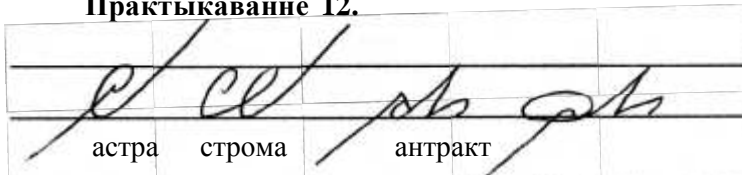
сіняя кветка

гарачая спрэчка

дакладны адрас

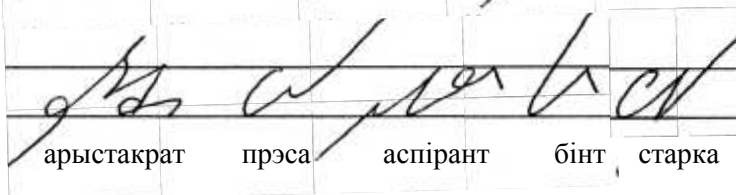
Практыкаванне 12.

астра

строма

антракт

арыстакрат

прэса

аспірант

бінт

старка

Практыкаванне 13.

Прычына, докер, каток, сястра, клетка, шчасце каштоўны, страла, струна, сцяг, суткі, цвердзь, твор, твой, тэатр, трагедыя, трон, трум, трэска, злітак, умудрыць, фанатык, фантаст, слімак, фермер, фонд, фрэска, фунт, хандра, хітры, хруст, шантаж, штраф, шчодры, шчотка, ядро, ясны, ястраб, яхант, надзея.

Скарачэнне словаў.

Для паскарэння пісьма ў стэнаграфіі выкарыстоўваецца запіс словаў, якія найбольш часта сустракаюцца ў тым ці іншым пласце лексікі, пры дапамозе аднаго або некалькіх знакаў. Чым большую колькасць скарачэнняў ужывае стэнаграфіст, тым хутчэй ён піша. На гэтым этапе запаміна-

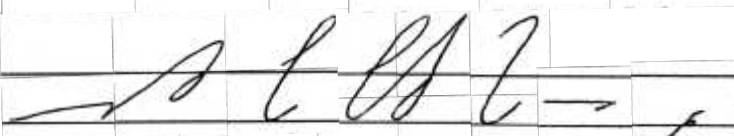
юцца масівы скарачэнняў без усякай сістэмы.

пра быць год горад добра жалеза жалезны

на не над наш работа дзе так

там факт флот што хто школа школьны як

высокі зямля харошы народ народны каторы

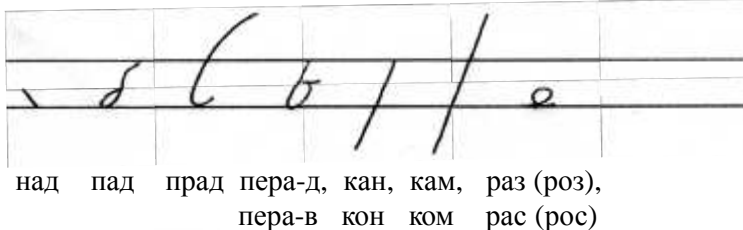
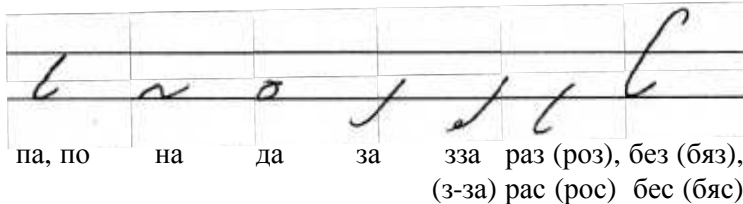

цяжкі чый чыгунка твой працяжнік кропка

Кантрольная дыктоўка.

Чорная хмара, хуткая дапамога, глыбокае мора, школьны двор, чыгуначная каляя, доўгі свіран, востры аловак, цяжкая сумка, густое жыта, светлая ноч, гарысты бераг, добры сябар, харошы чалавек, спрыяльнае надвор'е, схаваны сэнс, невыносны боль, матроскі танец, лімонны напой, насценны каляндар, стары гадзіннік, высакосны год, нашая школа, знаёмае імя, вузкая цясніна, белы ветразь, хмарны дзень, гучны смех, выпускны клас, мармуровая калона, навальнічная хмара, цёплая зямля, рачны флот.

Раздел 2.2. Пачатковыя знакі і канцавыя знакі для назоўнікаў.

Вялікая група пачатковых сегментаў слоў выконвае функцыі прыставак. Пішуцца яны, як правіла, адным знакам.

Знак е (*раз-рас*) прымяняецца ў сярэдзіне слова ў якасці другой прыстаўкі.

Новыя знакі *над-* і *пера-* аднамерныя.

Знак *над-* – знак правага авароту.

Знакі *без-* і *прад-* – двухмерныя.

Знак *кан-* – падлінейны, востраканцовы.

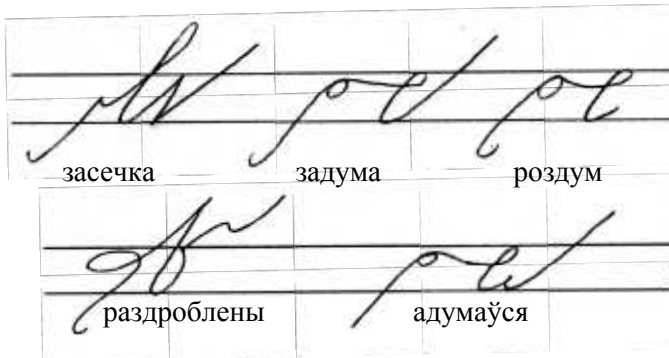
Знак *кам-* – трохмерны.

Знакі *за-*, *зза-*, *раз-* (падлінейны) маюць велічыню ў 1,5 меры, як і знак *а-я*.

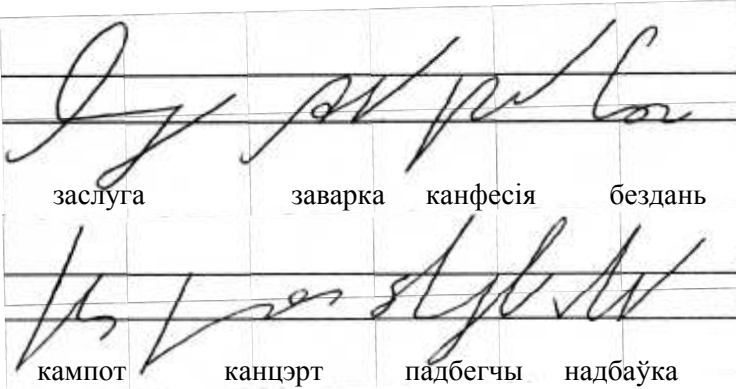
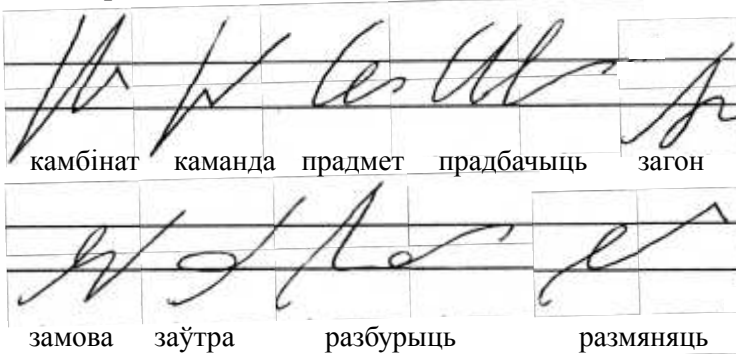
На пачатковыя знакі распаўсюджваюцца правілы, якія характэрныя для адпаведных групаў знакаў.

Знакі *за-*, *зза-*, *раз-* з наступнымі малымі знакамі атрымліваюць прыметы малога знака (у пачатку слова з галоснымі *е*, *о*, *у*).

Гэтае ж правіла распаўсюджваецца на знакі *а*, *я* і на іншыя знакі, якія будуць пачынацца з-пад кантрольнай лініі.

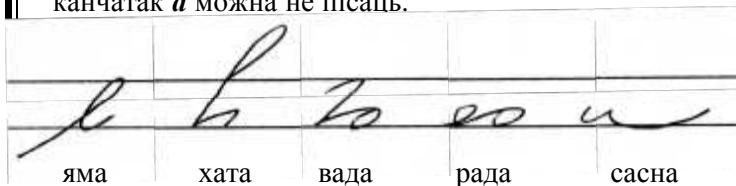

Практыкаванне 14.

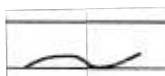

Правіла 7.

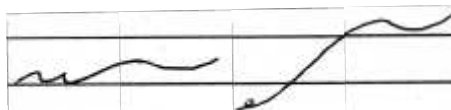
У назоўніках жаночага роду адзіночнага ліку канчаток **a** можна не пісаць.

Канцавыя знакі для назоўнікаў.

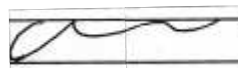

-enne, -nenne,
-nanne, -onне

насенне

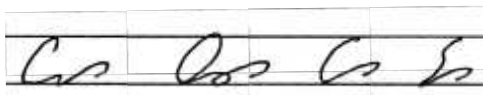
ззянне

прызнанне

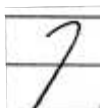
-ага, -айга,
-айго, -ога,
-ёга, -га, -го

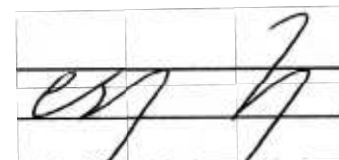
стронга

Ладага

Прага стога

-ства, -цтва

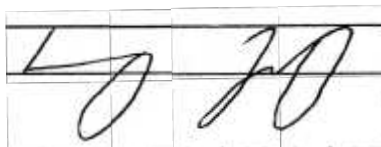

мастацтва

сваяцтва

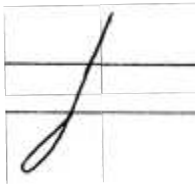

-дзел, -дзель,
-дзела, -дзеля,
-цел, -цель, -цэл,
-цэль, -цал, -цаль,
-цала, -цаля

кудзеля

шніцэль

-лаг, -лог

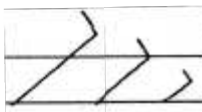
эплог біялогія геолог

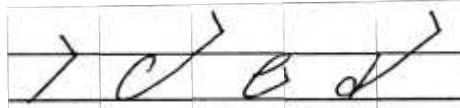
-амі, -ямі,
-мі, -імі,
-імы, -ымі

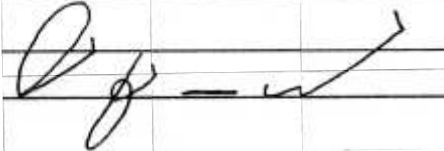
лясамі дарогамі

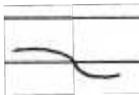
-ах, -іх, -ех
-ях, -ых, -эх

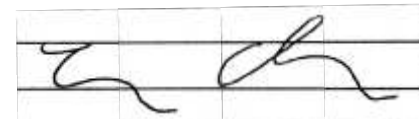
іх страх мех крах

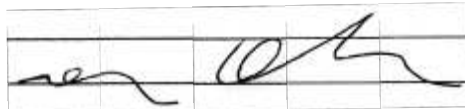
слых грэх у санях

-жанне, -жэнне,
-шанне, -шэнне,
-джанне, -джэнне,
-нажэнне, -нашэнне,
-нашанне,
-наджэнне, -наджанне

спражэнне прымнажэнне

нараджэнне паляпшэнне

Знакі **-ага, -нне, -жанне** – малыя знакі.

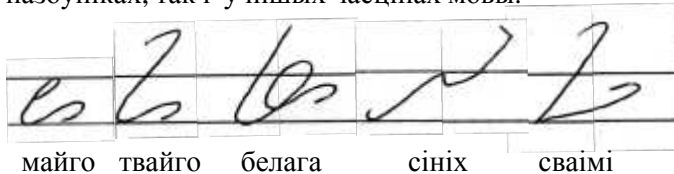
Знакі **-ства, -дзел** – падлінейныя знакі.

Знак **-лаг** – трохмерны знак.

Знак **-амі** пішацца ў 1,5 меры.

Перад знакамі **-нне, -жанне, -га** галосныя выяўляюцца, акрамя галосных **о – ё**.

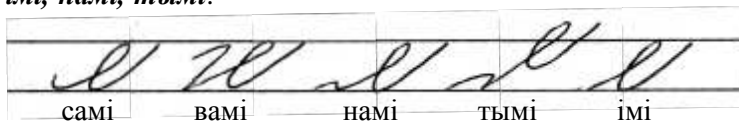
Канцавыя знакі **-ага, -ах, -іх -ех, -амі** могуць выкарыстоўвацца ў якасці скланавых канчаткаў, як у назоўніках, так і ў іншых часцінах мовы.

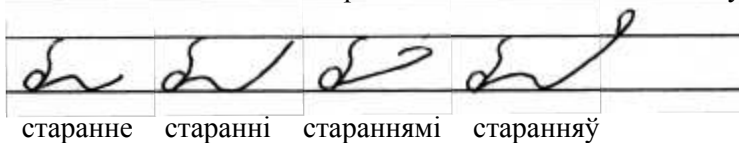
Перад знакамі **-ства, -дзель**, галосныя **і, я** прапускаюцца.

Трохмерныя знакі не падымаюцца і не апускаюцца, адпаведныя галосныя перад імі прапускаюцца.

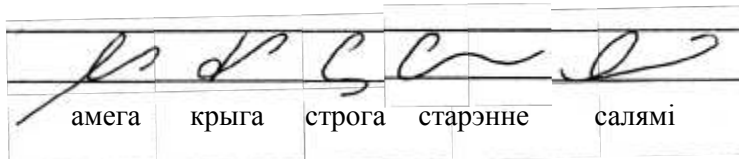
Канцавы знак **-мі** не пішацца ў займенніках **самі, вамі, імі, намі, тымі**.

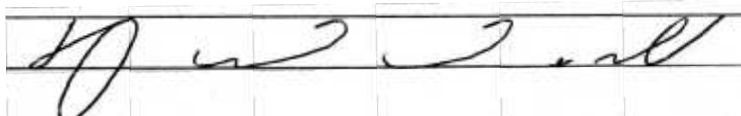

Скланавыя канчаткі прыпісваюцца да канцавых знакаў.

Практыкаванне 15.

дзяцел санямі снамі з намі

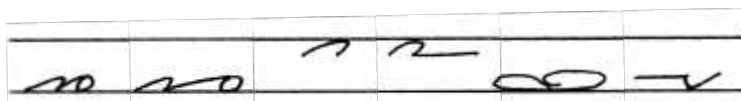

планамі днямі злога залога заалогія

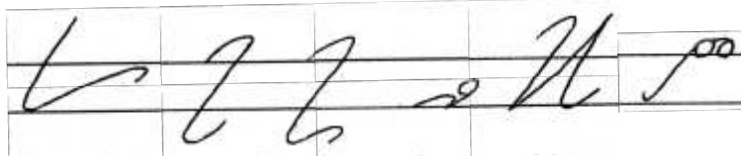

на вазах у лясax перапалox раздзел

Некаторыя пачатковыя знакі ў адпаведных выпадках могуць выконваць ролю канцавых.

лістапад распад вокам бокам выканкам

Скарачэнні ў слоўнік.

тады туды той тут трактар усё

быццам тавар тавараабарот торф свабода сяды-тады

ён ёсць сюды са трэба належаць

кожны можа можна гэта (гэты) каб вёска вясковы

Практыкаванне 16.

Лета было халоднае, з частымі дажджамі.

У лясах ягады паспелі з

вялікім спазненнем. Хмарнымі

днямі і настрой быў хмарны.

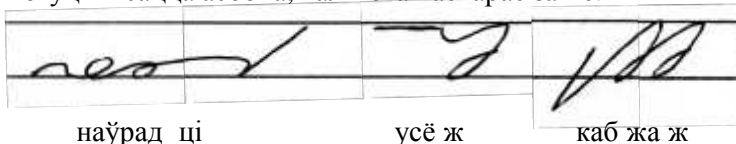
Аднак сяды-тады неба праяснялася --

і ўсё ажывала.

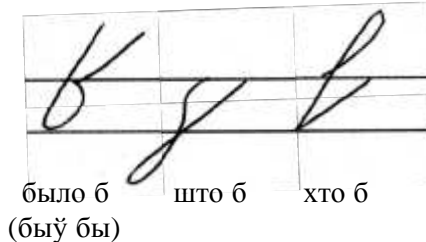
У стэнаграфіі часціцы, прыназоўнікі часта пішуцца разам са словам для паскарэння запісу. Таму пры дэшыфраванні трэба выконваць тыя ж правілы.

У сваю чаргу прыстаўкі, часткі складаных словаў могуць пісацца асобна, калі гэта паскарае запіс.

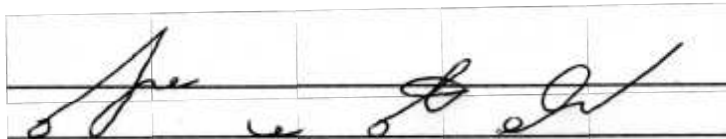

Часціцы **б** - **бы** пішуцца аднолькава. У выпадку напісання асобна абазначаюцца знакам **б**.

Калі часціцы **б-бы** пішуцца разам, яны абазначаюцца знакам **ы**.

З дзвюх галосных, якія стаяць побач у сярэдзіне слова, у назоўніках, прыметніках, прыслоўях пішацца першая галосная, у дзеясловах – другая.

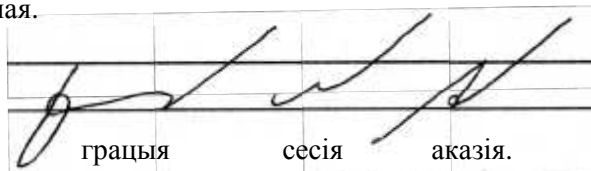

дыгназ саюз дыметр рэальна

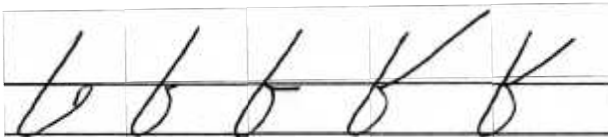
развеаць засвоіць стаяць

У канцы слова ў канчатках выпісваецца апошняя галосная.

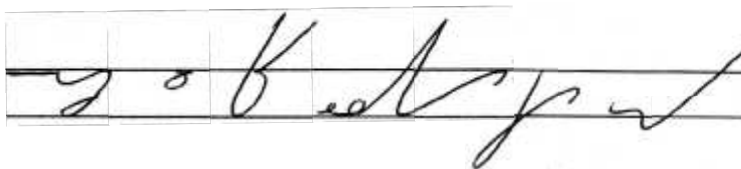
грацыя сесія аказія.

Скарачэнні ў слоўнік

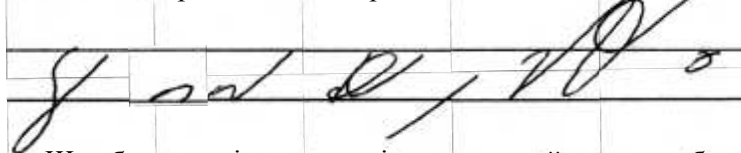

быў былі было была быў бы, было б
былі б, была б

Практыкаванне 17.

Усё ж добра было б зрабіць гэта сёння.

Што б там ні казалі, а выйшла добра.

Нам бы дзень прастаяць.

Каб жа ж выйшла ўсё так

Наўрад ці ён супакоіўся б, каб не

раптоўны гром.

Добра было ўсім -- і малым, і старым.

Канцавыя знакі для назоўнікаў.

˘

- мант,
- мент,
- монт,
- мЭНТ
- мянт

Малы, востраканцовы знак, пішацца з адрывам пад кантрольнай лініяй. Галосная паміж ім і папярэднім знакам прапускаецца.

е˘ э˘

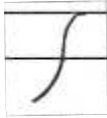
момант элемент

о

- шчык
- зчык
- счык

ошч гоншч

доменшчык гоншчык

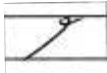
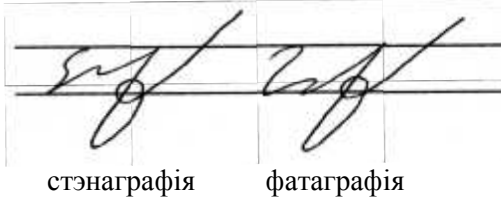

- сць
- насць
- цельнасць
- масць

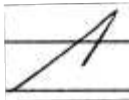
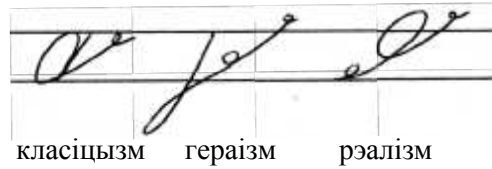
Падлінейны знак. Галосныя перад
знакам прапісваюцца

- граф

- ізм,
- цызм,
- нізм

- нік,
- чык

- ўка,
- чка

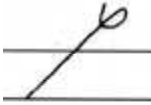
Вялікі аднамерны востраканцовы знак.
Галосныя перад знакам прапісваюцца.

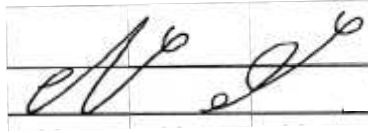
- ца, -ўца,
- ніца, -цыя,
- нцыя, -цы,
- кцыя, -ўцы

Малы знак. Галосныя перад знакам
прапісваюцца.

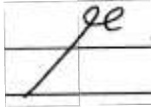

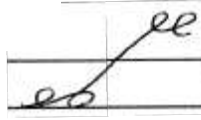
-закця,
-лїзакця

мабїлїзакця рэалїзакця

-фїкакця,
квалїфїкакця

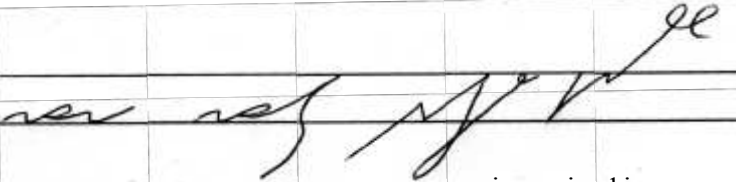

радыфїкакця

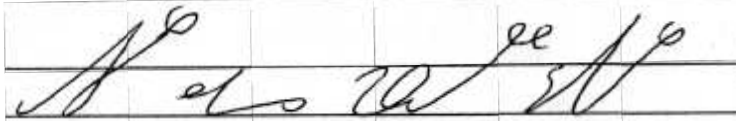
Практыкаванне 18.

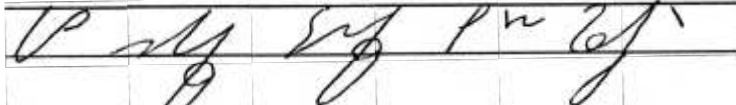
акцыя бальніца амунїцыя гранїца нацыя

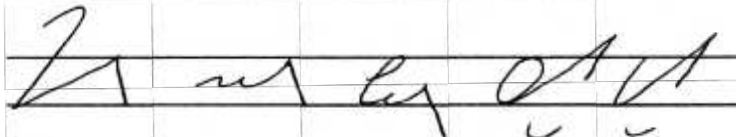
нацыянальны нацыянальнасць антаганїзм кінафїнацыя

сїгналізакця рэпутацыя фальсїфїкакця стабїлізакця

пїца тапограф стэнограф дакументальны фрагмент

свечка насечка масоўка лаўнік пеўнік

пільнасць самадзейнасць работніца якасць маёмасць

соннік кранаўшчык грузчык падлешчык

арнамент манументальны сяннік летнік

надзейнасць падзёншчык даннік макаўка

ластаўка схільнасць

Скарачэнні.

палова, там дзе колькі столькі тое, што заўсёды паў

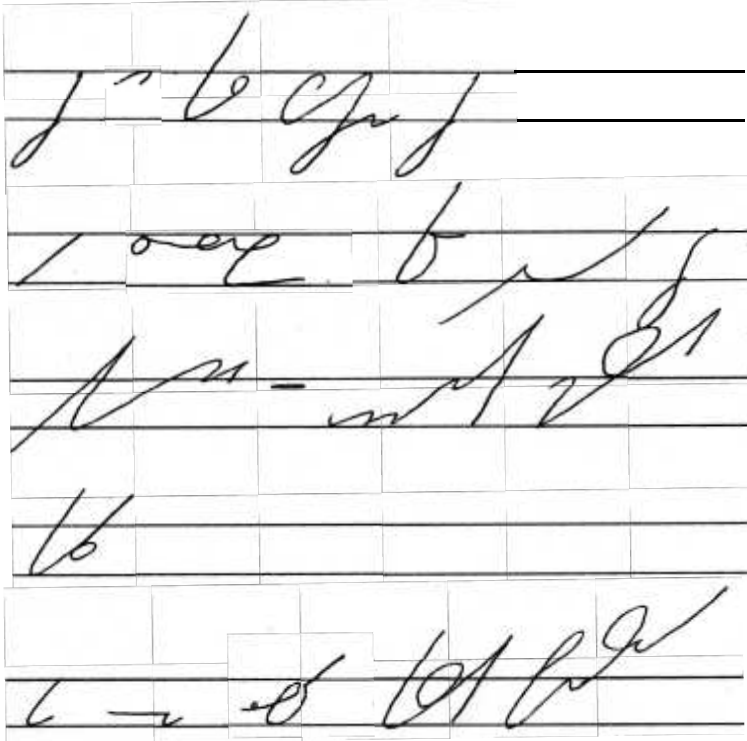
між паміж і інш. сонца месяц чалавек

сустрэча Беларусь беларускі пакуль пасля (пасля)

Практыкаванне 19.

Год той быў страшны год. І дурному было ясна, што абяцае ён сатанінскія вялікія беды. Па ўсёй зямлі беларускай чынілася такое, чаго ні раней, ні потым не бачылі нават відалыя людзі. З самага пачатку года і кожны вечар заранкі былі чырвонья, як кроў, а ветру наступнага дня не было. І высокія аблокi ўначы свяціліся срэбрам, і слупы агнявыя ўзімку гулялі ў небе, нібы гэта ў самаедскіх праклятых землях, а не ў нас. (У. Караткевіч.)

1620000000

1620000000

1620000000

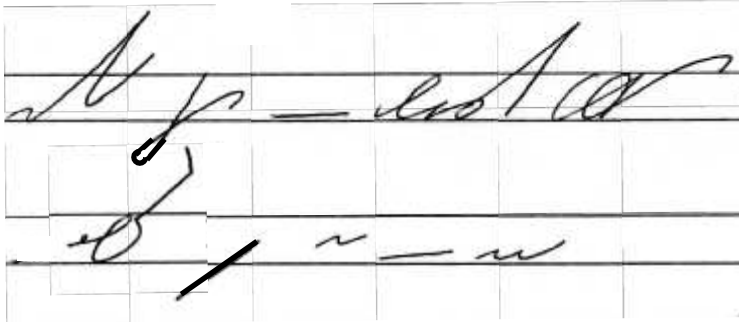
1620000000

1620000000

1620000000

1620000000

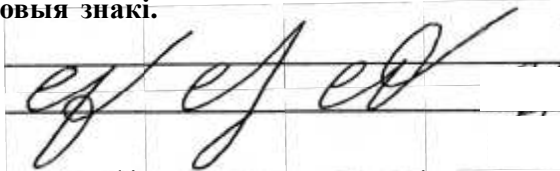
1620000000

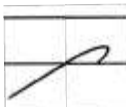
Пачатковыя знакі.

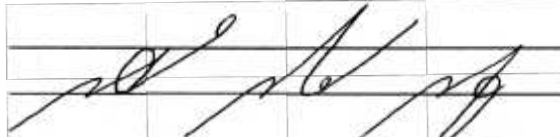
мона-,
мана-,
mano-

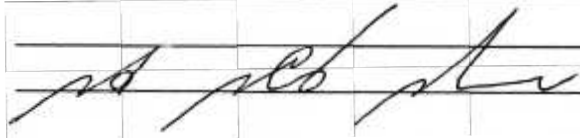
манаграфія маналог манаполія

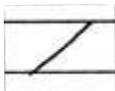
аўта-,
аўто-

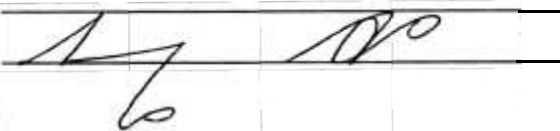
аўтаклаў аўтабаза аўтограф

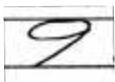
аўтакар аўтастрада аўтобус

ін-

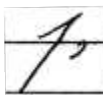
інкубацыя інвалід

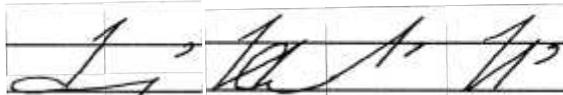
інтар-,
інтэр-

інтэрбачанне Інтэрнэт інтэрв'ю

перш-,
пярш-

першадрукар першакласнік пяршак

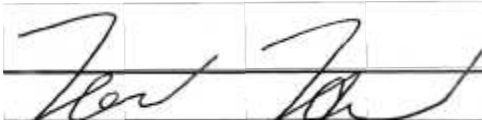
кантр-,
контр-

кантракт контрмарка

звыш-

звышмерны звышкласны

экс-

эксперымент экспанат экстранны

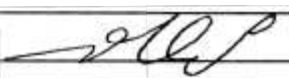
транс-

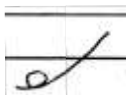
трансмісія трансляцыя транскрыпцыя

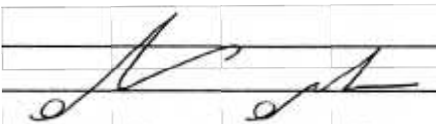
цераз-,
церас-,
цярэс -

цераспалосіца

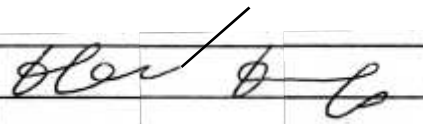
зра-

зрабіць зранку

праз-,
прэз-

празмерна прэзумцыя

ня-

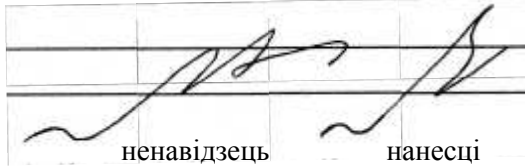

няшчасце

нядзеля

нена-, нана-,
нане-, няне-

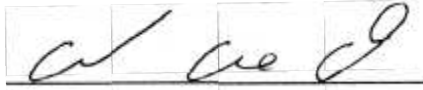

ненавідзец

нанесці

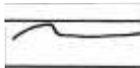
праф-, проф-

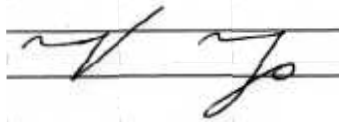
прафесія

прафесар

профіль

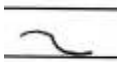

наў-, наву-,
неў-, неву

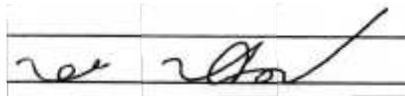

навука

наўгад

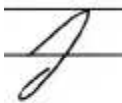

наа-, неа-, нэа-
наад-, неад-

наадрэз

неадкладна

інш-, іншы

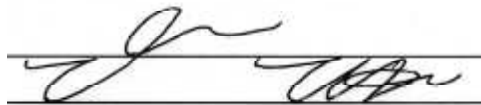

іншамоўны

іншаземец

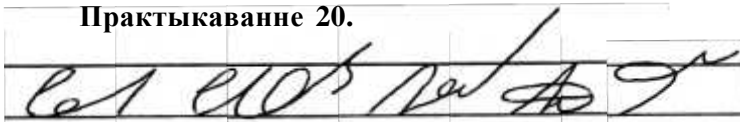
супраць-

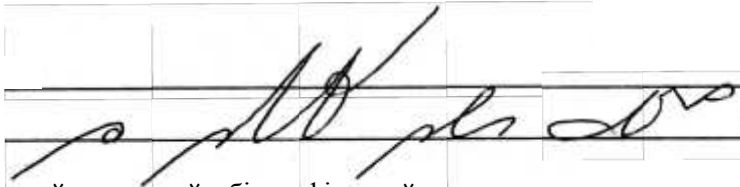
супраціўленне

супрацьпаветраны

Практыкаванне 20.

монарэйка манапаліст інверсія інкасатар інтарэс

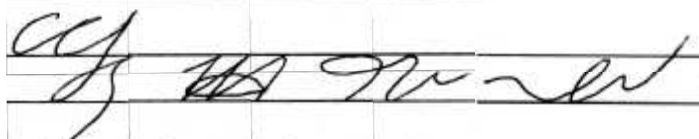
аўтар аўтабіяграфія аўтамат трансплантацыя

Нясвіж навука аўтаген кантралёр іншагародні

эксперт наўдачу нянавіць эксперымент

прапрыгоднасць экскаватар інтэрфейс неадменны

Практыкаванне 21.

Дзень высыяваў нетаропка, як высыявае пад гарачым сонцам на бяскрайняй ніве колас. І нібыта колас, яго няспешна падразаў залаты сярпок маладога месяца, што на змярканні завіс над Храмавым горадам. Тонкім смалістым пахам, пахам сонца і жывіцы пацягнула ў святліцу – яшчэ нядаўна каля яе праносілі паленцы, што ўжо складзены ў храме на высокім алтары ў тры акуратныя стосікі і палітыя тлушчам. Дождж калаціўся ў паўночную сцяну храма, ранішняя святло неахвотна запаўзала ў высокія вокны.

su m m m m m

m m s p l e r e

C a n t a

1 m m m m m

s e s s y e s e

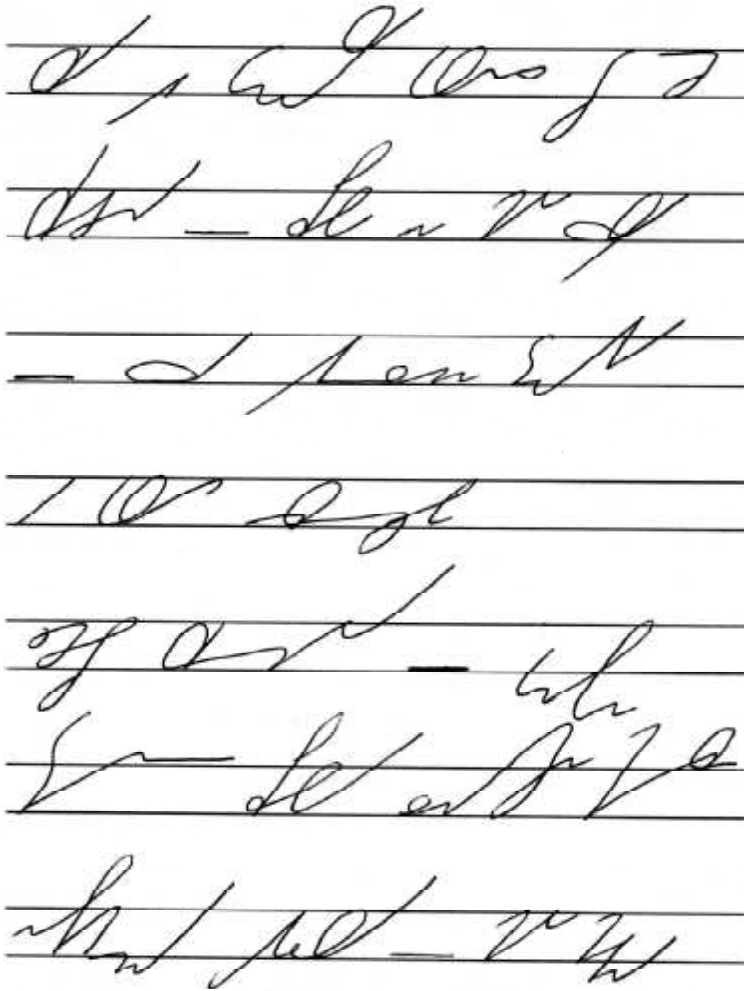
f a e l l e m

s e s s e

m e s s e d e d e

m m m m m

- m m - p a

Кантрольная работа.

Родная мова

Мова Скарыны і Буднага, мова Багдановіча і Купалы, Багушэвіча і Коласа, мова соцень геніяў, што яшчэ прыйдуць. Мова інтэлігентаў беларускіх, імя якім – легіён. Мова настаўнікаў і паэтаў, вучоных і камапазітараў, але перш за ўсё мова дзесяці мільёнаў людзей па ўсім свеце – ад Уругвая

да Далёкага Усходу і, галоўнае, на нашай беларускай зямлі.

Мова першай матчынай калыханкі і апошняга “бывай”, мова старадаўніх архіваў і новых школ, мова пажаўцельных статутаў і мова каханья. Мова плятагонаў, сялян, акадэмікаў і шахцёраў на сяляных капальнях. Мова, якая можа ўсё; можа сказаць словы невыказанай пяшчоты і можа ўдарыць так, што не ўстанеш.

У старадаўнія часы, калі яшчэ не склаліся нацыі, мова магла зрабіцца мёртвай мовай, як латынь. У новы час скон немагчымы для кожнай больш-менш развітай мовы. Мова неўміручая. Ірландская, валійская, баскская, іўрыт, мовы народаў Афрыкі, якія сотні год ляжалі ў заняпадзе, усталі. Бо мова – душа народа, і толькі на ёй можа народ найбольш поўна выказаць сябе.

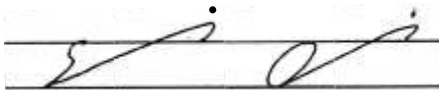
Мова вечная, бо ўся яна як наш характар. Здаецца, кволая ад пяшчотнай мяккасці, яна раптам кідае наверх схаваную ад усіх жалезную мужнасць і сілу. І, як быццам дамогшыся свайго, б’е, як перапёлка ў жытах – мякка, а за тры вярсты чуваць.

Дык што ж лепш за цябе, мова мая, мова наша?! За цябе, даўняя, за цябе, вечна жывая, за цябе, неўміручая?!

(Паводле Ул. Караткевіча.)

Раздзел 2.3. Канцавыя знакі для дзеясловаў.

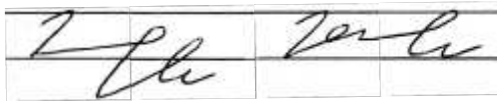
Галосныя перад канцавымі знакамі ў дзеясловаў заўсёды пішуцца. З дзвюх галосных, якія стаяць побач, перад канцавымі знакамі заўсёды пішацца другая.

стаяць

ляць

У зваротных дзеясловаў канчатак пішацца знакам “с”.

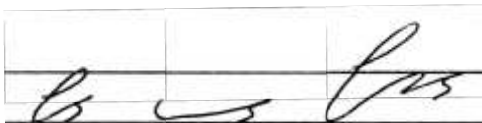
вучымся

вернемся

Канцавыя знакі ў дзеясловах прапісваюцца ўжо вядомымі і новымі знакамі.

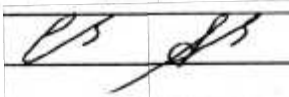
-ю, -юць

маюць

знаюць

чытаюць

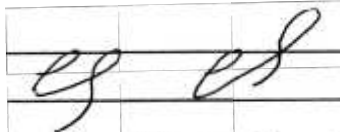
мыюць

адкрыюць

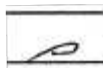
-юцца

Падлінейны знак на 1,5 меры.

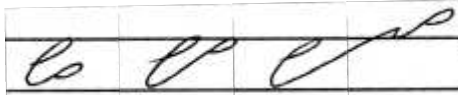
маюцца

мыюцца

-цца, -ецца

Малы знак.

маецца

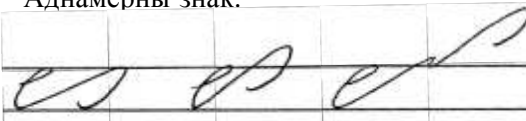
мыецца

мянецца

-ўся, -лася,
-ліся, -лося,
-ніўся, -нілася,
-ніліся

Аднамерны знак.

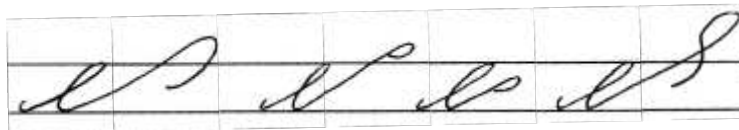

меўся

мыўся

мяняўся

Практыкаванне 22.

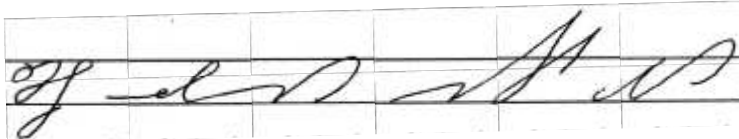

смяўся

смяцца

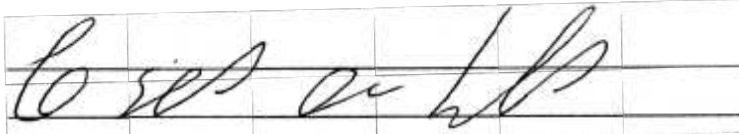
смяецца

смяюцца

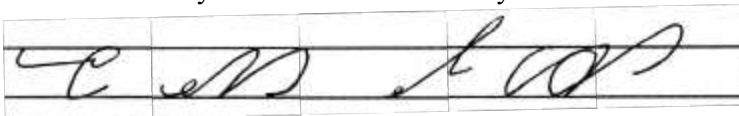
Дождж узмацніўся.

Цягнік спыніўся.

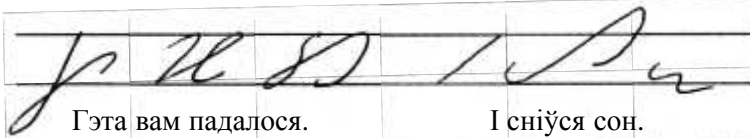
Чалавек стаміўся.

Лес скончыўся.

Сустрэча сарвалася.

Зямля правалілася.

Гэта вам падалося.

І сніўся сон.

Бадзяўся дзесьці месяц.

Практыкаванне 23.

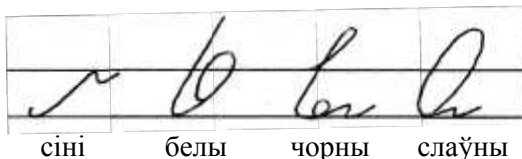
Першая купальская ноч іх дарослага жыцця прыйшла нечакана, толькі-толькі здавалася пад зялёнымі шапкамі Слуцка вісеў сонечны яблык, во толечкі цікаваў над імі неўтаймовец – жаўрук, як раптам сонца пачало хавацца, адно няроўныя вішнёвыя стужкі параскідала па небакраі – нібыта хтось (можа нават і вецер) наспех абчысціў яблык-сонца, дзесь у духмяным чаборы нагледзела сабе начлег маладая пара жаўрукоў. .. Прыпынілася ў невысокіх берагах і рэчка. Чубы полымя люстраваліся на яе роўнядзі – гарэзілі і лашчыліся ў маленькай затоцы.

(Алесь Пашкевіч, “Пляц волі”)

Раздзел 2.4. Канцавыя знакі для прыметнікаў.

Правіла 8.

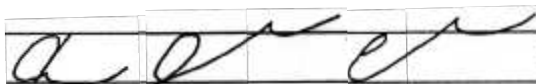
У прыметніках мужчынскага роду адзіночнага ліку канчаткі не пішуцца.

Масіў канцавых знакаў для прыметнікаў фармацеца з ужо вядомых і новых знакаў.

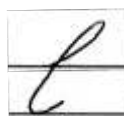
-сны

класны

лясны

мясны

-чны,
-тычны

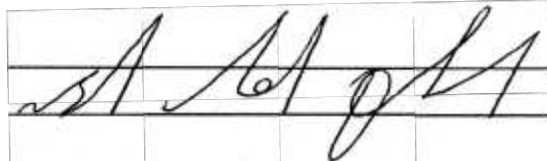

лагічны

тэарэтычны

-скі, -цкі,
-іцкі, -ніцкі,
-аўскі, -оўскі,
-наўскі,
-ноўскі,
-каўскі,
-коўскі
і фіналі
аналагічнай
фармацыі

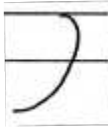
настаўніцкі

сяброўскі

шляхецкі

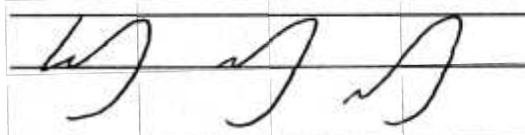

бацькоўскі

-льны, -льні
-цельны,
-дзельны
- тальны

Падлінейны знак, палова знака *дзел-цель*.

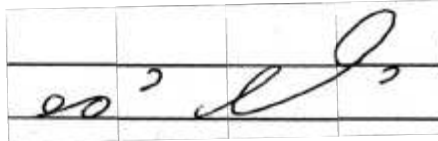

касцельны нацельны нядзельны

-ейшы,
-нейшы,
-ойшы,
-нойшы,
-айшы,
-найшы

Пішацца ў выглядзе апострафа пад кантрольнай лініяй. Пішацца з адрывам, склонавыя канчаткі прыпісваюцца да знака.

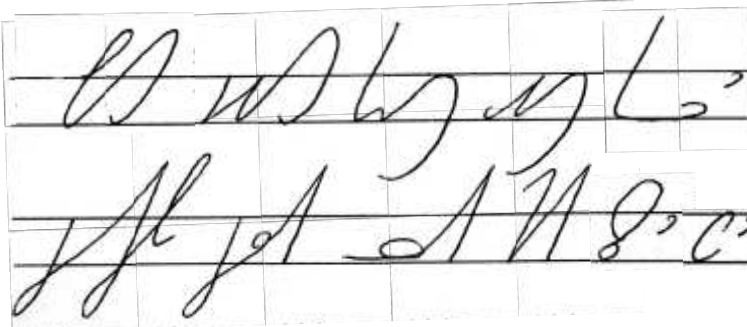
раднейшы смялейшы

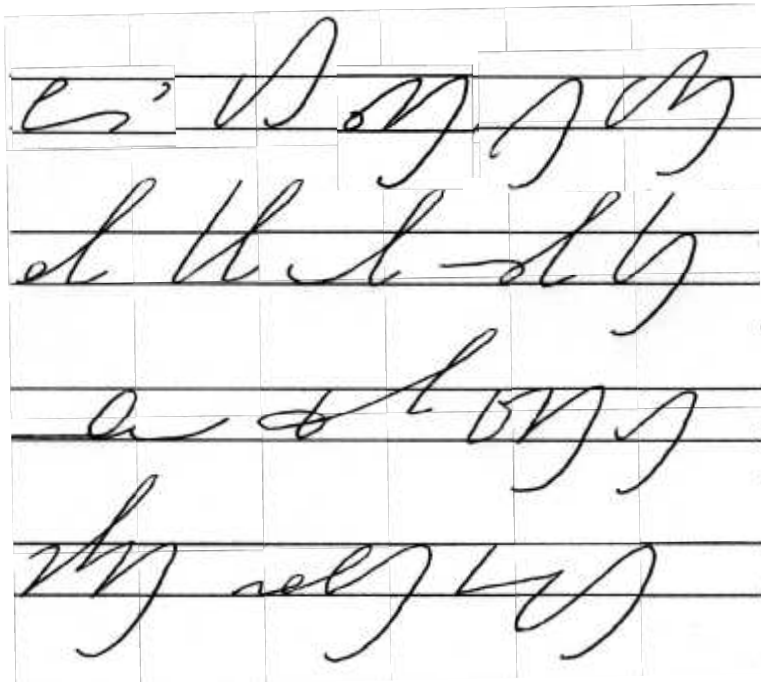
Правіла 9.

Перад канцавымі знакамі *-ск* і *-ейшы* галосныя не пішуцца.

Практыкаванне 24.

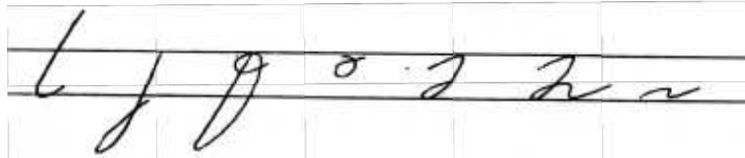
Чытальны, капітальны, банальны, спальны, буйнейшы, геалагічны, геройскі, турэцкі, свойскі, далейшы, старэйшы, мацнейшы, пільны, давальны, раздзельна, прывольна, рачны, бачны, значны, удачны, бальны, уласны, патрыятычны, плавальны, сальны, выхавальны, нармальны, купальны.

Практыкаванне 25.

Быць, год, горад, добра, жалеза, жалезны, на, не, над, наш, народ, народны, ня, за, з-за, дзе, так, там, тут, той, там дзе, работа, факт, флот, высокі, што, іншы, і іншы, школа, школьны, зямля, каторы, цяжкі, харошы, чый, часта, частка, пакуль, чыгунка, свой, твой, без, тады, туды, сюды, трактар, быццам, тавар, тавараабарот, торф, свабода, ён, ёсць, дрэва, драўляны, належаць, быў, былі, было, была, былі б, усё ж, ужо ж, дар, сонца, гаварыць, шкода, саюз, палова, колькі, столькі, пра, каб, прафсаюз, арганізацыя, між, паміж, гэта, сустрэча, чалавек, Беларусь, беларускі, месяц, працяжнік, працяглы, таму што, так што, тое што, завод, фабрыка, наўрад ці, са, яго, трэба, патрэба яе, пад, перад, на, да, цераз, я, як, яно, яна, ніяк, каму, нікому, некаму, праз, прад, кропка, заўсёды.

~ i ~ re rex f
f d p s ~ ~
d e z v r f
f j j j j u o a
f d l b p o
l l l l l
w s o l j
z e H - - a d
e s b b b b b

y z o u v

z u l v v c,

ca ge e u f e

b b b e -

o y y y o d

o o o o o

o o o o o

A n n n n

A n o l n

Практыкаванне 26.

Народная культура – найважнейшая частка нашай гістарычна-культурнай спадчыны. Яна адыграла выключную ролю ў ідэнтыфікацыі і самазахаванні беларусаў як этнасу, адлюстраўваючы яго гістарычныя вытокі і першародную сутнасць. Народ заўсёды выступаў сапраўдным творцам і носбітам самабытных этнакультурных традыцый, якія ён беражліва захоўваў і клапацліва развіваў, перадаючы, як сакральны дар, у спадчыну сваім нашчадкам.

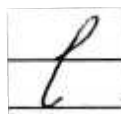
(В.В. Цімоў).

Раздзел 2.5. Канцавыя знакі для дзеепрыслоўяў і дзеепрыметнікаў.

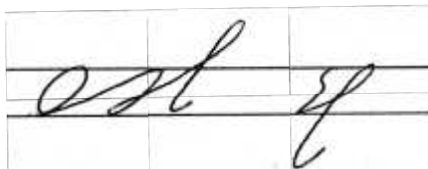
Правіла 9.

У дзеепрыслоўях і дзеепрыметніках мужчынскага роду адзіночнага ліку канчаткі не пішучца.

Масіў канцавых знакаў для дзеепрыслоўяў і дзеепрыметнікаў фармуецца з ужо вядомых знакаў.

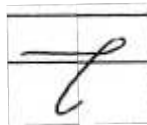

-ая, -яч

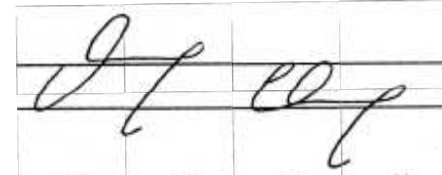

лежачы

стоячы

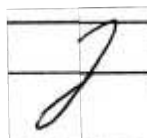

-уч, -юч

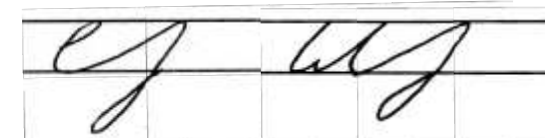

пілюючы

маляючы

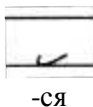

-шы, -ўшы

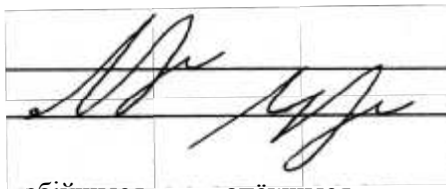

меўшы

паспеўшы

-ся

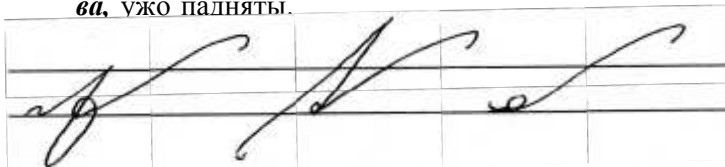
збіўшыся

апёкшыся

Правіла 10.

У дзеясловах, прыметніках, дзеепрыметніках і дзеепрыслоўях, а таксама ў назоўніках, утвораных ад іх суфікс **ва** пішацца алфавітным знакам **а** і наступнай зычнай.

Знакамі **в+а** суфікс **ва** пішацца, калі слова трэба напісаць вельмі дакладна або калі знак, які стаіць перад **ва**, ўжо палняты.

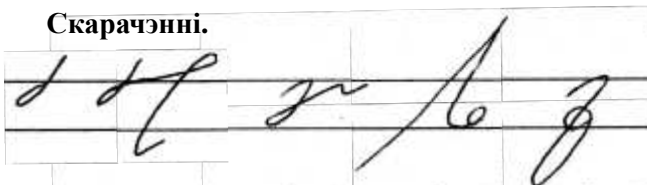

награвіць

расказваць

сарваць

Скарачэнні.

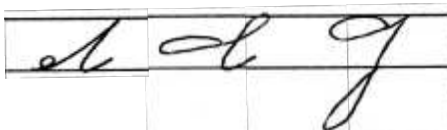
дзякуй

дзякуючы

жанчына

абарона

шырокі

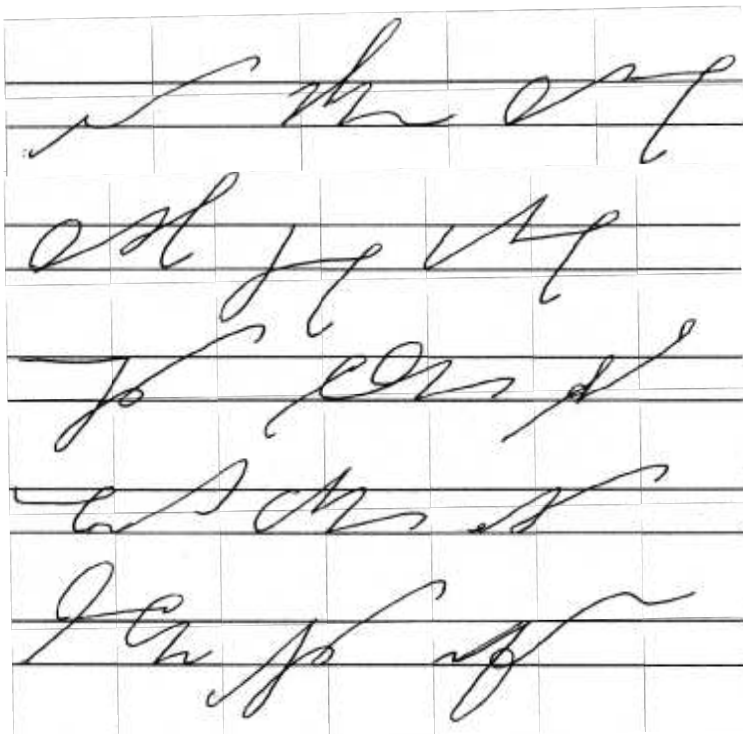
раптам

дарэмна

дарога

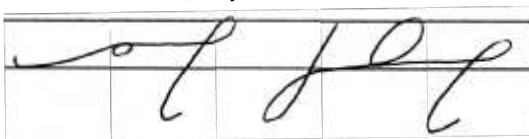
Практыкаванне 27.

Заснаваць, выхаванне, лятучы, ляжачы, гаючы, пякучы, угадваць, расстрэльваць, адкрываў, сумняваўся, прыкаваць, зжаваць, ілюстраваны, загадваць, награванне.

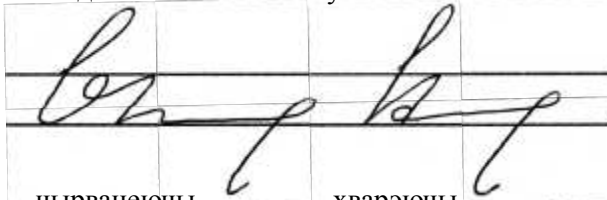
Правила 11.

Галосная перад канцавымі знакамі ў дзеепрыслоўях заўсёды пішацца. З дзвюх галосных перад канцавым знакам у дзеепрыслоўях пішацца другая галосная (як у дзеясловах).

снедаючы

гуляючы

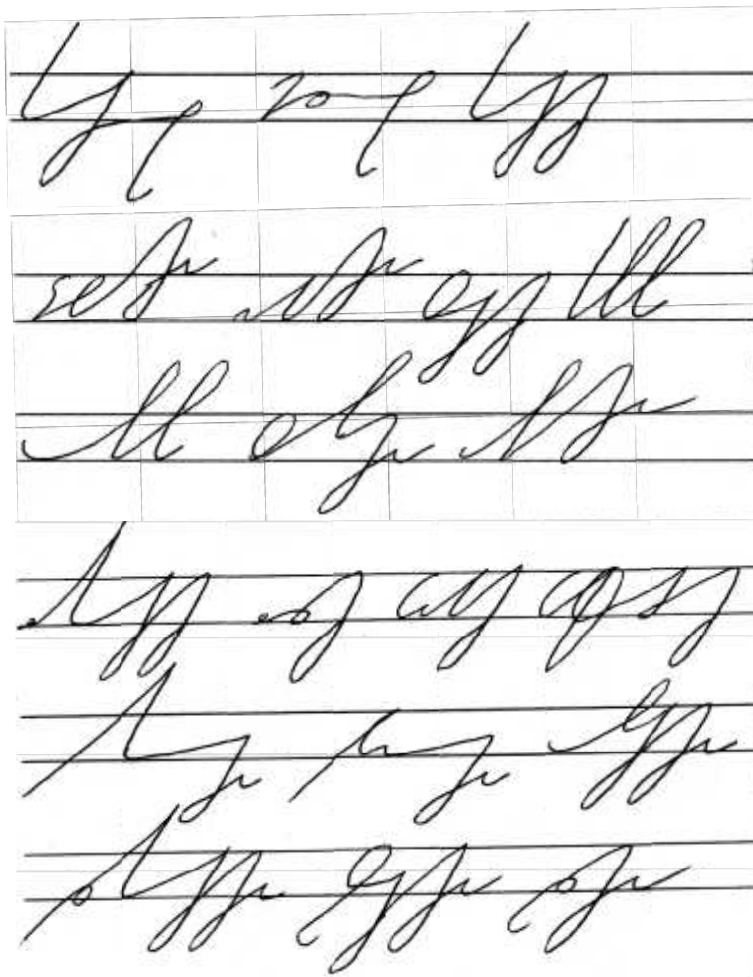

чырванеючы

хварэючы

Практыкаванне 28.

Бегаючы, ведаючы, бегшы, стаіўшыся, напіўшыся
лёгшы, бачачы, значачы, лячыўшыся, схаваўшыся, збегшы,
здаўшы, праспаўшы, прагледзеўшы, абуўшыся, апрануў-
шыся, знямогшыся, адбегшыся, разлёгшыся, раздаўшыся.,

Практыкаванне 29.

1. Вольхі, сплёўшыся карэннем, трымалі адна адну.
(Шам.) 2. За рудым мостам шлях крута сягае праз чыгунку

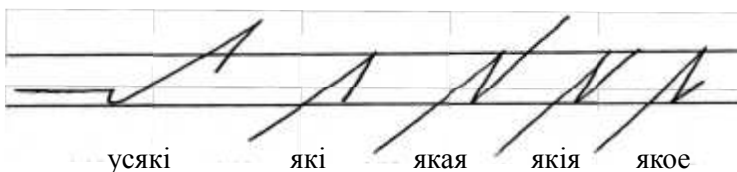
ўправа, губляючыся ў лесе. (І.Н.) 3. Хуценька апануўшыся каля былога грудка, Дзімка, не вельмі думаючы і не вельмі асцерагаючыся, схапіў скрынку ў рукі і выскачыў з гушчэчы хмызняку. (П.К.) 4. Зімою пасля школы, ледзь перахапіўшы чаго ў хаце, мы беглі да Данькі на сажалку. (Бр.) 5. Не размотваючы вудаў, падыходзілі да гушчэчы берагавых зараснікаў над Балачанкай. (Кір.)

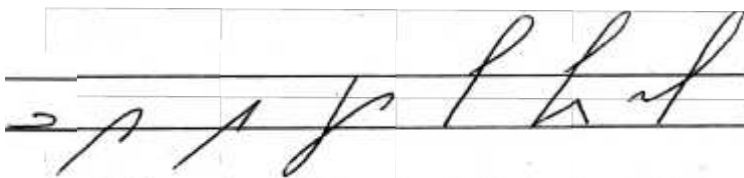
Раздел 2.6. Займеннікі, прыслоўі, прыназоўнікі, злучнікі і выклічнікі.

Займеннікі, прыслоўі, прыназоўнікі і злучнікі сустракаюцца ў мове вельмі часта. Таму, як правіла, яны пішуцца скарачана.

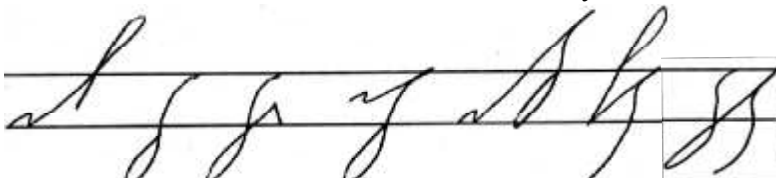
Займеннікі пішуцца:

- а) пачаткам слова,
- б) пачаткам і канцом слова;
- в) злітымі знакамі;
- г) канцавымі знакамі;
- д) умоўнымі абазначэннямі.

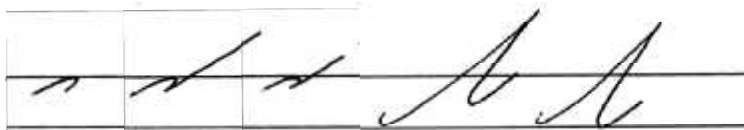

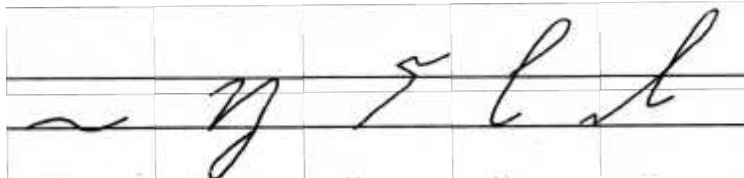
ёй яго яе гэты хто хто-небудзь нехта

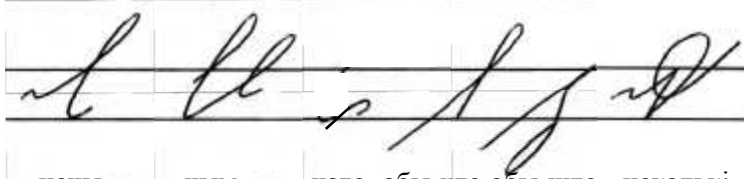
ніхто што што-небудзь нешта нішто хтосьці штосьці

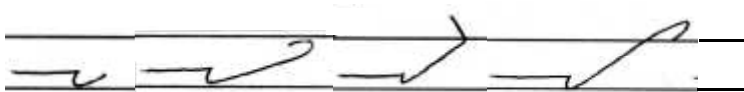
той тая тыя сябе сабе

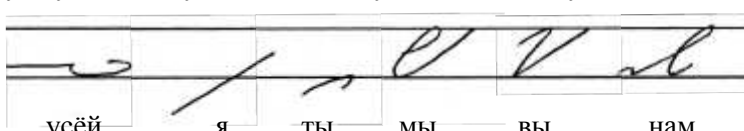
наш ваш іхні чый нічый

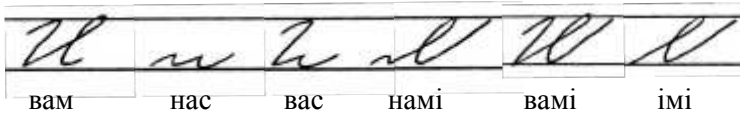
нечы чым чаго абы-хто абы-што некалькі

усе-усё усімі усіх усяго

усёй я ты мы вы нам

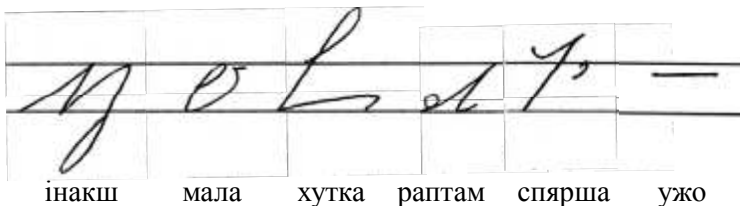
Практыкаванне 30.

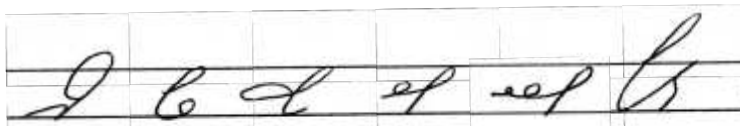
1. Я іду з усімі і смяюся, я іду з усімі і пяю (*Бур.*). 2. Настаўнік цярпліва тлумачыў дзяўчыне тое, што было засвоена ёю не зусім цвёрда і ясна (*К.*). 3. А хто там ідзе, а хто там ідзе ў агромністай такой грамадзе? (*Куп.*) 4. Якое ж яно, мае Палессе, сёння? (*Сач.*) 5. Мая айчына – поле, нівы, над Нёманам зялёны гай, прыгожы Брэст і Мінск шумлівы – уся Беларусь ад краю ў край. (*Бр.*) 6. Там і хвалі шапталі пра нешта, самае заветнае, чаго яшчэ нідзе і ні ў каго не было. (*Кір.*)

Прыслоўі пішуцца ў адпаведнасці з тымі ж прынцыпамі, што і займеннікі.

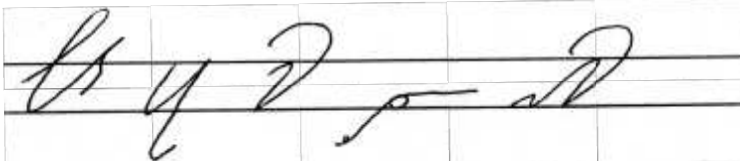
Правіла 12.

У прыслоўях канцавая **а** не пішацца.

толькі марна дарэмна рэдка зрэдку часта

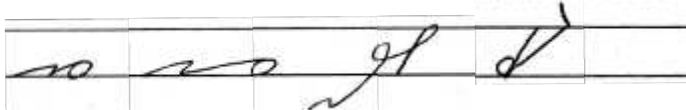
чыста побач вакол ззаду навакол

цёмна кепска дрэнна сумна лёгка

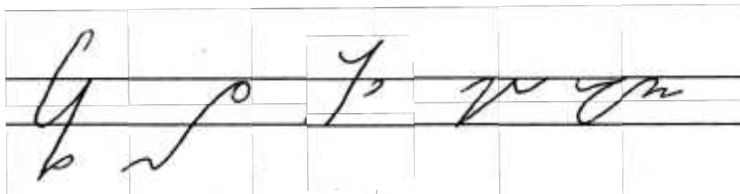
цяжка слаба моцна вольна павольна

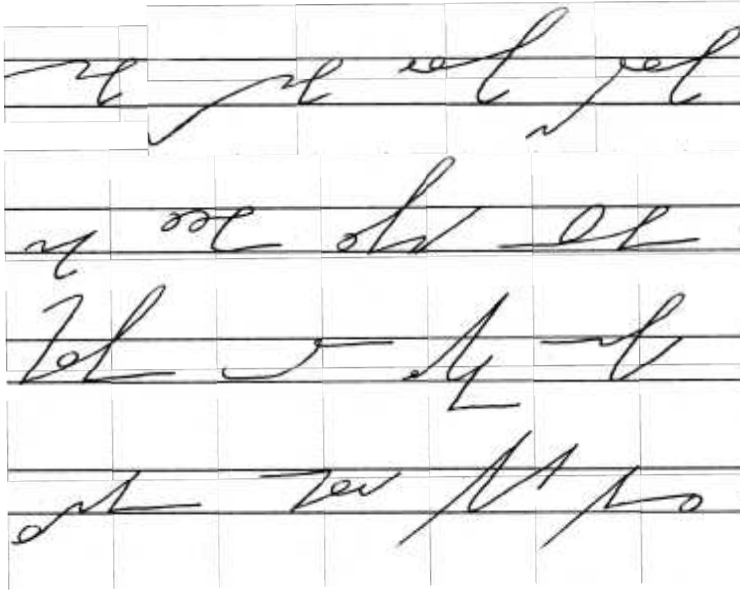

тады туды нярэдка крыху

Практыкаванне 31.

Бясконца, нядобра, спярша, высокая, спрытна, цёмна, зацемна, зручна, нязручна, напалову, дадому, дахаты, улетку, зверху, знізу, збоку, уночы, зранку, уверсе, абы-як, абы-куды.

Практыкаванне 32.

1. Сонца ўзнялося над хмарнай аблогай, і ўсё навокал урачыста зіхацела (І.М.) 2. Аляксея спыніўся як бы таму, што ўніз з узгорка вяла пясчаная дарога (Шам.). 3. Чаго было чапляцца за тое, што навек адышло, сплыло ў нябыт (І.Н.) 4. Штодзень зранку да вечара палыхалі горны ў кузні (Хадк.). 5. З відна да цямна гамонка, гаворка (А.К.). 6. З боку вёскі даляцелі стрэлы (Лыньк). 7. Было ціха і па-асенняму прызрыста ў чыстым высокім небе (Грах).

Прыназоўнікі, злучнікі, выклічнікі.

Прынцыпы напісання такія ж, як і для займеннікаў.

па перад праз пра праз з са

для для чаго для таго, каб зноў так і ў так што

аднак так як цяпер зараз адразу

тое што супраць па-за па-над пры таму што

ля калі аб ад да ды

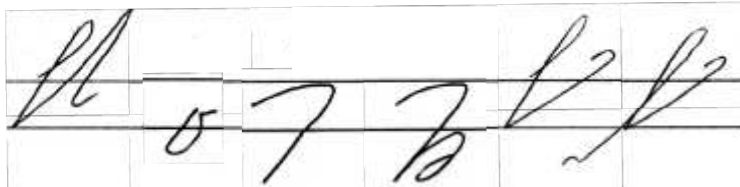
і й у ў між паміж к

заміж замест але бо затое

як як бы як-небудзь які якая якія

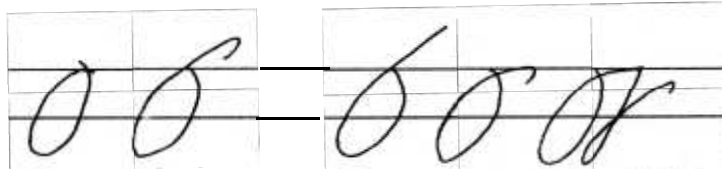
якое абы хто абы каму прычым хай жа хто ж

хіба пакуль вось вось жа хай няхай

дый давай за гэта адтуль адсюль

дзеля дзеля чаго дзеля таго каб дзеля таго дзеля гэтага

Практыкаванне 33.

1. Па-над рэчкай у лузе квецістым мы хадзілі бывала не раз (К.С). 2. Прыходзілі сяляне з навакольных вёсак са сваімі неадкладнымі справамі (Лыньк). І раптам адчуў сябе Ігнась адрэзаным, асобным ад усяго, як бы ў іншым свеце, на іншай зямлі, усё стала як бы па-за яго істотаю. (К.Ч.). Марудна з-за кустоў маліны выходзіць буры малады мядзведзь (Багд.). Са змроку выступіла высокая постаць (К-с). 3-пад самага носа лодкі з рэдкім краканнем узнялася ў паветра чарада маладых качак (В.В.). Свежае сена нада мною ап'яняла сваім вострым пахам (Лыньк.). На працягу тыдня сагнала снег з палёў. (К-с).

Агљяд пачатковых знакаў

а-, аб- аўта- без-, бес- да- за- звыш-
 бяз-, бяс

зза- зра- ін- інтар- інш- кам- кан-
 інтэр-

кантр- мана- між- на- наа-, неа- наву-, наў- над-
 контр- мона- неву-, неў

най- нана-, нена- не- но- ня- па-

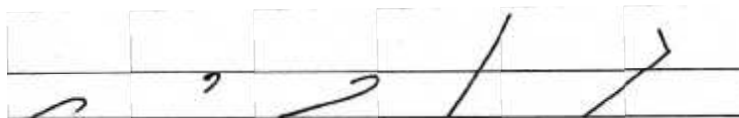
пад- паў- пера-в- перш- пра- прад- праз-
 пера-д- пяш-

праф- раз- раз- са- сл- спр- ст-

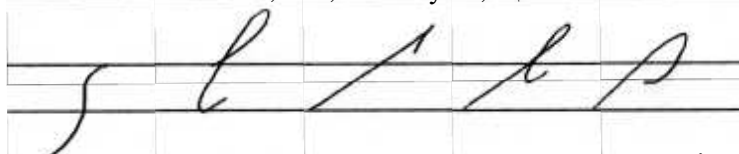
стр- супр- транс- цераз- шт- экс-

У аглядзе пададзены найбольш ужывальныя значэнні пачатковых знакаў. Да знакаў, што пры вывучэнні пазіцыянаваліся як уласна пачатковыя, дададзены некаторыя знакі алфавіту і злітыя знакі, якія пераважна або часта ўжываюцца ў пачатку словаў.

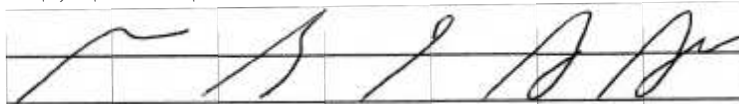
Агляд канцавых знакаў

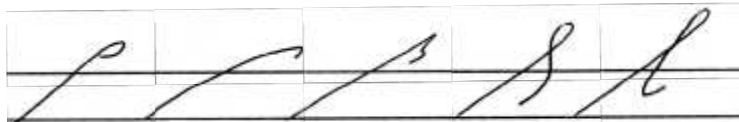
-ага, -ега, -айшы, -амі, -ямі, -айскі, -скі, ах, -ях
-ога -ейшы -мі, -імі, -ымі -аўскі, -цкі

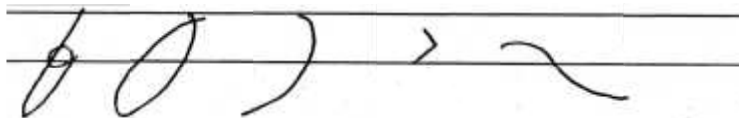
-ацельнасць, -ач, -яч -вае -ваем -валася, -валіся,
-масць, -насць, -ваўся
-сць, -цельнасць

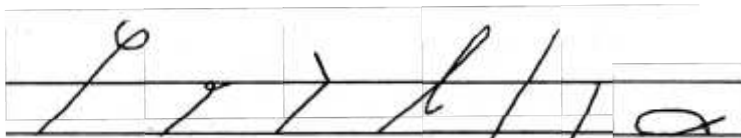
-ванне -васць -ваў -ваўшы -ваўшыся

-ваецца, -ваць -ваю, -ваюцца -ваючы
-вацца -ваюць

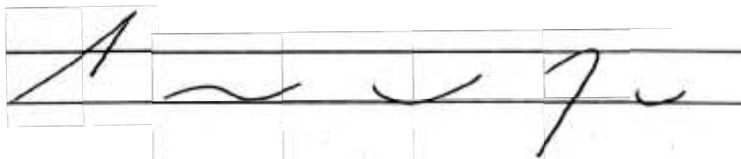
-граф -дзел, -дзельны, -ех, -эх -джанне, -джэнне,
-дзеля, -іцельны, -жанне, -жэнне,
-цель, -цельны, -шанне, -шэнне
-цэль -цэльны, -льны

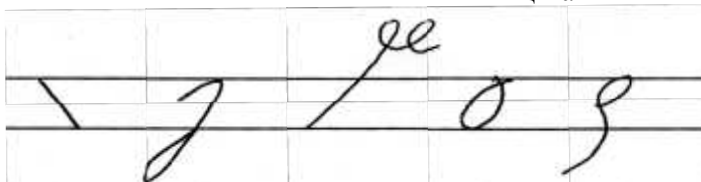
-зацыя, -ізм, -іх -ічы -кам -кан -ктар, -ктор
-лізацыя -цызм -нічы -тар, -тор

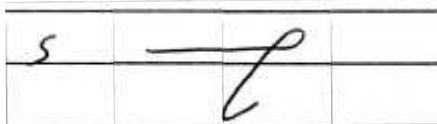
-кцыя, -ніца -ктур, -лаг, -лася, -ліся -мант, -наць, -нуць
-нцыя, -цца, -тура -лог -лося, -ўся -мент, -нець, -няць
-цыя, -монт

-нік, -чык -нне, -нанне, -сны, -ства, -ся
-ненне, -сцвенны -цельства, -цтва

-ука, -шы -фікацыя -шчык -юцца
-чка -кваліфікацыя -шчыц

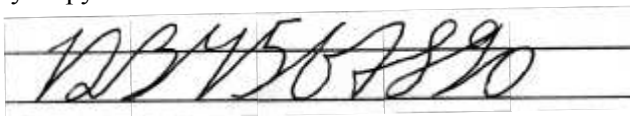
-ю, -юць -юч

Раздзел 2.7. Лічэбнікі. Дробы і працэнты.

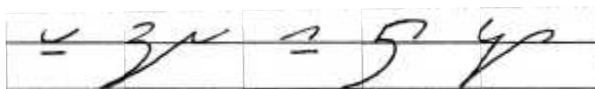
Лічэбнікі ў стэнаграфіі пішуцца, як правіла, толькі лічбамі.

Лічбы ў стэнаграфіі індыйскія. Лічбы пішуцца ў паўтары меры без адрыву рукі.

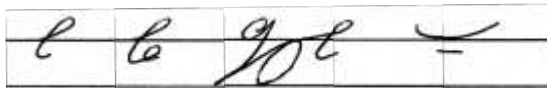
З адрывам рукі пішацца лічба “5”. Лічба “0” пішацца ў адну меру.

Складаныя лічэбнікі пішуцца з улікам маўлення і матэматычных умоўнасцяў.

сто трыста тысяча пяць тысяч чатыры тысячы

мільён мільярд дзевяноста мільёнаў сотня

Пры напісанні знакаў *сто* і *тысяча* разам з лічбамі знакі *с* і *т* не падкрэсліваюцца.

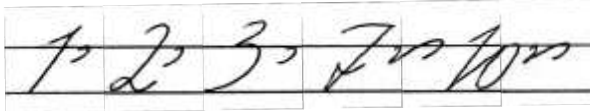
Пры напісанні *с* і *т* з лічбай *5* яны пішуцца на месцы верхняй рыскі.

Гады бягучага стагоддзя пішуцца дзвюма апошнімі лічбамі на кантрольнай лініі. Знакі аднамерныя.

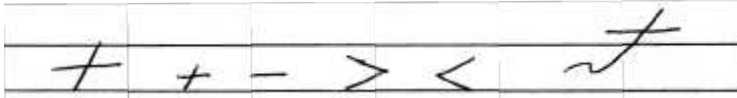
2002 2008 2009 2010

Парадкавыя лічэбнікі абазначаюцца адпаведнай лічбай з дадаткам апострафа па кантрольнай лініі.

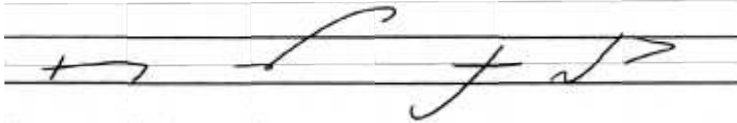

першы другі трэці сёмага дзясятага

Знакі, спадарожныя лічэбнікам.

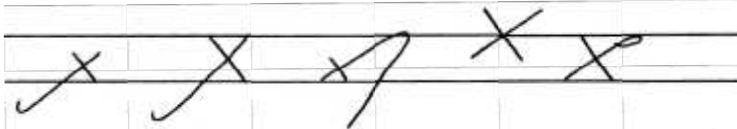
вялікі плюс мінус больш менш невялікі

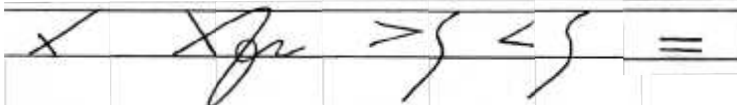
дадаць адняць завялікі найбольш

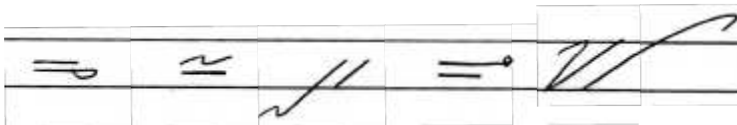
найменш многа шмат намнога нашмат

замнога зашмат мноства шматлікі шматнацыянальны

многія шматгранны большасць меншасць роўна

раўняецца не роўны няроўна узровень выраўняць

раўнанне, палова частка колькі столькі квадратны
ураўнанне паў-корань

Дробы і працэнты

Простыя дробы.

Простыя дробы з лічнікам, роўным 1 , пішуцца толькі назоўнікам. Пры гэтым лічба пішацца ў адну меру і апускаецца на паўмеры.

			
адна другая	адна трэцяя	трэць	чвэрць

Калі лічнік адрозны ад 1 , то ён пішацца сваім знакам, а назоўнік знакам у 1 меру з апусканнем на паўмеры.

	
---	---

дзе трэція чатыры пятыя

Дзесятковыя дробы.

Дзесятковыя дробы пішуцца без коскі. Лічбы пасля коскі пішуцца ў адну меру.

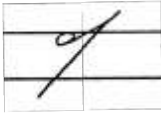
	
1,5	2,3

Калі дзесятковы дроб пачынаецца з нуля, усе лічбы пішуцца ў адну меру.

		
0,1	0,02	0,72

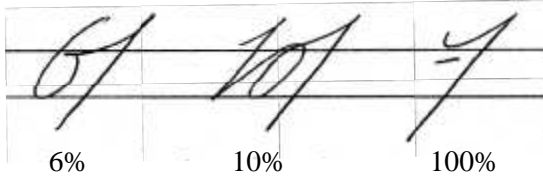
Працэнты.

Слова **працэнт** пішацца падобна да таго, як гэта робіцца ў звычайным пісьме.

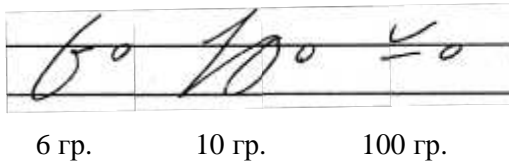

Рыса двухмерная, апушчаная на паўмеры. Другі кружочак не пішаца.

Пры напісанні з лічбай слова **працэнт** пішацца толькі рысай.

Слова **градус** пішацца звыклым кружочкам.

Практыкаванне 34.

Стан беларускамоўнага навучання ў адукацыйных установах даўно выклікае трывогу шырокай грамадскасці. Калі ў 1993-94 навучальным годзе бацькі без праблем прыводзілі сваіх дзяцей у першыя класы з беларускай мовай навучання – 76% ад усіх першакласнікаў, а ў сталічнай вобласці 92,6%, то ў 2007-08 гадах па-беларуску навучалася толькі 20,9%. Пры гэтым у Мінску па-беларуску вучылася 4994 вучні, што складала 2,5% ад усіх вучняў, у Брэсцкай вобласці па-беларуску вучылася 47850 вучняў (25, 8%), у Віцебскай – 27431 вучань (19,8%), у Гомельскай вобласці – 29817 вучняў (17%), у Гродзенскай вобласці – 36837 вучняў (27,6%), у Мінскай вобласці – 60806 вучняў (36,4%, у Магілёўскай вобласці – 23427 вучняў (17,9%).

(“*Наша слова*” № 49(888), 3 снежня 2008 г.)

Раздзел 2.8. Знакі асноўнай часткі слова

У стэнаграфіі асноўная частка слова – гэта ў большасці выпадкаў аснова слова або яго карань. Строгіх патрабаванняў не існуе. З масіву лексікі выдзяляюцца моўныя сегменты, якія даволі часта сустракаюцца ў маўленні. Гэтыя сегменты абазначаюцца асобнымі знакамі – новымі або ўжо вядомымі.

-здар, -здор,

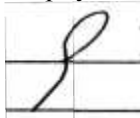
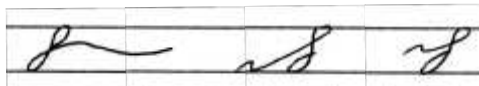
-здароў-, -здараў-,

-здоров-, -здрав-, здаравенны на здароўе нездароўе

-здораў-, -здоров-,

здароўе

Вялікі аднамеры знак.

-стаў-, -став-,

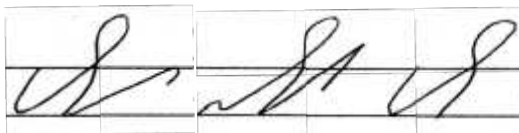
-стал-, -станаў-,

-станав-,

-станоў-,

-станов-,

Вялікі двухмерны, востраканцовы знак.

паставіць

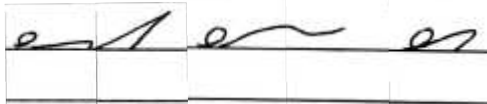
настаўнік

пастанова

-рах-, -рэх-,

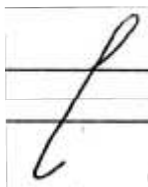
-раш-, -рэш-

рахунак

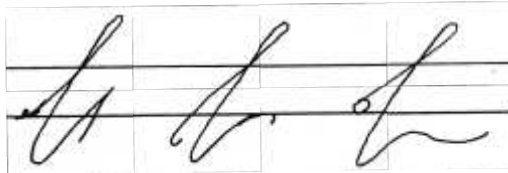
рашэнне

рэшта

-луч-

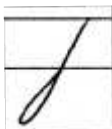
Вялікі трохмерны знак.

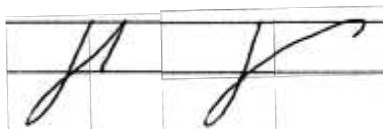
злучнік

разлучыць

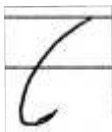
далучэнне

-гавар-, -гавор-,
-говар-

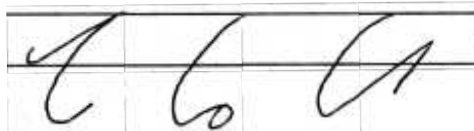

гаворка гаварыць

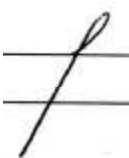

-праў-, -прав-,
права

Вялікі падлінейны знак.

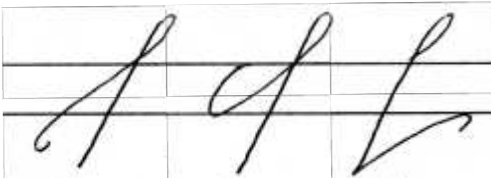

справа праўда праўнік

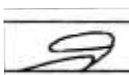

-хад-, -ход-,
-хадз-, -ходз-

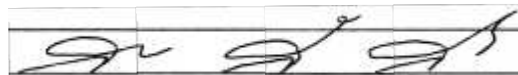
Вялікі, трохмерны, востраканцовы знак.

расход прыход хадзіць

-цэнтр-

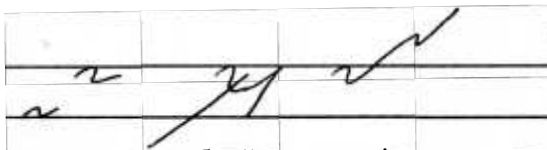

цэнтральны цэнтралізм цэнтраліст

-нав-, -наў-,
-нов-, -ноў-,
новы

Малы знак. Пішацца пад кантрольнай
лініяй разам і з адрываам.

нанавы абноўка навіны

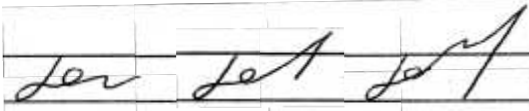
-даор-, -добр-,
дабро, добра

задобрыць дабрыня даброты

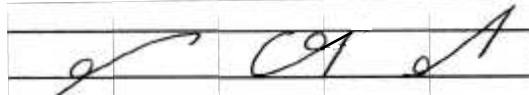
-дзер-, -дзяр-,
-дзерж-,
-дзярж-,
дзяржава

дзяржаўны дзяржаўнік Дзяржынск

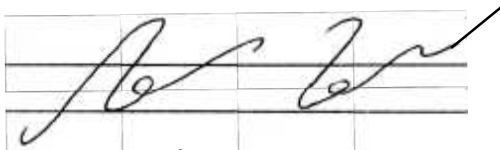
-раб-, -роб-,
работа

зарабіць прыробак работнік

-цверд-,
-цвердз-,
-цвёрдз-,
-цвярд-,
-цвярдз-,
цвёрды

зацвердзіць цвярдэня

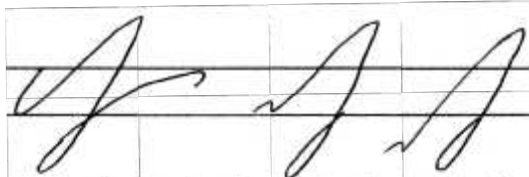

цверджанне

Вялікі трохмерны знак.

-лепш-,
-ляпш-,
лепшы

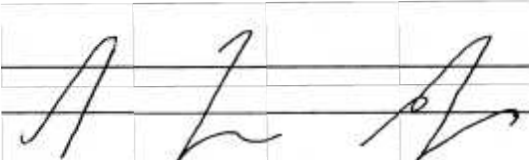

палепшыць найлепш нялепшы

Вялікі трохмерны, востраканцовы знак.

-вуч-

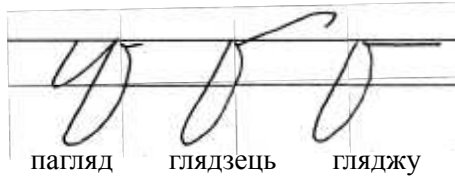

завуч вучэнне адвучыць

-глед-, -гледз-,
-гледж-,
-гляд-, -глядз-,
-глядж-

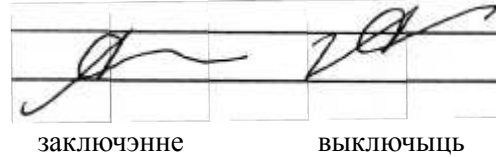
Вялікі, падлінейны знак, створаны па
прынцыпе *пл*.

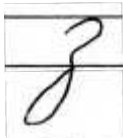
-ступ-,
ступа

-ключ-

-дзел-, -дзёл-,
-дзял-,
-цел-, -цёл-,
-цял-

-дол-

Практыкаванне 35.

Пачаў ён здалёк, як кажуць, ад Адама, гаварыў вельмі агульнымі фразамі, устаўляючы шмат незразумелых слоў (*К.Краніва*). Вось чаму, калі пачалі выбіраць дэлегацыю ў саўгас і выставілі яго кандыдатуру, ён (Каржаневіч)

адмахнуўся рукамі і нагамі, сказаўшы, што тут усе карты ў рукі беднаце, няхай яна сама для сябе стараецца (*К. Краніва*). Воддаль гучаць галасы партызан (*К. Краніва*). Земляроб быў дробны, біўся як рыба аб лёд на нізкай зямлі, падпраўляў кару мукой (*К. Чорны*). Аберуч абшчарэпіла Маруся канёву шыю... Поўную волю дала слязам і свайму незвычайна маладому голасу (*К.Краніва*). Настаўнік верыць, што пісар і сапраўды ліха яму не зробіць, бо ён, хоць і думае іначай, чалавек добры і без хітрыкаў. Яго толькі дзівіць, што патайная работа выходзіць наверх, аб ёй ужо ходзяць чуткі (*Я. Колас*). Голад жа асабліва прыкра адчуваецца тады, калі нехта жарэ, а ты глядзіш яму ў вочы і глытаеш сліну (*М. Гарэцкі*). Я – сын зямлі, нашчадак земляробаў. Яе вачамі гляджу на свет сягоння (*Р. Барадулін*). Навошта ашукваць сябе. Трэба глядзець праўдзе ў вочы (*І. Шамякін*).

Практыкаванне 36.

Галоўны патрыятычны вычын Францішка Скарыны ў тым, што ён першы даў свайму народу друкаваную кнігу і гэтым самым зрабіў невымерны ўклад у развіццё асветы, навукі і культуры на Бацькаўшчыне. Ужо само разуменне ролі кнігадрукавання ў развіцці чалавечай цывілізацыі гаворыць пра многае. Наўрад ці можна сумнявацца, што Скарына яшчэ ў Кракаве – адным з тагачасных цэнтраў кнігадрукавання – загарэўся ідэяй паставіць геніяльнае вынаходніцтва Гутэнберга на службу свайму народу. І гэтая ідэя стала яго найпершым абавязкам перад Радзімай, яго галоўным і неадступным клопатам. Яго палымянай і светазарнай мэтай, дзеля ажыццяўлення якой ён безразважна ахвяраваў спакойным і забяспечаным жыццём чалавека з двума вучонымі тытуламі доктара навук не збаяўся беднасці і іншых неймаверных цяжкасцей і нягод, на якія асуджаў сябе, ступаючы на шлях асветніцкай і навуковай дзейнасці, яго самаадданасць і самаахвярнасць у гэтым сэнсе – рэдкі прыклад сыноўняга клопату пра свой народ і яго будучыню.

(*Ніл Гілевіч. Вялікі сын Беларусі.*)

Практыкаванне 37.

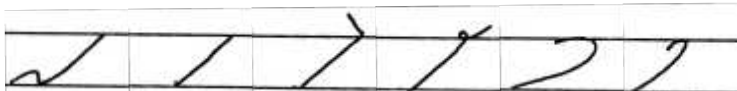
Язэп Драздовіч – постаць незвычайная ў гісторыі беларускага мастацтва, беларускай духоўнай культуры ўвогуле. Постаць магутная, высакародная, прывабная. Творчыя людзі такой свядомасці і характару звычайна не абмяжоўваюцца нейкім адным родам занятку – іх хапае на большае, іх грамадска-патрыятычныя чыннасць шматгранная, шырокая. Драздовіч быў не толькі выдатным жывапісцам, але і таленавітым графітам, самабытным скульптарам. А яшчэ ён збіраў народныя песні, запісваў словы для слоўніка беларускай мовы. Нехта падумае, а навошта яму, мастаку, было не сваім займацца? У тым і справа, што сваім: усё, чым ён займаўся, было ягоным, бо ён рабіў гэта ад душы і сэрца, бо ён ведаў, што гэта патрэбна культуры яго народа.

(Ніл Гілевіч. Любоў прасветная).

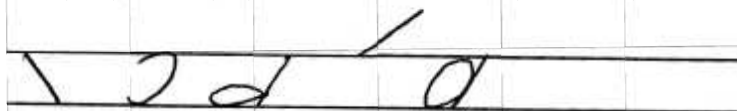
Агляд алфавіту

Аднамерныя знакі

к	п	в	ф	ж	м	дз	л
пл	мл	фл	пр	ст	стр	шч-сч	
тк-дк	спр	супр	пад	пера-д (пера-в)	праз		
патрэба	здароў	інтар (інтэр)	экс	вялікі	шмат		

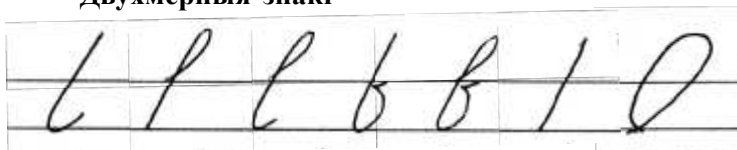

наї- (най) і-ы (ін-) - іх -ізм -імі (-амі, -ямі) й

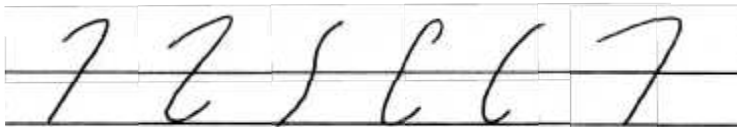

-їка, -лася, кантр-, для ключ
-чка -ліся, кантр-
-лося,
-їся

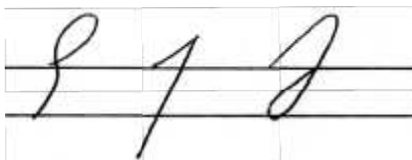
Двухмерныя знакі

б х ч бл чл ск сл-зл

св-зв тв-цв сц без (бяз) прад звыш

-стаў-, аднак і інш
-станаў-

Трохмерныя знакі

кам ход вуч лаг (лог) лепш луч

Паўтарымерныя знакі

1 2 3 4 5 6 7

8 9 10 11 12 13

-ай -аў -ах -зацыя

-фікацыя -ванне -вацца -ваць -ваў

-ваўся -ваюць -вае -ваючы -ваюцца

14 15

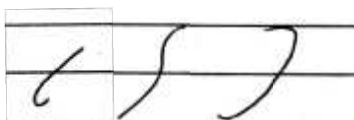
-нік, -чык -юцца

Падлінейныя знакі

Г Ш Дж што інш кан ства

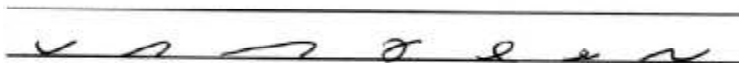
дзел, цель праў гляд дол граф вось а, я

аўта ня нана, нена за з-за зра

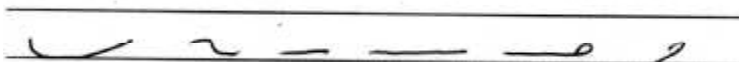

раз сць льны, дзельны, цельны

Малыя знакі.

с т ц д р з н

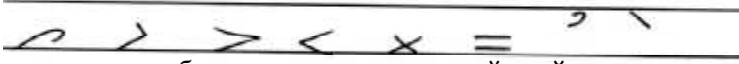
сн но о, ё у, ю ў ей

ой уй еў оў уў е е ю

цца, др, нт тура наш
еца тр нд нне жанне, жэнне

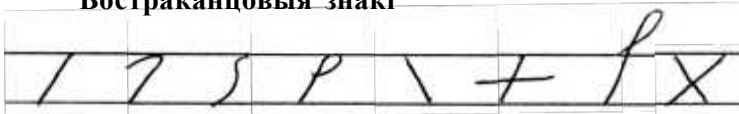

ага, эх больш менш многа роўна айшы мент
ега ех ейшы

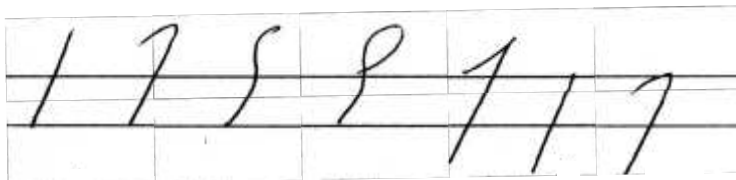

наа, неа, наву, наў новы працяжнік кропка

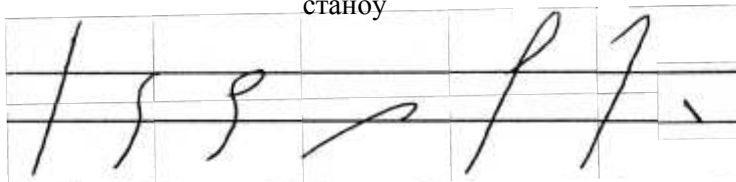
Востраканцовыя знакі

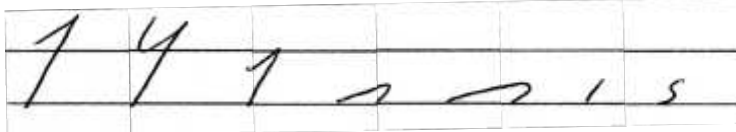
к в ст тк ўка вялікі х шмат

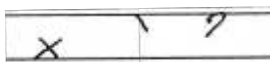
ск св сц стаў аднак кан ства
станоў

кам -сць -юцца аўга ход вуч над

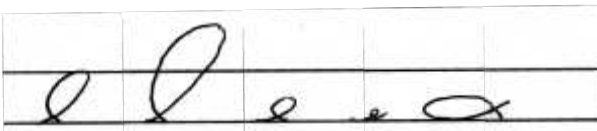

экс т ц е ю

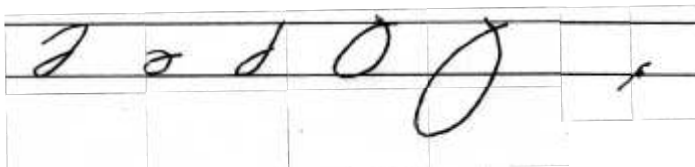
многа мент -ейш,-айш

Знакі левага авароту

л сл р з тр (др)

Знакі правага авароту

ж д дз сч (шч) дзел (цель) кропка

Практыкаванне 38.

Зерне і вочы – вось што займала найбольш, як цяпер я згадваю, мяне змалку. Цэлымі днямі я мог глядзець на арэх, гарошыну альбо на іншае якое-небудзь зярнятка, дзівячыся той неверагоднай сіле, што закладзена ў ім. Варта яму толькі крануцца зямлі – і адбываецца чуд: зерне ажывае, пускае карэнне, прарастае. Само памірае, каб даць жыццё іншым зярняткам. Тых іншых чакае той жа лёс: паспеўшы, яны таксама змушаны будуць загінуць і нарадзіць новыя зярняты. І так бясконца, так вечно – адно памірае, другое нараджаецца. З маленечкага, малюсенькага зярнятка, якое іншы раз і разгледзець як след няможна, вырастае куст, а то і высознае тоўстае – у некалькі абхватаў – дрэва.

(Барыс Сачанка. Вочы.)

Практыкаванне 39.

Мне выпала пражыць шэсць дзесяткаў. Беларусам, сынам зямлі сваёй я пачуваў і пачуваю сябе з малых гадоў. Але што давялося мне за сваё жыццё, ды ці толькі мне, а кожнаму з нас, хто думае, зжыўся са спадчынай свайго народа, зрабіў яе сэнсам жыцця, перажыць за гэта, мабыць, адзін толькі Бог ведае. Кім толькі нас не называлі, у чым не папракалі і за што? За родную мову. Чаго толькі з гэтай нагоды не давялося перажыць ды перадумаць. І найперш: “Чаму я ў сваёй роднай старонцы кожны дзень, кожную хвіліну праз усё жыццё пачуваў і пачуваю сябе нейкім прыгнечаным, прыніжаным, непаўнаwartасным. Сярод людзей загавары дзе-небудзь у горадзе на сваёй роднай мове – і на цябе глядзяць, як на белую варону. Ва ўстанове, бывала, якую зойдзеш – спыняць на паўслове, часам нахабна без усякага цырымону. А калі не перапыняць, прачытаюць табе цэлую лекцыю пра мову, што ёю адны пісьменнікі карыстаюцца, ды і то толькі на людзях, што ў гэтай мовы няма ніякай будучыні. А то проста пачнуць выпытваць, чаму гэтай мовы трымаюся.

(Уладзімір Содаль. Беларуская душа.)

Тэма 3. Стэнаграфаванне

Раздзел 3.1. Прыёмы скарачанага запісу слоў

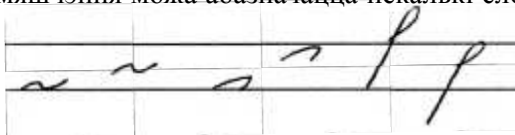
Для кароткага, а – значыць – хуткага запісу словаў у стэнаграфіі выкарыстоўваюцца розныя прыёмы і спосабы скарачэнняў, якія агулам утвараюць цэлую сістэму. Некаторыя з гэтых прыёмаў ужываюцца ў звычайным пісьме, некаторыя характэрныя толькі для стэнаграфіі.

а) Запіс словаў знакамі алфавіту

быць	год	добра	жалеза	той	на
між	школа	факт	праца	не	дзе
чый	там	новы	хто	хоць	частка

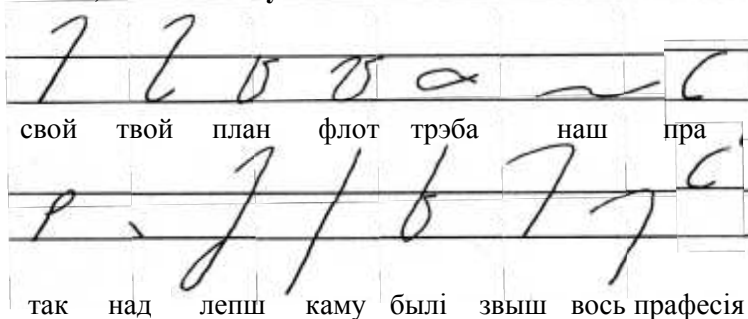
Пры гэтым адным знакам алфавіту ў залежнасці ад

яго размяшчэння можа абазначацца некалькі словаў.

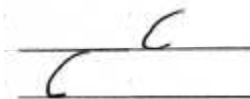

на не там той хто хоць

б) Запіс словаў злітымі знакамі

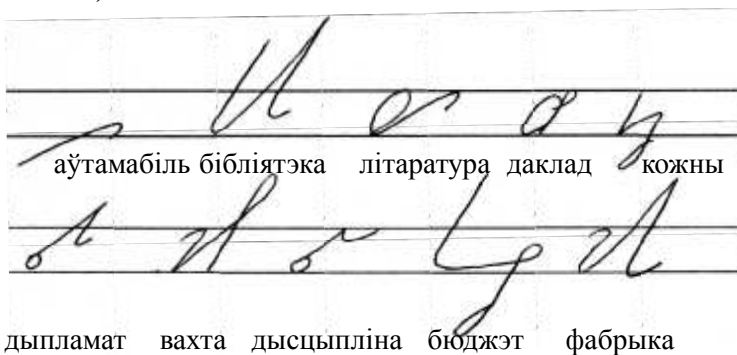

Той самы зліты знак у залежнасці ад месца размяшчэння можа абазначаць некалькі словаў.

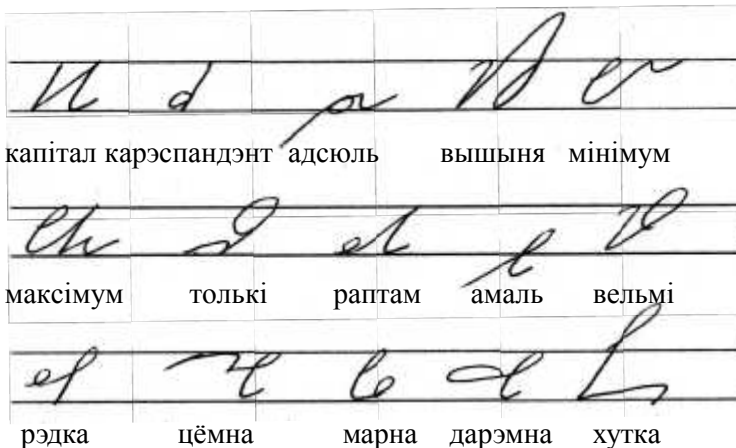

пра прафесія.

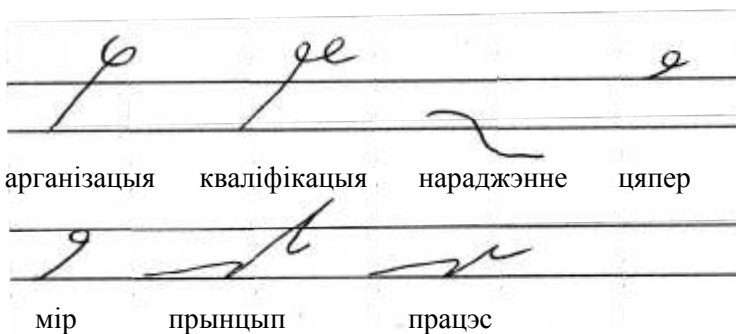
в) Запіс слова яго пачаткам

дыпламат вахта дысцыпліна бюджэт фабрыка

г) Запіс слова яго канцом

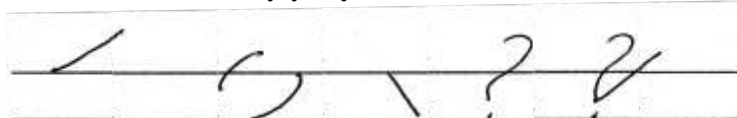
д) Запіс слова пачаткам і канцом

У звычайным пісьме слова, якое запісваецца пачаткам і канцом, пішацца праз злучок. У стэнаграфіі слова пішацца злітна.

е) Запіс словаў умоўнымі знакамі

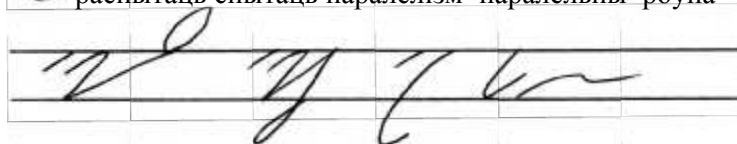
для апладысменты фронт пытанне пытанні

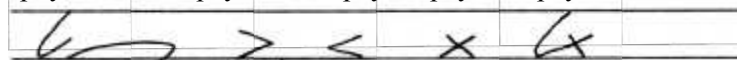
запыт спытацца запытаць запытанне

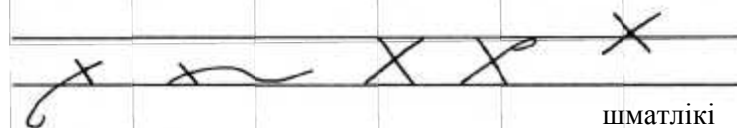
распытаць спытаць паралелізм паралельны роўна

роўнавялікі раўнавага раўнапраўе параўнанне

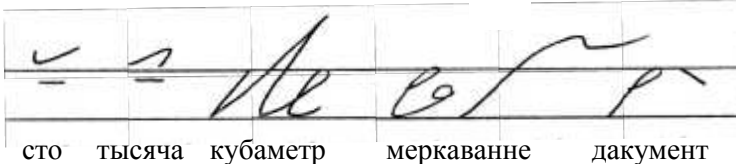
параўнаць больш менш многа памножыць

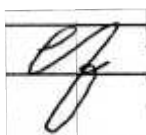
шматлікі

размножыць множанне шмат шматнацыянальны

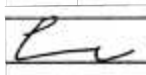
ж) Запіс словаў асаблівымі знакамі

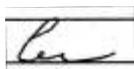
з) Запіс абравіятураў на ўзор словазлучэнняў беларускай мовы

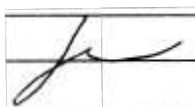
- МШЗ (Міністэрства шляхоў зносін)

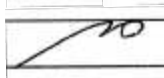
- МУС (Міністэрства ўнутраных спраў)

- МЗС (Міністэрства замежных спраў)

- г. зн. (гэта значыць)

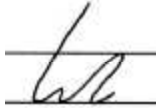
- і т.д. (і так далей)

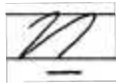
- і д.т.п. (і да таго падобна)

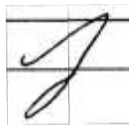
- ВКЛ (Вялікае Княства Літоўскае)

- БНФ (Беларускі Народны Фронт)

- ВВВ (Вялікая Айчынная вайна)

- СШ (сярэдняя школа)

Практыкаванне 40.

Клён ачнуўся пасля зімовага нябыту. Спачатку насцярожана, а потым усё больш прагна яго карані пацягнулі з адталай зямлі яе бунтоўныя, п'яныя сокі, і тыя пабеглі ўсё вышэй да галін і галінак. Да сучка, што з восені ўчэпіста трымаў выпетраны бурштынавы лісток, які можна будзе скінуць толькі тады, калі пупышкі радасна і ўрачыста пырснуць новай пяшчотна-клейкай зелянінай.

Салодкая дрыготка прабегла па ўсім яго агромістым целе, і клён прачнуўся. Ён страпянуў веццем і ўсцешана ўбачыў са сваёй вышыні тое, што сніў усю доўгую завейную зіму: жоўта-блакітную, як ясны восеньскі дзень хату. Сядзібу, усю невялікую, багатую на сады вёску, поплаў з белымі плямамі гусей і няроўны лілавата-зялёны край лесу, дзе ён, клён, калісьці нарадзіўся, адкуль прыйшоў летась ласы на садавіну вожык, прыйшоў, ды зладзіўшы ў ямцы непадалёк кубло-логава, так і застаўся ў садзе зімаваць – порсткі колкі клубочак, маленькую, кволую цеплыню якога клён адчуваў праз сон у зімовую халадэчу.

(Паводле У. Арлова.)

**Раздзел 3.2. Назвы месяцаў. Назвы дзён. Адрэзкі часу.
Уласныя імёны.**

Практыка стэнаграфавання (пераход да ўяўнай кантрольнай лініі, стэнаграфічныя сшыткі, абзацы, знакі прыпынку)

Назвы месяцаў.

Назвы месяцаў пішуцца скарачана. Прадугледжваецца скарачаны запіс абедзвюх назваў пятага месяца.

Назвы дзён і іншых адрэзкаў часу

Назвы дзён тыдня пішуцца коратка.

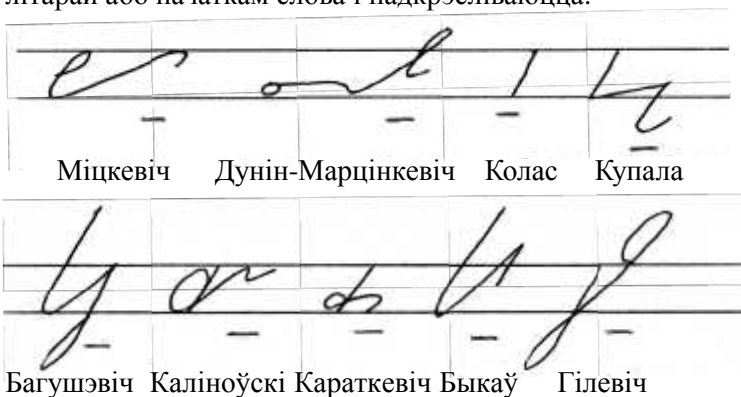

Найчасцей ужыванья адрэзкі часу пішуцца коратка.

Уласныя імёны.

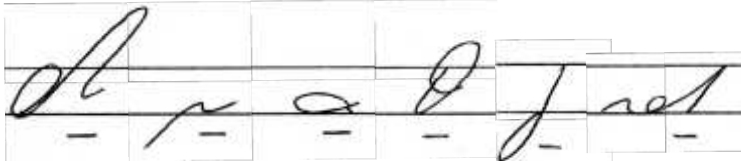
Уласныя імёны пішуцца ў тэксце цалкам. Пры паўтарэнні ўласныя імёны пішуцца адным знакам, першай літарай або пачаткам слова і падкрэсліваюцца.

Геаграфічныя назвы, за рэдкім выключэннем, пішуцца скарачана пачаткам слова і падкрэсліваюцца.

Беларусь Эстонія Украіна Расія Латвія Грузія

Літва Англія Турцыя Польшча Германія Нью-Ёрк

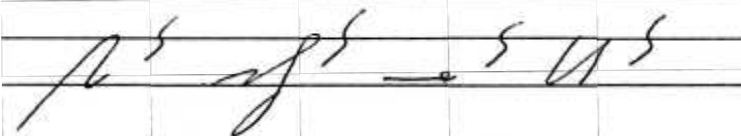

Кіеў Лондан Варшава

У географічных назвах з канцавым *стан* частка слова *стан* выпісваецца знакам *ст* з адрывам і падыманнем на паўмеры без падкрэслівання.

Казахстан Татарстан Дагестан Туркменістан

Афганістан Таджыкістан Узбекістан Пакістан

Практыкаванне 41.

Вазьміце атлас і прыгледзьцеся да карты паўднёва-амерыканскай краіны Чылі. Бачыце: ля Ціхага акіяна, там, дзе да яго падступаюць магутныя вяршыні Андаў, знаходзіцца горад Дамейка. А крыху на поўнач – горны хрыбет, які носіць імя Дамейкі. Геалагі могуць назваць мінерал

дамейкіт, батанікі – фіялку-даменкіяну. Аднак мала хто ведае, што ўсё гэта названа так у гонар нашага земляка, выдатнага патрыёта, вучонага і падарожніка Ігната Дамейкі.

... Кіламетраў за 25 ад Міра – цяпер Карэліцкі р-н – над берагам рэчкі Уша, у маёнтку Мядзведка, у сям’і старшыні Наваградскага земскага суда Іпаліта Дамейкі нарадзіўся ў пачатку пазамінулага стагоддзя сын, якому далі імя Ігнат.

У 1816 годзе, закончыўшы калегіюм у Шчучыне, Дамейка накіраваўся ў Віленскі ўніверсітэт. З затоеным дыханнем слухаў юнак лекцыі такіх выдатных вучоных, як Лелявель, Бароўскі, Франк, браты Снядэцкія.

Адначасова з Дамейкам у Віленскім ўніверсітэце вучыўся другі слаўны сын зямлі беларускай, чыё імя ўжо тады было вядомае аматарам паэзіі. Гэта быў геніяльны беларускі паэт Адам Міцкевіч.

(Паводле А. Мальдзіса.)

Практыка стэнаграфавання

Уяўная кантрольная лінія.

Кантрольная лінія, якая па азначэнні можа быць рэальнай або ўяўнай, пасля засваення курса стэнаграфіі з ужытку сыходзіць – становіцца выключна ўяўнай, стэнаграфіст абходзіцца без яе, але пастаянна мае на ўвазе пры падыманні і апусканні знакаў. Гэта дае стэнаграфісту магчымасць устанавіць сваю віртуальную меру пісьма ў адпаведнасці з асаблівасцямі свайго почырку, у залежнасці ад зроку і г.д.

Абзац.

Адступленні ад пачатку радка у пачатку тэкстаў і пачатку абзацаў у стэнаграфіі не робяцца. Пры неабходнасці паказаць абзац першы знак фразы падкрэсліваецца.

Знакі прыпынку.

У стэнаграфіі знакі прыпынку не ставяцца. Пры неабходнасці карыстаюцца знакамі кірыліцкага пісьма.

Стэнаграфія прызначана для запісу у першую чаргу жывой мовы. Пры маўленні прамоўца знакаў прыпынку не ставіць, у лепшым выпадку сяды-тады робіць паўзы. Пры маўленні паўзы ўзнікаюць пасля фразы, якія складаюцца з часткі сказа, аднаго або некалькіх сказаў. У стэнаграфіі кожную фразу прынята пачынаць з новага радка.

Пры дэшыфраванні стэнаграфіст разбівае фразы на сказы, ставіць знакі прыпынку ў адпаведнасці з правіламі беларускай пунктуацыі. Стэнаграфіст самастойна фармуе абзацы (калі гэта не дыктоўка літаратурнага тэксту).

Стэнаграфічныя сшыткі (блакноты).

Пры стэнаграфаванні для паскарэння запісу прынята пісаць кароткімі радкамі. Каб зрабіць радок карацейшым, старонкі стэнаграфічных сшыткаў (блакнотаў) дзеляцца на 2-3 калонкі.

Практыкаванне 42.

Палессе! Ты ўсё – бясконца і вечная паэма. Кожная лясная рэчка твая – дынамічны рэчытатыў ліры. Кожнае тваё ўрочышча – урачысты хор магутных галасоў. Кожнае дрэва тваё – Песня Песняў. Кожная галінка пад ветрам – неўміручы радок. І кожны свенет (мы завём гэта калодай для пчол) на дзічках тваіх – ода гэтаму вялікаму небу, на якім цяпер ласкавыя і чыстыя адценні вечара. І пад гэтым небам мы ехалі ў стагоддзі.

Кіламетраў за чатыры ад Данілевіч я яшчэ здалёк убачыў нешта такое, што сэрца маё не паверыла і ўпала, а пасля ледзь не выскачыла ад радаснай упэўненасці, што вочы мае не падманулі мяне...

wa

w

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

wa

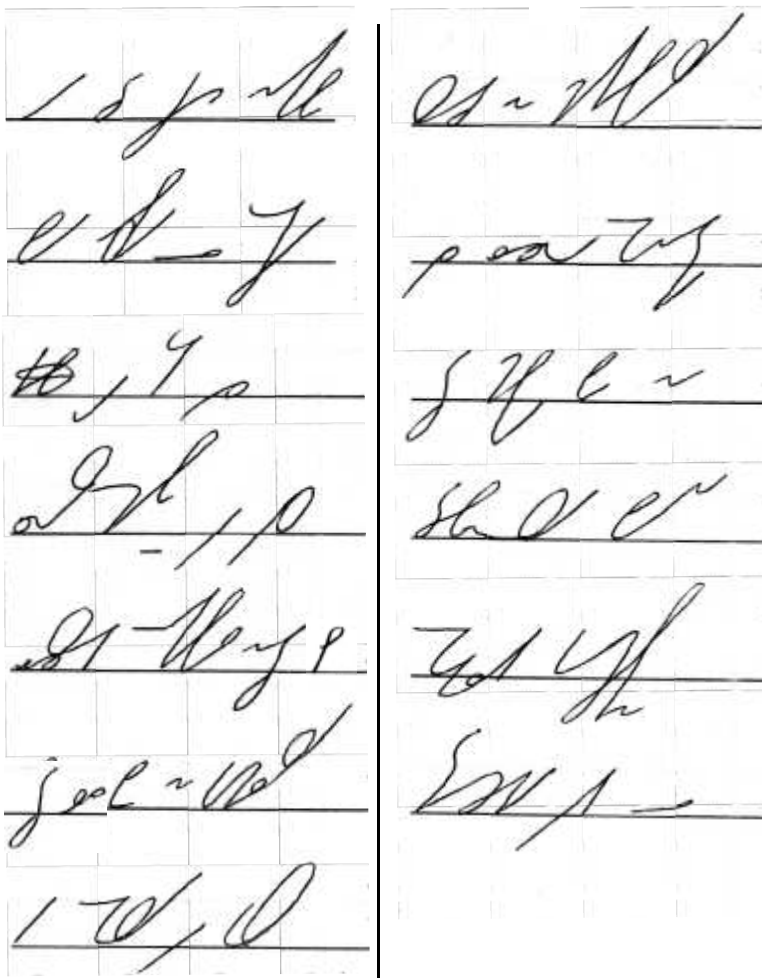
wa

wa

wa

wa

wa

Упоперак пешаходнай сцежкі, якая ў мініяцюры паўтарала гэты зрослы травой прасёлак, ляжаў, па казацкім звычаі раскінуўшы рукі і ногі, каржакаваты і моцны стары. А ля яго стаяла і прасілася падвезці старая.

Старая была першым прывітаннем ад стагоддзяў, у якія мы падарожнічалі. Нібы прыйшла з сярэдзіны вякоў у сваім з ног да галавы народным уборах. Не было хіба што наміткі, таго дзіўнага падабенства белай кісейнай чалмы, што завесаю падае на плечы і пакідае адкрытым адзін толькі

твар. Замест яе, на галаве была багатая хустка, гладкая і вышытая толькі па “на вугал” вышыўкай дзіўнай прыгожасці і майстэрства. На белай доўгай сарочцы не было жывога месца ад вышыўкі, зробленай, магчыма, за доўгія месяцы рукой, дасканалай у сваім адчуванні прыгожага.

(Паводле У. Караткевіч.)

re 7

~ b 7 g e l

re s r s h y

l o v u l e e

f p s s a

o l i w o s

p o t e l e

p s p a g e

b l p l w

g e r s t

g a t e

r h i s s e s

l e s s

a l o g e l

~ b r e s t

p r e s e n t

e y e, g

e l e s t e

- 7 p

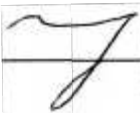
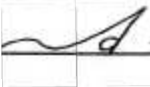
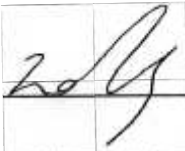

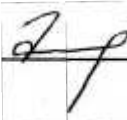

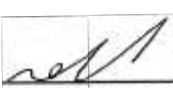

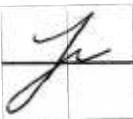
o s

Раздел 3.3. Скарачэнне словазлучэнняў

У стэнаграфіі найбольш ўжыванья словазлучэнні пішуцца адной графемай. Часцей за ўсё гэта дастаткова ўстойлівыя словазлучэнні самага рознага плану.

а) Злучэнне азначэння з азначаным словам

У мове існуе цэлы шэраг дастаткова ўстойлівых спалучэнняў азначэння з азначаным словам. Гэтыя спалучэнні пішуцца ў стэнаграфіі разам.

	сярэдняя школа		навучальны год
	наша краіна		вусная народная творчасць
	рабочы дзень		беларускі фальклор
	вызвольны рух		беларускі народ
	мастацкая літаратура		народны паэт
	дэмакратыч- ныя сілы		народны пісьменнік
	прыватны прадпрыма- льнік		вялікі чалавек
	сельская гаспадарка		

б) Злучэнне двух словаў, якія стаяць побач

У стэнаграфіі некалькі любых словаў, якія стаяць побач, могуць пісацца разам, але, як правіла, адно з гэтых словаў - часціца, прыназоўнік, злучнік, выклічнік або займеннік.

	вы бачаце		дзякуючы гэтаму
	ва ўмовах		па меры
	у цэлым		у час
	на аснове		бліжэйшая будучыня
	бліжэйшы перыяд		таксама
	будучы год		у выніку
	бягучы год		так што
	пры гэтым		тое што
			там дзе

в) Злучэнне першых знакаў кожнага слова

Хуткасць пісьма будзе яшчэ большай, калі запісваць

адной графемай некалькі словаў. Для яшчэ большай хуткасці кожнае слова падаецца першым знакам.

	да пэўнай меры		мы павінны дабіцца
	у пэўны час		а таксама
	у гэты час		за апошні год
	можна не сумнявацца		не можа быць сумневу
	мы павінны		да апошняй ступені

г) Запіс словазлучэнняў з адрывам

Некаторыя графемы словазлучэнняў фармуюцца спосабам напісання з адрывам.

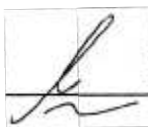
	актыўны ўдзел		музычны інструмент
	неабходна заўважыць		шматлікая армія
	неабходна адзначыць		культурны ўзровень
	неабходна азначыць		кандыдат наук

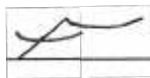
доктар навук

вялікае
значэнне

завочнае
навучанне

вялізнае
значэнне

Займеннікі *сабе, сябе, табе, цябе* пішуцца з адрывам знакамі *с, т, ц* шляхам перакрэслівання папярэдняга знака.

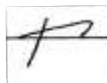
сам сабе

каб табе

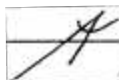
само сабой

каб цябе

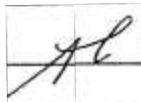
сам на сабе

як сябе

пра сябе

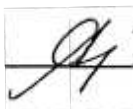
як сябе самога

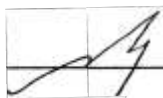
пра цябе

д) Пропуск займенніка *той*

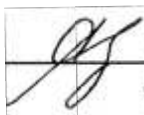
Займеннік *той* у словазлучэннях прапускаецца ва ўсіх склонах.

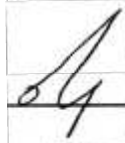
заклучаецца ў
тым, каб

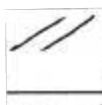
зацікаўлены
ў тым, каб

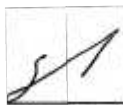
заклучаецца ў
тым, што

дабіваецца
таго, каб

для таго, каб

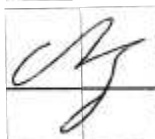
падобна на тое, як

гаворыць пра тое, што

гаворка пра тое, што

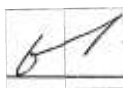
прыводзіць да таго, што

звыш таго, што

па тым часе

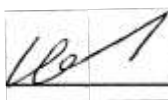
перад тым, як

зыходзячы з таго, што

пасля таго, як

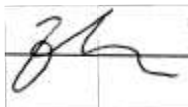
па меры таго, як

е) Зліванне аднародных знакаў

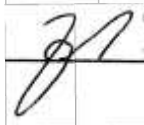
Калі папярэдняе слова канчаецца на нейкі знак, а наступнае пачынаецца з гэтага ж знака, то знак пішацца адзін раз.

эканамічны крызіс (*эк + крыз*)

шырокае распаўсюджванне (*шыр + рас*)

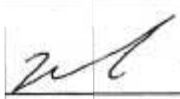
шырокае развіццё (*шыр + разв*)

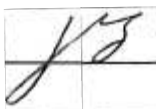
сыравінны раён (*сыр + раён*)

сыравінныя рэсурсы (*сыр + рэс*)

вясная сяўба (*вяс + сяўб*)

гістарычная спадчына (*гіс + спад*)

**ж) Пропуск прыстаўкі другога слова, пропуск
сярэдных слоў**

У дастаткова ўстойлівых фраземах для паскарэння запісу ў шэрагу выпадкаў прапускаюцца сярэднія словы, прыстаўкі другога слова.

першае месца ў свеце

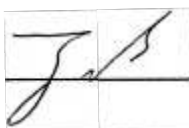
дзе б там ні было

месячная праграма

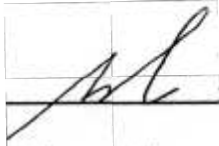
васьмігадзінны рабочы дзень

у што б там ні стала

бесперабойнае забеспячэнне

актуальная задача

чарговая задача

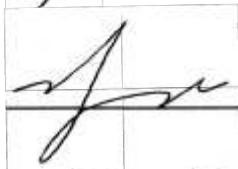
Першая Сусветная вайна

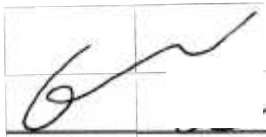
аплатны дакумент

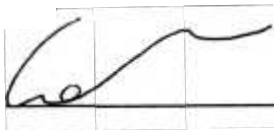
прапускная здольнасць

тэхналагічны працэс

прадметы шырокага спажывання

прадметы народнага спажывання

3) Устойлівыя словазлучэнні

Устойлівыя словазлучэнні ў стэнаграфіі – гэта не толькі фразеалагізмы, а і словазлучэнні, характэрныя для пэўнага пласта лексікі (тэхнічна-тэхналагічныя звароты). Прапісваюцца яны з дапамогай знака абагульнення.

	цалкам і поўнасю		узад і ўперад
	знізу ўверх		не на словах, а на справе
	работнікі і работніцы		даплаты і надбаўкі
	увоз і вываз		колькасць і якасць
	выкананне і перавыкананне		дыпламатычныя колы
	ад пачатку да канца		механізацыя і аўтаматызацыя
	фабрыкі і заводы		падыманне і апусканне
	больш – менш		зверху ўніз
	сілы і сродкі		

правыя і
левыя

праўда і мана

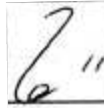
дні і ночы

і) Скарачэнне словаў, якія паўтараюцца

Словы (іх часткі), якія паўтараюцца, пішуцца адзін раз і дапаўняюцца знакамі паўтору.

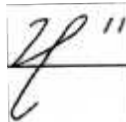
ледзь – ледзь

тварам да твару
(твар у твар)

нага за нагу

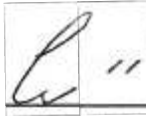
вочы ў вочы

мала -
памалу

рука руку

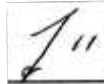
час ад часу

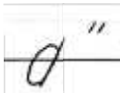
крок за крокам

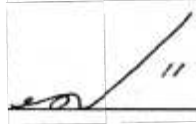
лепш і лепш

адзін за аднаго

калі - нікалі

з дня ў
дзень

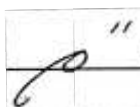
на ўсё
пра ўсё

з месяца
ў месяц

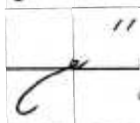
з году ў год

раз ад разу

раз-пораз

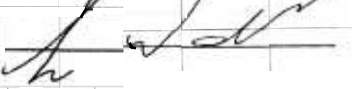
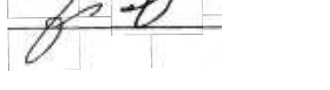
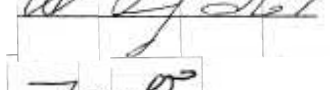
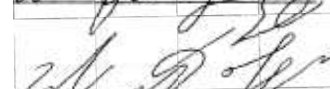
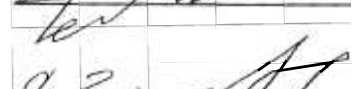
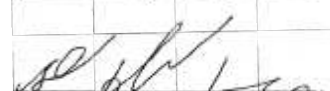
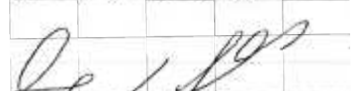
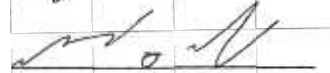
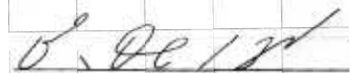
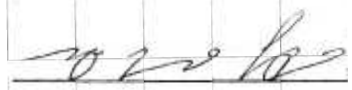
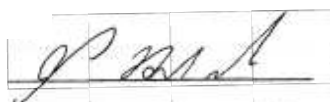
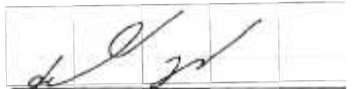
раз за разам

доля – нядоля

Практыкаванне 43.

Красавала жыта. Цёплы вецер хвалямі плыў над полем, і жыта слухмяна схілялася каласамі над цягучай цёплай плыню. Над полем у промнях заходнага сонца трапятаў, заліваўся жаваранак. Нібы падвешаны на нябачнай нітцы да неба. Спадала гарачыня, гусцелі фарбы наваколля, духмяна пахла лугавой травой і ўгрэтай зямлёй.

Практыкаванне 44.

Мабыць, праўда, што ўжо на генетычным узроўні жанчына мацнейшая за мужчыну і далей у працэсе нялёгкага існавання найменш паддаецца ўздзеянню асяроддзя, захоўвае сваю самасць. Асабліва тое праяўляецца ў канфліктных моманты, калі трэба абараніць сябе, сям'ю, дзяцей. А то і мужа. Мужчына не мае такой пэўнасці, бо дужа шмат магутных акалічнасцяў уплывае на яго – улада, партыі, войска, дзе з ім толькі і робяць, што ломяць, становяць на калені. Мусіць, усё тое і сфармавала сучасны не надта зайздросны архетып беларускага мужыка ў жыцці і літаратуры – беднай, рахманай, баязлівай істоты. Таго, пра каго кажа выслоўе: красці баіцца, працаваць лянуецца, прасіць саромеецца. Тое мы спрэс назіралі пасля вайны калі адважныя цягам чытароха год партызаны ў мірны час страцілі ўсю сваю адвагу і даюць памыкаць сабой кожнаму, хто таго захоча. У тым ліку і з жаночага боку, які аднак жа мала ў вайну згубіў. А можа яшчэ і набыў – розуму і рашучасці.

(В. Быкаў.)

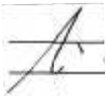
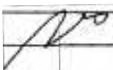
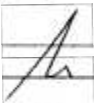
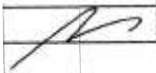
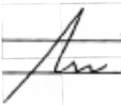
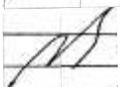
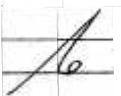
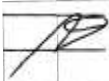
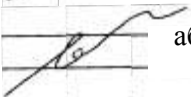
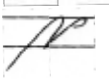

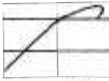
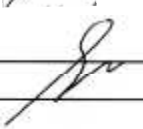

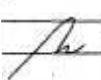

Слоўнікі скарачэнняў

На працягу навучальнага працэсу і практычнага стэнаграфавання кожны стэнаграфіст напрацоўвае масіў словаў і словазлучэнняў, якія ён піша скарачана. У залежнасці ад спецыфікі тэкстаў, якія даводзіцца стэнаграфаваль, гэтыя масівы могуць быць самыя розныя. Паколькі існуе шмат спосабаў скарачэння, то кожны стэнаграфіст можа скараціць адно і тое ж слова або словазлучэнне па-рознаму. Чым большым запасам скарачэнняў валодае стэнаграфіст, тым хутчэй ён піша.

У дадзеным навучальным дапаможніку прыводзяцца слоўнікі найбольш аптымальнага скарачэння групаў часта ўжываных словаў і словазлучэнняў. Скарачэнні, прыведзеныя ў слоўніках не з'яўляюцца абавязковымі для выкарыстання, але могуць служыць важным дапаможным матэрыялам.

Слоўнік скарочанага запісу словаў

А

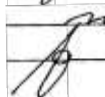
	абанемент		авіязавод
	абанент		авіяносец
	абанентны		авіяпрамысло- васць
	абарона		авіятранспорт
	абмеркаванне		авіяцыя
	абсалютна, абсалютны		агітаваць
	абставіны		агітацыя
	аванс		агітатар
	авантура		аграном
			агранамічны
			агранамія

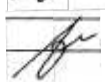
аграрны

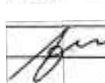
агратэхніка,

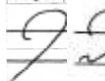
агратэхнічны

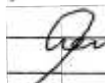
агрэсія

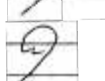
агрэсіўны

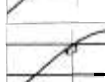
агул, наогул

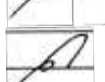
агульнанародны

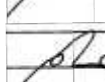
агульны

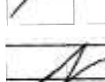
адабрэнне

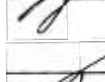
адвакат

адвакатура

адгэтуль

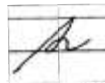
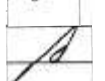
аддзяленне

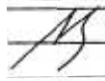
аддзяліць

адзнака

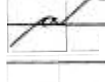
адзначаны

адказнасць

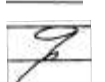
адказны

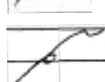
адносіны

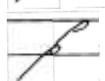
адносны

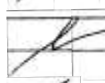
адняць

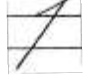
адміністратар

адміністра-
тыўны

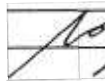
адміністрацыя

адмысловец

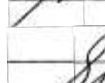
аднак

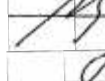
адпаведна

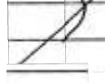
адпаведнасць

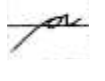
адставанне

адсталасць

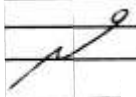
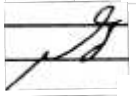
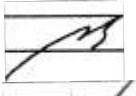
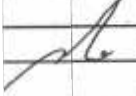
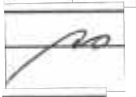
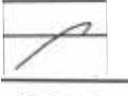
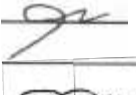

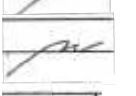
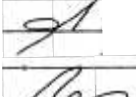
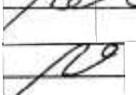
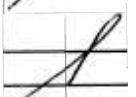
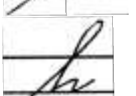
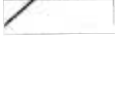
адсталы

адсюль

	адтуль		альтэрнатыва
	адусюль		амаль
	Айчына,		Амерыка
	айчынны		анатомія
	акадэмік		ануляваць
	акадэмічны		апарат
	акадэмія		апаратура
	акліматызацыя		апладысменты
	акрэдытаваны,		арганізацыя
	акрэдытацыя		аргтэхніка
	акрэдытыў		армія
	актуальнасць,		арыстакрат
	актуальны		арыстакра- тычны
	але		арсенал
	алфавіт		артылерыст
	альпінізм		
	альпініст		

	артылерыя
	архітэктар
	архітэктурa
	асаблівасць
	асаблівы
	асартымент
	асвета
	асветнік
	асігнаванне
	асістэнт
	аснова
	асноўны
	асоба
	асобны

	асфальт
	асяродак
	асяроддзе
	атэстат
	аўтабаза
	аўтазавод
	аўтамабіль
	аўтарытарны
	аўтатрактарны
	аўтатранспарт
	аўтобус
	аўторак
	афармленне
	афіцэр
	ахова
	ахоўны

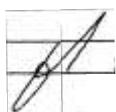
Б

	бадай		бензасховішча
	бактэрыя		бензін
	баланс		бібліятэка
	банк		бізнэс
	батальён		больш, большасць
	батарэя		будаўніцтва
	баяздоль- насць		будоўля
	баяздольны		будпляцоўка
	без		бухгалтар
	безагавора- чны		бухгалтэрыя
	беззваротны		была, былі
	беларускі		былі б, было
	Беларусь		былы
	белетрыстыка		быў, быць

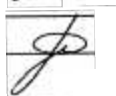
	быццам		вельмі
	бюджэт		веравызнанне
	бюракрат		верасень
	бюракратызм		ветліва, ветлівы
	бюракратыя		вёска
В			
	васховішча		відавочна
	ваенізаваны		вітамін
	ваеншчына		вобласць
	вайсковец		водаправод (вадаправод)
	вайсковы		войска
	вакол		вось
	ведамства		выбылі
	ведамасны		выбыў
	велізарны		выбыць
			выведка
			выведнік
			выгада

	выгадна
	вызваленне
	вызваліць
	выкананне
	выканаць
	выканкам
	выпрацоўка
	вырабатка
	вырашаць
	вырашэнне
	высока- кваліфікаваны
	высока- прадуктыўны
	высокаразвіты
	высокаякасны
	высока, высокі
	вытворчасць
	вытворчы

	вышэй, вышэйшы
	вядомасць
	вядомы
	вялізны
	вялікі
	вяртанне
	вясковы
Г	
	гаварыла
	гаварылі
	гаварыў,
	гаварыць,
	газета
	галава
	галоўны
	галоўнейшы

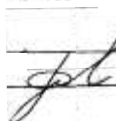
гарадскі

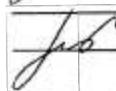
гаспадар

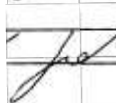
гаспадарка

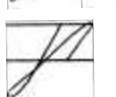
гаспадарчы

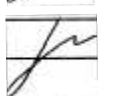
гаспадыня

гасразлік

гвардыя

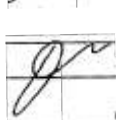
генерал

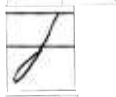
гігант

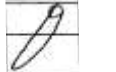
гігантскі

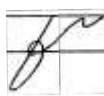
глыбіня

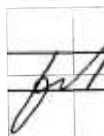
год

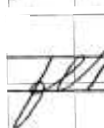
горад

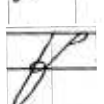
грамадзянін

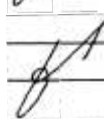
грамадзянскі

грамадскі

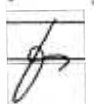
граніца

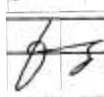
графік

графіка

грузазварот

грузапад'ём-
насць

Д

да

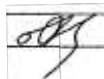
дадаць

даклад

дакладна,
дакладны

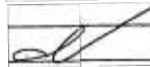
дакладнасць

	далёкі		дыпламатыя
	далёкаўсходні		дыпламатычны
	дапамога		дысцыпліна
	дапамагаць		дыферакцыяльны
	дапамагчы		дыялект
	дапаможны		дыялектны
	дарэмна		дыялектыка
	дастатак		дэкларацыя
	дастаткова		дэмакрат
	датэрмінова		дэмакратычны
	дафінансаванне		дэмакратыя
	для		дэпутат
	дрэва		дэпутацкі
	драўляны		добра
	дрэваапрацоўка		добраахвотны
	дывізія		добрасумленны
	дыктатар		долар (даляр)
	дыктатура		допыт
	дыпламат		

драматург

Ё

драматургія

ён

дружба

ёсць

Дз

Ж

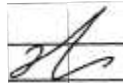
дзе

жалеза

дзеля

жалезабетон

дзiesiąтак

жалезны

дзеянне

жанчына

дзякуй

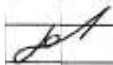
жнівень

дзяржава

жорстка

дзяржаўнік

жыць

дзяўчына
(дзеўчына)

жывёла

Е

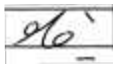
жывёлагадоўля

еўра

жыллё

Еўрапарламент

жыллёва-
будаўнічы

еўрарамонт

журналіст

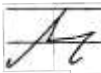

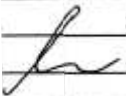
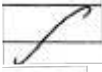

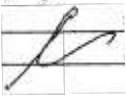

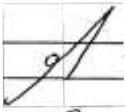

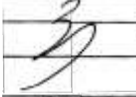
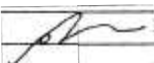
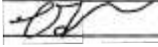
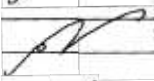
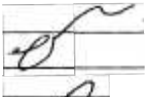

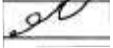

Еўрасаюз

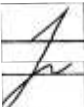
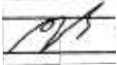
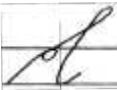

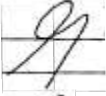

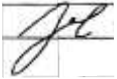

Еўропа

З

	за		закупка
			занятак
	заатэхнік		запытаць
	забеспячэнне		затое
	забяспечанасць		заўсёды
	забяспечыць		заходнебеларускі
	завод		заходнееўрапейскі
	заводскі		здавальняльна
	здавальненне		землекарый-станне
	здавальняць		землеўладкаванне
	задача		зернесховішча
	заканадаўства		з-за
	заканадаўчы		зноў
	заканамерны		зноўку
	закон		зрэдку
	законапраект		зямельны
			зямля
			зямны

I

	ідэалагічны		індывідуальны
	ідэалізм		індывідуаліст
	ідэалістычны		Індыя
	ідэалогія		індустрыя
	ільнаводства		індустрыялізацыя
	ільновалакно		індустрыяльны
	ільнозавод		інжынер
	імпарт		ініцыятар
	імперскі		ініцыятыва
	імперыя		ініцыятыўнасць
	імперыялізм		інкарпарацыя
	імперыяліст		інстытут
	імперыялістычны		інтэлігент
	інакш, інакшы		інтэлігентны
	інвалід		інтэлігенцыя
	індэкс		інцыдэнт
			іншаземны
			іншы
			ix

К

			кандыдатура
	каапераванне		канікулы
	кааператар		капітал
	кааператыў		капітальны
	кааперацыя		капітала- ўкладанне
	каб		караняплод
	калектывізацыя		карэспандэнт
	калектыў		карэспандэнцыя
	калектыўны		кастрычнік
	калі		каторы
	каля		кваліфікаваны
	камандзір		кепка
	камбінат		кіраўнік
	кампутар (камп'ютар)		кіраўніцтва
	каму		кіровец
	кандыдат		кіраўнічы
			кожны
			корманарых- тоўка

	красавік
	кропка
	кругаварот
	кругагляд
	крызіс
	крытыка
	крытычны
	крытэр
	(крытэры)
	крыху
	культура
	культработнік
	курорт
	кюры

Л

	лабарант
	лабалаторыя
	легендарны
	лейтэнант

	лексіка
	лекцыя
	лепш, лепшы
	лёгка, лёгкі
	лётчык
	ліберал
	лідар
	ліквідаваць
	ліквідатар
	ліквідацыя
	ліпень
	лістапад
	літаратар
	літаратура
	лічыць
	лозунг
	любы
	люты
	ля

М

	мабільны		матэматык
	мабілізацыйны		матэматыка
	магазін		матэматычны
	мадэрнаванне		матэрыял
	мадэрнізацыя		менеджар
	май		менеджмент
	максімальны		менш
	максімум		меншасць
	мала, малы		мерапрыемства
	малакроўе		месяц
	малекула		метад
	малекулярны		метадыст
	мантаж		метадычны
	мантажаваць		методыка
	маніпуляцыя		метрапалітэн
	маніфест		метро
	маніфестацыя		механізацыя

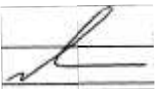

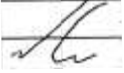

	між
	мікраарганізм
	мікробіологія
	мікрасекунда
	мікраскоп
	мілітаризація
	мілітаризм
	мінімальні
	мінімум
	хвілина
	мір
	міралюбови
	мітінг
	многа
	мноства
	мой

	моладзь
	моладзевы
	моц, моцна
	мужчына
	музыка
	музыкант
	муніцыпалітэт
	муніцыпальны
	мэтазгодны
	мясакамбінат

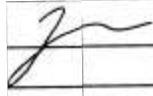
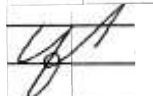

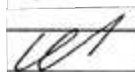

Н

	на
	наадварот
	навіна
	навэла
	над
	надзвычайны

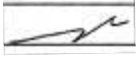

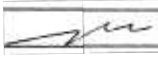
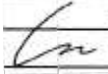

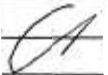

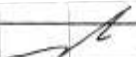

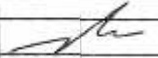

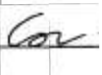

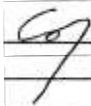

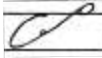

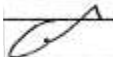

	надзея		натарыяльны
	нажаль		нафта
	найлепшы		нафтаперагонны
	належаць		нафтаправод
	наменклатура		нацыя
	нанава		нацыялізм
	нанасекунда		нацыяналь-насць
	наперад		нацыянальны
	нараджэнне		наш
	нармаванне		не (ня)
	нармальны		неаддымны
	нарматыў		неаднаразовы
	народ		недалёкі
	народны		недарэмна
	народніцтва		недатыкаль-насць
	нарэшце		недатыкальны
	НАТА		незадавальненне
	натарыюс		незалежнасць
			незалежны

	некаторы
	нельга
	непраца- здольны
	неўраджай
	неэканамічны
	нікога
	нікому
	нічога
	нічаму
	новы
	норма
	нядзеля
	няма
	няраўна- праўны
	няроўна, няроўны
	няроўнасць

П

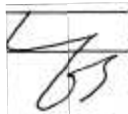
	па
	павышэнне
	пагранічнік
	пад
	падкрэсліць
	падкрэсліў
	пакуль
	паліклініка
	палітык
	палітыка
	палітычны
	палова
	паляпшэнне
	паміж
	памочнік
	панядзелак

	папраўка		перадавік
	паралель		пярэдні
	паралельны		перадумова
	парламент		перамога
	парламенцкі		пераможац
	парламен-		пераможны
	тарый		перспектыва
	парламянцёр		перш, першы
	парытэт		першапачат-
	пасля, после		ковы
	паслядоўна, паслядоўны		першакласны
	патрабаванне		першачарговы
	патрабаваць		першыństwo
	патрабуе		перыяд
	патрэба		перыядычны
	патрэбна, патрэбны		песімізм
	паўнамоцны		план
	паўтара		планіроўка
	перад		

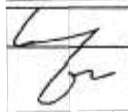
	Польшча		прафесійны
	папытаць		прафсаюз
	попыт		прафсаюзны
	пра		працэнт
	прад		працэс
	прадмет		працэсуальны
	прадметны		працяжнік
	прадпрыемства		прыватны
	прадпрымальнік		прыватнаўласнік
	прадукт		прынцып
	прадуктыўны		прынцыпiallyны
	прадукцыя		прырода
	праз		прыродны
	прамысловасць		прыродазнаўства
	прамысловы		прэзідыум
	прафесія		прэзідэнт
			прэзумцыя

публіка

публіцист

публічны

пункт

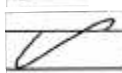
пшаніца

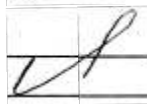
пытанне

пытаць

пятніца

пяхота

Р

работа

работнік

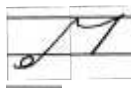
работніца

рабочы

радыеактыў-
насць

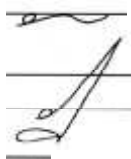
радыенукліды

радыё

радыёвяш-
чанне

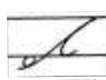

радыёкамен-
татар

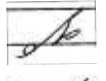
радыёкропка

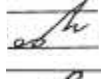
радыёпрыёмнік

радыёстанцыя

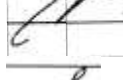
радыкальны

радыяцыя

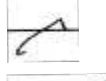
развівацца

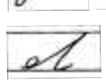
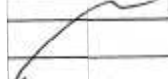
разгарнуў

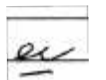
разгарнуць

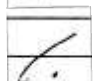
разгортванне

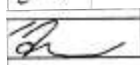
раптам

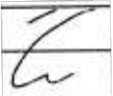
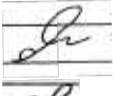
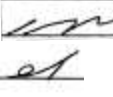
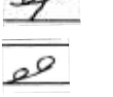

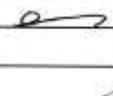
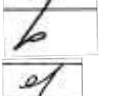

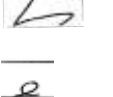

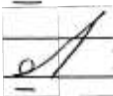
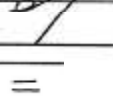

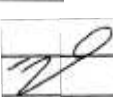
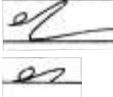
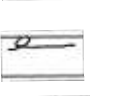
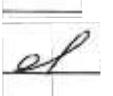

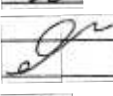
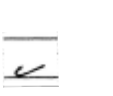
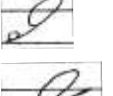

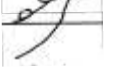

Расія

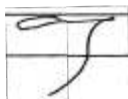

распытаць

раўнаважасны

	раўнапраўны		рэальны
	раўнацэнны		рэдка, рэдкі
	рагунак		рэзерв
	рахункавод		рэзервовы
	рашаць		рэканструкцыя
	рашучы		рэканструяваць
	рашэнне		рэспубліка
	росквіт		рэспубліканскі
	роўна		рэформа
	роўнавялікі		рэфармаванне
	рубель		рэшта
	рэактыў		рэштка
	рэактыўны		С
	рэалістычны		са
	рэалія		садоўнік
	рэальнасць		садоўніцтва

сдружнасьць

сакавік

самалёт

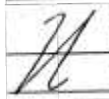
сацыял-
дэмакрат

сацыялогія

сацыяльны

свабода

свабодны

свой

секунда

сенсацыя

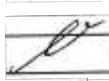
серада

сёння

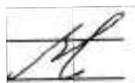
сімвал

сімвалізм

сістэма

сістэматычны

сістэмны

сказаць

скептыцызм

скіпетр

скульптар

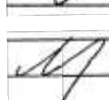
скульптура

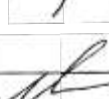
служба

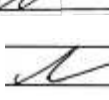
службовец

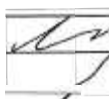
снежань

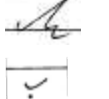
спаборніцтва

спаборнічаць

спецыяліст

спецыяльнасьць

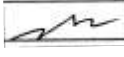

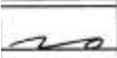
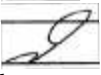

спосаб

спытаць

	спярша		сюды-туды
	станок		сяды-тады
	станкабудаванне		сядзіба
	старонка		сяржант
	статус	Т	
	статут		тавар
	ствараць		таваразварот
	стварэнне		так, такі
	студзень		таксама
	субота		таленавіты
	субсідыя		талент
	сумесны		там
	сума		твой
	сумленне		творчасць
	сустрэча		той
	сутыкненне		торф
	сховішча		травень
	сюды		

	трайны		тэлевiзар
	трактар		тэлеграф
	трактара- будаванне		тэлефон
	трансатлан- тычны		тэмперамент
	транспарт		тэмпература
	транспартны		тэндыцыйны
	трансфарматар		тэндэнцыя
	трыбуна		тэарэтык
	трыбунал		тэорыя
	трэба		тэхніка
	туберкулёз		тэхнікум
	туды		тэхнічны
	туды-сюды		
	турбіна		у
	турнір		увекавечанне
	турыст		увекавечыць
	тут		угнаенне
	тысячагоддзе		удакладненне
	тэле		удачны
			ужо

 узмацненне

 узровень

 Украіна

 умова

 умоўнасць

 універсальны

 універсітэт

 унікальны

 упаўнаважаны

 ураджай

 ураджайнасць

 ураджайны

 ураўнанне

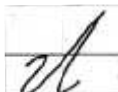
 ураўнаважаны

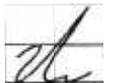
 ураўнілаўка

 устойлівасць

 устойлівы

Ф

 фабрыка

 фабрычны

 факт

 фактар

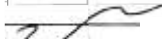
 фактура

 фактычны

 фальклор

 фальсіфікатар

 фальсіфікацыя

 фармаванне

 фармальны

 фаянс

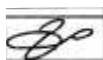
 феадал

 феадалізм

 феадальны

 федэральны

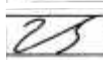
 федэратыўны

федэрацыя

фундаментальны

фестываль

функцыя

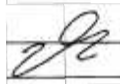
фізкультура

фураж

філасофія

філосаф

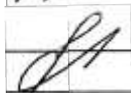

Х

хадайніцтва

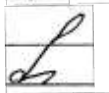
фінансаванне

халадзільнік

фінансавы

характар

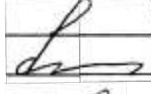
фінансы

характарыстыка

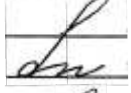
фірма

характарызаваць

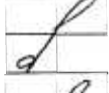
фланг

характэрны

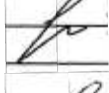
флот

харошы

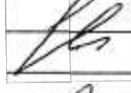
форма

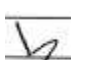
хвіліна

форменны

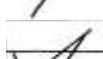
хімікаты

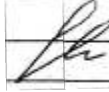
франтавы

хімія

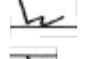
франтавік

хімічны

франтальны

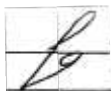
фронт

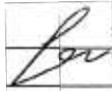
фронтавец

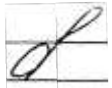
фундамент

хірург

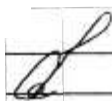
хірургічны

хлеб

хлебазавод

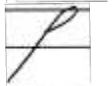
хлебароб

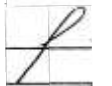
хаця

хораша

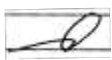

хоць

хто

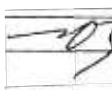
Ц

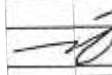
цалкам

цеплыня

цеплаёмкасць

цеплатэхніка

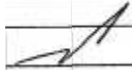
цераз

цёмна

ці

цікава

цікавасць

цырккуль

цыркуляр

цытадэль

цытата

цэлы

цэнтнер

цэнтр

цэнтралізацыя

цэнтралізм

цяжка, цяжкі

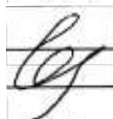
Ч

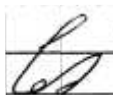

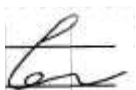
чалавек

 чалавеканена-
вісніцкі

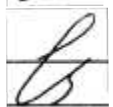
 чалавецтва

 чалавечнасць

 чарцёж

 чарчэнне

 частка

 часта, часты

 чатырох-
гадовы

 чыгунка

 чыгуначнік

 чыгуначны

 чый

 чыноўнік

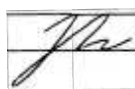
 чыста, чысты

 чыстакроўны

 чыстапародны

Ш

 шавініст

 шавіністычны

 шанец

 шахта

 шахцёр

 школа

 школьнік

	школьны		шырыня
	шлакабетон		шырата
Э			
	шмат		эвакуацыя
	шматлікі		эвакуяваны
	шматнацыя- нальны		экалогія
	што		эканаміст
	штрайкбрэхер		эканамічны
	штурм		эканоміка
	штурмавік		эканомія
	штурман		эканомны
	штурмаўш- чына		экватар
	шырокакаш- табны		эквівалент
	шырокі		экзамен
	шырспажыў		экзэмпляр
			экскурсант
			экскурсія

экспансія
 экспарт
 экспедыцыя
 эксперт
 эксплуататар
 эксплуатацыйны
 эксплуатацыя
 экспрапрыяцыя
 экстраардзінарны
 экстранны
 экстэратарытарыяльнасць
 электра
 электраперадача
 электрастанцыя
 электрафікацыя
 электрык
 электрычнасць
 энергетык

энергетыка
 энергія
 энтузіязм
 энтузіяст
 эпідэмія
 эстрада
 эфект
 эфектны
 эфектыўны

Ю

юбілей
 юбілейны
 юнаты
 юнацтва
 юны
 юрыдычны
 юрысконсульт

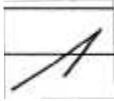

юриспрудэнцыя

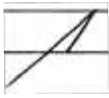

юрыст

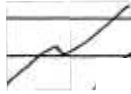
Я

як

які

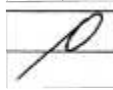
яна

яно

яны

яшчэ

Слоўнік скарочанага запісу словазлучэнняў

А

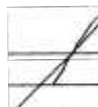
аб гэтым

абсалютная
большасць

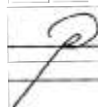
абы дзе

абы хто

абы што

агітацыя і
прапаганда

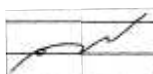
агульнаадукацый-
ная школа

адміністрацыйна-
тэхнічны персанал

адным словам

адпускныя
цэны

адзін аднаго,
адзін аднаму

адзін другога,
адзін другому

адзін з іх

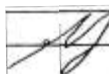
адзін з многіх

адзін з нямногіх

адзін і той жа

азімая пшаніца

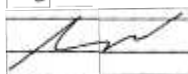
акадэмія навук

акрамя таго

акрамя таго, што

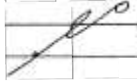
аптовыя
цэны

Арганізацыя
Аб'яднаных
Нацый

Айчынная вайна

асенне-зімні
перыяд

атамная
станцыя (АС)

аўтаматычная
тэлефонная
станцыя (АТС)

аўтаномная
вобласць

аўтаномная
рэспубліка

аўтатрактарная
прамысловасць

ашчадны банк

Б

бадай што

баявая
падрыхтоўка

без адрыву ад
вытворчасці

без выключэння

без сумнення

без усякага
сумнення

беларускае
войска

Беларуская
Народная
Рэспубліка (БНР)

беларускі
прадпрымальнік

бліжэйшая
будучыня

больш, чым калі б
тое ні было

будзьце здаровы

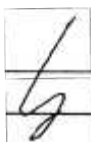
буйная рагатая
жывёла

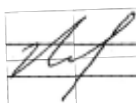
бурныя
апладысменты

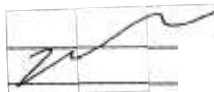
бурныя
працяглыя
апладысменты

быць можа

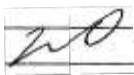

выбарчы сход

высокавы-
творчае
абсталяванне

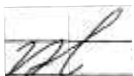
В

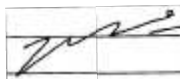
ваеннае
становішча

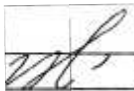
высокае
напружанне

важная задача

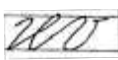
высокі тэхнічны
ўзровень

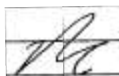
важнейшая
задача

вытворчае
навучанне

вайскова-марскі
флот (ВМФ)

вытворчасць
працы

вайскова-павет-
раныя сілы
(ВПС)

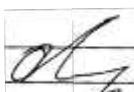
выхаваўчая
работа

вакол сябе

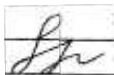
вышэйшая
адукацыя

валавая
прадукцыя

вышэйшая
навучальная

васьмігадзінны
рабочы дзень

ўстанова
(ВНУ)

ва ўсе, ва ўсіх

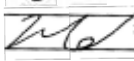
вялізарнае значэнне

ва ўсіх абласцях

вялікае значэнне

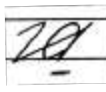
веснавыя
папявыя работы

вялізнае значэнне

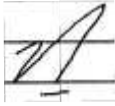
водны транспарт

Вялікае Княства
Літоўскае
(ВКЛ)

Вялікая Ай-
чынная вайна

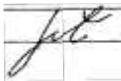

Вярхоўны Савет
(ВС)

Г

гаворыць пра
тое, што

гаворыць сам за
сябе

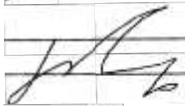
газеты і
часопісы

галоўным
чынам

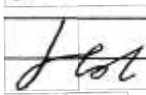
гарады і вёскі

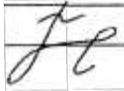
гатовая
прадукцыя

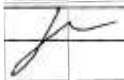
грамадская
арганізацыя

гуманітарная
дапамога

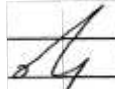

гуманітарныя
навукі

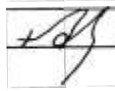

гэта значыць

Д

дабіцца таго, каб

даданая
вартасць

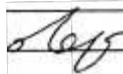
дадатковае
фінанса-
ванне

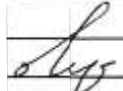
даплаты і
надбаўкі

дастаткова
адзначыць

да той пары,
пакуль

да тых часоў,
пакуль

да тых
часоў, як

для многага

для многіх

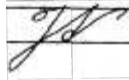
для таго, для
чаго

для таго, каб

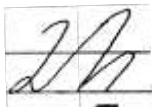

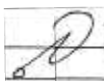
доктар навук

доўгатэрміновы
крэдыт

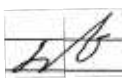
 другараднае
значэнне

 Другая Сус-
ветная вайна

 дыплама-
тычныя колы

 дэмакратычная
рэспубліка

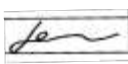
Дз

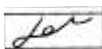
 дзе б там ні
было

 дзе-небудзь

 дзеля таго, каб

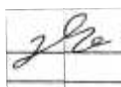
 дзякуючы таму,
што

 дзяржаўнае
значэнне

 дзяржаўныя
інтарэсы

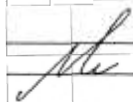
Ж

 жалезабетонная
канструкцыя

 жывёлага-
доўчая ферма

З

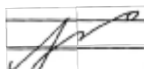
 за апошні год

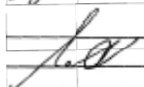
 за апошні час

 забеспячэнне
бяспекі

 завод—
вытворца

 завочнае
навучанне

 за гэты перыяд

 задача
зключаецца ў

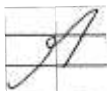
 тым каб
з аднаго боку

 замежныя
краіны

 заміж таго, каб

 за мінулы
перыяд

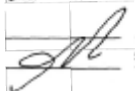
 за мір

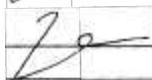
за мір ва ўсім
свеце

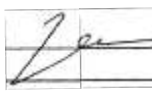
за сабой

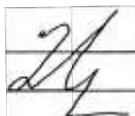
затраты
вытворчасці

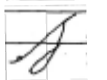
звярнуць увагу

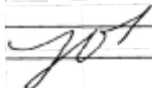
звярнуць
сур'ёзную
ўвагу

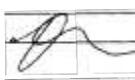
з другога боку

з-за таго, што

знешняя
палітыка

з пункту
гледжання

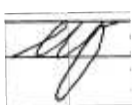

зыходзячы са
сказанага

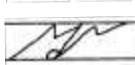
I

і іншыя

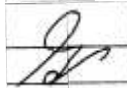
імперскі
светапогляд

індустрыяль-
ная краіна

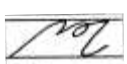
і да таго падобна

і льготны крэдыт

і так далей

і так далей, і да
таго падобна

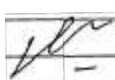
K

каб жа

каб жа ж

Кабінет
Міністраў

калі б

калі можна так
выразіцца

калі можна так
сказаць

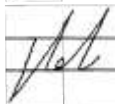
каляровы метал

камунальная
гаспадарка

кандыдат навук

канкурэнтная
барацьба

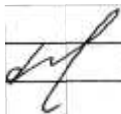
канстытуцыя
Рэспублікі
Беларусь

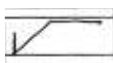
кароткатэрмі-
новы крэдыт

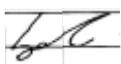
карысныя
выкапні

карэнным
чынам

квадратны
корань

кодэс законаў
аб працы

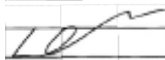
кожны раз

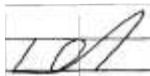
кожны з іх

колькі разоў

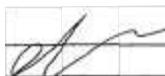

культурнае
абслугоўванне

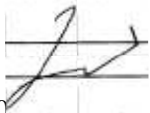

культурна –
асветніцкі

Л

лабараторнае
абслугоўванне

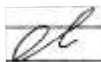
лепш за ўсіх

лёгкая
індустрыя

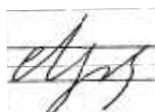

лёгкая прамы-
словасць

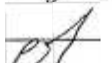

літаратура і
мастацтва

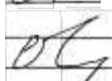
М

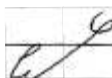
мабілізацыйная
гатоўнасць

мала-мальскі

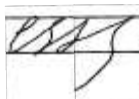
малочны
прадукт

масавая
арганізацыя

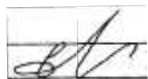
мастацкая
літаратура

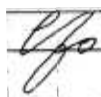
мастацкая
самадзейнасць

матэрыяльнае
забеспячэнне

матэрыяльны
дабрабыт

машынабудаў-
нічы завод

медыка-
санітарная
служба

мытны саюз

медыцынскі
інструмент

Н

міжнародная
арганізацыя

навука і тэхніка

міжнародная
канфэрэнцыя

навукова-даслед-
чы інстытут
(НДІ)

міжнароднае
становішча

навуковае
таварыства

між сабой

навучальная
праграма

між тым

навучальная
ўстанова

між тым як

навучальны год

мясцовы савет

навучальны
працэс

мінэральныя
ўгнаенні

надзвычай важна

мір і супрацоў-
ніцтва

нарматыўна-
прававая база

міралюбівая
краіна

народная асвета

многія іншыя

народная
рэспубліка

можа быць

на працягу

моладзевая
арганізацыя

на самай справе

населены
пункт

на справе

на тое, каб

наўрад ці

на ўсякі
выпадак

нафтавае
радовішча

нафтавая
свідравіна

на хуткую
руку

нацыяна-
льна-вызво-
льны рух

нацыянальны
сход

неабходна
адзначыць

неабходна
зазначыць

не можа быць
і гаворкі

непасрэдны
ўдзел

некалькі гадоў
таму назад

не тое, што

не толькі

не што іншае,
як

нізкае
напружанне

Нобелеўская
прэмія

норма
выпрацоўкі

нягледзячы
ні на што

нягледзечы на
тое, што

няма сумніву

П

па апошньому
слову навукі і
тэхнікі

павестка дня

павінен быў

павышэнне
вытворчасці
працы

павышэнне
кваліфікацыі

падаходны
падатак

па меры
таго, як

па-другое

па-першае

па-
сапраўднаму

пасяўная
плошча

педагогічны
інстытут

перадавая
тэхніка

першае месца
ў сусветнай
навуцы

першакласная
тэхніка

пра гэта

прадметы
шырокага
спажывання

прамысловы
тавар

працоўныя
масы

працяглыя
апладысменты

прыватная
ўласнасць

прыняць усе
меры для
таго, каб

прыроднае
багацце

прыродныя
рэсурсы

прэм'ер-міністр

Р

рабочая сіла

рабочы рух

рабочыя і
работніцы

рознічны
гандаль

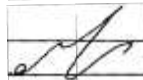
рабочыя і сяляне

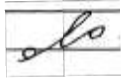
рознічны
тавараабарот

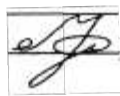
радыеактыўны
элемент

рынак збыту

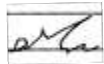
радыяцыйная
медыцына

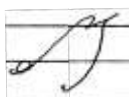
рынкавая
гаспадарка

радыё і
тэлебачанне

рэнтгенаўскія
промі

радыётэхнічная
прамысловасць

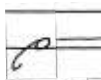
Рэспубліка
Беларусь

разам узятая

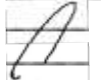

Рэч Паспалітая

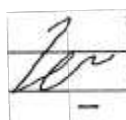

раздзельная
ўборка

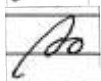
С

раз і на заўсёды

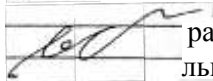
Савет Міністраў

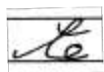
раз і назаўжды

само сабой

размеркавальнае пры-
стасаванне

само сабой
разумеецца

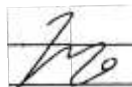
разумовая праца

сам па сабе

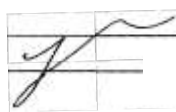
Расійская
Федэрацыя (РФ)

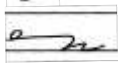
свінагадоўчая
ферма

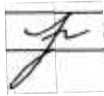
раўназначна
таму, што

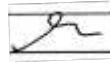
сельскагаспа-
дарчае машы-
набудаванне

рознічная цана

сельскагаспа-
дарчая навука

сыравінныя
раёны

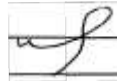
сельскагаспадар-
чая прадукцыя

сыравінныя
рэсурсы

сельская
гаспадарка

сярэдняя
спецыяльная
навучальная

сёе-тое

ўстанова
(ССНУ)

складаная
канструкцыя

сярэдняя школа

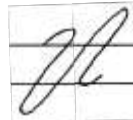

службовы
дакумент

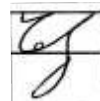
Т

спецыяльная
адукацыя

таварная
вытворчасць

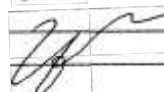
справа заключа-
ецца ў тым, што

таварная
прадукцыя

справа ў тым,
што

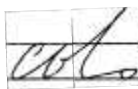
тавары шы-
рокага

статыстычныя
дадзеныя

спажывання
так ці інакш

структурная
перабудова

так што

сусветна вядомы

там, дзе

сусветна-гіс-
тарычнае
значэнне

там сама

таму, што

тое самае

тое ці іншае

тэхнічны
ўзровень

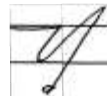

транспартны
сродак

у

трэба адзначыць

у адпаведнасці
з

трэба ведаць

у адпаведнасці
з тым

трэба сказаць,
што

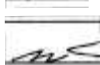
у адпаведнасці
з тым, што

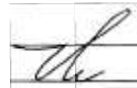
тым больш

у адрозненне

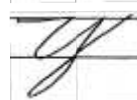
тым не менш

у апошні час

тысячы тон

у апошнія гады

тэлевізійны
цэнтр

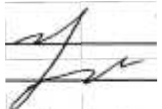
уборачная
кампанія

тэрмічная
апрацоўка

уборка
ўраджаю

тэхналагічны
працэс

у выніку

тэхніка бяспекі

у выніку таго,
што

тэхніка-
эканамічны

у выніку чаго

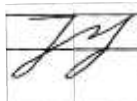
тэхнічны
дырэктар

у гэтай вобласці

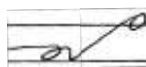

тэхнічны погляд

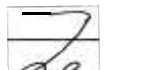
у гэтым годзе

 у дадзены момант

 у дадзены перыяд

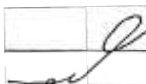
 у дастатковай колькасці

 у дастатковай ступені

 у два разы

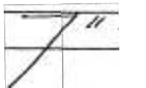
 у два з паловай разы

 у залежнасці ад

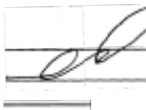
 узброеныя сілы

 уздоўж і поперак

 Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

 у канцы канцоў

 уласна кажучы

 у літаральным значэнні слова

 у многа разоў

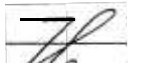
 у многім

 унутранае становішча

 унутраны рынак

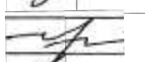
 унутраныя рэсурсы

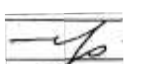
 у параўнанні з

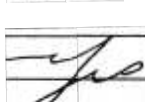
 у першую чаргу

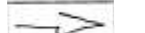
 у рэшце

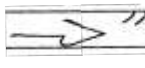
 у рэшце рэшт

 усеагульнае навучанне

 усеагульная адукацыя

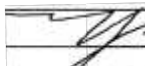
 усеагульная сярэдняя адукацыя

 усё больш

 усё больш і больш

 усё ж

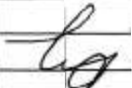
 у сувязі

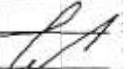
 у сувязі з гэтым

 у сувязі з тым

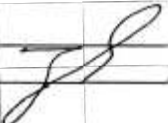
 у сувязі з тым,
што

 у супрацьлег-
ласць

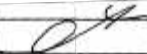
 у той час, калі

 у той час, як

 у шмат разоў

 у што б тое
ні стала

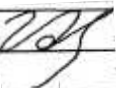
 у шэрагу
абласцей

 уяўляе сабой

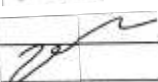
Ф

 фабрычна-за-
водскі камітэт

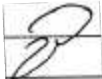
 факты гавораць
пра тое, што

 фактычная
вартасць

 фактычны
кошт

 фізічнае
выхаванне

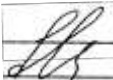
 фінансавая
сістэма

 флора і фаўна

 фунт
стэрлінгаў

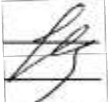
Х

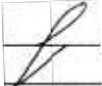
 характэрная
рыса

 харчовая
прамысловасць

 хаця б

 хімічнае
машынабу-
даванне

 хімічная
прамысловасць

 хто б

 хуткі пад'ём

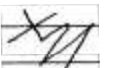
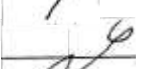
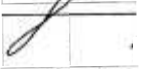

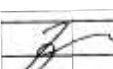
 хуткі тэмп

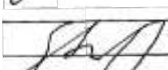
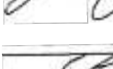
 хуткія тэмпы
развіцця

Ц

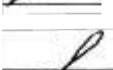
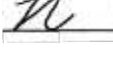
	цалкам і поўнасьцю
	цукровы бурак
	цэлы шэраг
	цэлы шэраг дадзеных
	цэнтнераў з гектара
	цэнтр цяжару
	цяжкая прамысло- васць

Ш

	шматлікае войска
	школьная арганізацыя
	школьная праграма
	шырокае прымяненне
	што б

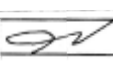
	што датычыцца
	штодзённы ўдзел
	што тычыцца

Э

	эканамічнае развіццё
	эканамічнае становішча
	эканамічная задача
	эканамічная навука

	эканамічны крывіз
---	----------------------

	эканамічны пад'ём
---	----------------------

	энергетычныя затраты
---	-------------------------

Ю

	юнае пакаленне
---	-------------------

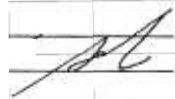

юнакі і
дзяўчаты

як бы там ні
было

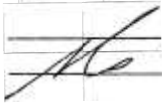
Я

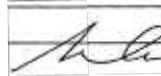
ядзерная
зброя

як вядома

якасць
прадукцыі

як ужо
адзначалася